

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

MONIKA KUVEIKIENĖ
(CIVILINĖ IR VERSLO TEISĖ)

IEŠKINIŲ TAPATUMO NUSTATYMO TEORINĖS IR PRAKTINĖS PROBLEMOS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
doc. dr. Goda Ambrasaitė-Balynienė

Vilnius, 2023 m.

TURINYS

ĮVADAS	3
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	5
1. DRAUDIMO TEISME NAGRINĖTI TAPATŲ IEŠKINIŲ PASKIRTIS.....	6
2. IEŠKINIO TAPATUMO KRITERIJŲ SAMPRATA.....	11
2.1. Bylos šalys.....	11
2.2. Ieškinio elementai.....	16
2.2.1. Ieškinio dalykas.....	17
2.2.2. Ieškinio pagrindas	21
3. IEŠKINIO TAPATUMO KRITERIJŲ NUSTATYMAS ATSKIRŲ KATEGORIJŲ BYLOSE.....	24
3.1. Ieškinio tapatumas bendrojoje ginčo teisejoje.....	24
3.2. Ieškinio tapatumo instituto nustatymas ypatingosios teisenos bylose.....	33
3.3. Ieškinio tapatumas nemokumo procese.....	38
3.4. Ieškinio tapatumas bylose su tarptautiniu elementu.....	45
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	52
LITERATŪROS SĄRAŠAS	54
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	66
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	67
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	68
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	69

IVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas ir reikšmė. Ieškinio tapatumo instituto sisteminės analizės aktualumą Lietuvos teisės teorijai ir praktikai lemia kelios priežastys. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) normos nepateikia ieškinio tapatumo sąvokos, tačiau nurodo kriterijus, kuriais vadovaujantis jis nustatomas. Sprendžiant praktinius ieškinio priėmimo ir nagrinėjimo klausimus šie kriterijai yra itin svarbūs, tačiau doktrinoje yra analizuojami itin negausiai. Taip pat nėra sistemiškai ir teoriškai išanalizuota ieškinio tapatumo taikymo praktika. Todėl svarbu atlikti civilinių bylų tyrimą ir atskleisti su kokiomis teisinio reglamentavimo problemomis susiduria šį institutą taikantys teismai.

Neabejotina, kad kuo daugiau dėmesio skiriama ieškinio tapatumo instituto analizei, tuo labiau gerinama šio instituto recepcija Lietuvos teisinėje visuomenėje. Naujas požiūris, pateikiant šio instituto taikymo tendencijas ir ypatumus, padės atskleisti ieškinio tapatumo instituto esmę ir svarbą civiliniame procese, o kritinis požiūris prisidės prie šio instituto supratimo. Darbe pateikiamos įžvalgos padės praktiniu požiūriu tiksliau taikyti ieškinio tapatumo institutą ir atkreips dėmesį į svarbiausius aspektus.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Kaip jau ir minėta, Lietuvos teisės doktrina, analizuojanti ieškinio tapatumo instituto teorines ir praktines taikymo problemas, yra itin negausi. Iki šiol ieškinio tapatumo institutas sistemiškai teoriniu lygmeniu nebuvo tirtas. Ieškinio tapatumo problematika bendrais bruožais iš esmės analizuojama tik civilinio proceso teisės vadovėliuose. Profesorius habilituotas daktaras V. Mikelėnas dar 1997 metais pateikdamas ieškinio elementų sampratą pažymėjo apie jų svarbą nustatant ieškinio tapatumą¹. Panašios nuomonės V. Mikelėnas, V. Nekrošius ir kiti bendraautoriai laikosi 2020 m. vadovėlyje².

Tiriama problema. Negausi Lietuvos teisės doktrina, iš esmės neanalizuojanti ieškinio tapatumo problematikos, pasižyminti tik bendrųjų šio teisės instituto taikymui būtinų sąlygų apžvelgimu, lemia būtinumą šiame magistriniame darbe atsakyti į klausimą, kokios ieškinio tapatumo sąlygos turi būti identifikuojamos siekiant užtikrinti šalių interesus ir užtikrinti draudimo teisme nagrinėti tapatų ieškinį paskirtį. Kadangi ši tema analizuojama siekiant atskleisti Lietuvos teisės doktrinoje ir teismų praktikoje pasitaikančias problemas, kitų valstybių teisės doktrina ir teismų praktika šiame tyrimo darbe nėra aptariama.

Tyrimo tikslas. Apžvelgus ieškinio tapatumo instituto bendruosius klausimus, identifikuoti ieškinio tapatumo problemas Lietuvos teismų praktikoje.

¹ Valentinas Mikelėnas, *Civilinis procesas* (Vilnius: Justitia, 1997), 362.

² Valentinas Mikelėnas ir kt., *Civilinio proceso teisė. Bendroji dalis. I knyga* (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2020), 335.

Tyrimo uždaviniai. Šio darbo tikslas gali būti pasiektas:

- 1) apibrėžiant ieškinio tapatumą lemiančių kriterijų turinį;
- 2) tiriant bei analizuojant apeliacinės instancijos ir kasacinio teismo priimtus procesinius sprendimus, taikant ir aiškinant ieškinio tapatumo kriterijus, ir atskleidžiant nustatytas praktines problemas.

Tyrimo metodai. Siekiant baigiamajame darbe išsikelti tikslo, formuojant išvadas ir pasiūlymus, pagrindinis tyrimo metu taikytas duomenų rinkimo metodas – dokumentų analizės metodas. Nagrinėjama tema atrinkus dokumentus galima suskirstyti į šias grupes:

- 1) Lietuvos teisės aktai ir tarptautinės teisės šaltiniai;
- 2) Lietuvos teismų praktikos bylos;
- 3) straipsniai, monografijos ir kiti mokslo darbai.

Atsižvelgiant į atliekamo tyrimo pobūdį, svarbiausias šio darbo duomenų analizės metodas – lyginamasis. Įvertinant galimus baigiamojo darbo adresatus (tai Lietuvos įstatymų leidėjas, teismai ir teisės doktrina), šio mokslinio tyrimo atskaitos taškas – ieškinio tapatumo instituto teisinis reglamentavimas ir jo įgyvendinimo praktika Lietuvos civilinėje teisėje. Siekiant atskleisti draudimo teisme nagrinėti tapatų ginčą taikymo problemas, šiame darbe bus analizuojamos skirtingos bylų kategorijos: ginčo teisenos tvarka nagrinėjamos bylos, ypatingosios teisenos tvarka nagrinėjamos bylos, bylos, turinčios tarptautinį elementą, bei nemokumo bylos.

Tyrimo struktūra. Darbo struktūrą sudaro įvadas, dėstomoji dalis (kurią sudaro 3 skyriai), išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija bei santrauka (lietuvių ir anglų kalbomis).

Pirmame skyriuje atskleidžiama draudimo teisme nagrinėti tapatų ieškinį paskirtis. Antrame skyriuje analizuojami ieškinio tapatumo nustatymo kriterijai, pateikiama bylos šalių samprata ir ieškinio elementų tarpusavio santykis. Trečiame skyriuje identifikuojamos konkrečios ieškinio tapatumo problemos atskirų kategorijų bylose. Darbas baigiamas tyrimo rezultatus apibendrinančiomis išvadomis ir pasiūlymais.

Ginamasis teiginys. Siekiant teisinio aiškumo ir konkretumo Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse, šiame įstatyme reikalinga tikslinti ieškinio tapatumo kriterijų turinį ir apimtį.

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

Magistro baigiamajame darbe naudojamos terminų, pavadinimų santrumpos:

CK – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas;

CPK – Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas;

JANĮ – Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas;

ETT – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas;

ES – Europos Sąjunga;

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas;

LapT – Lietuvos apeliacinis teismas;

Reglamentas - Europos Bendrijos Parlamento ir Tarybos 2012 m. gruodžio 12 d. Reglamentas Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo;

Dvišalė sutartis – Lietuvos Respublikos ir Ukrainos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose.

1. DRAUDIMO TEISME NAGRINĖTI TAPATŲ IEŠKINIŲ PASKIRTIS

Civilinės bylos iškėlimas teisme sukelia materialinius ir procesinius teisinius padarinius³. Civilinės bylos iškėlimą sąlygoja procesinio dokumento, inicijuojančio bylos iškėlimą, teisme gavimas. Lietuvos civilinio proceso teisėje ginčo teisenos tvarka nagrinėjama byla inicijuojama procesiniu dokumentu, kuris vadinamas ieškiniu. Ieškinys yra vienas iš civilinių teisių gynimo būdų, kai siekiant apginti subjektinę teisę ar įstatymo saugomą interesą įstatymų nustatyta tvarka asmuo kreipiamasi į teismą⁴. Asmens teisė kreiptis į teismą dėl teisminės gynybos reglamentuota tiek nacionaliniuose, tiek ir tarptautiniuose teisės aktuose: 1948 m. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 8 straipsnis⁵, 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 13 straipsnis⁶, 1966 m. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 2 straipsnio 3 dalies a punktas⁷, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnis⁸, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 5 straipsnio 1 dalis⁹.

Atsižvelgiant į teisinio reguliavimo šiuo klausimu mastą, galima pagrįstai teigti, kad ši asmens teisė yra itin svarbi. Šios nuomonės laikosi ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, kuris yra konstatavęs, kad teisė kreiptis į teismą yra absoliuti. Ši teisė negali būti dirbtinai suvaržoma arba pasunkinama ją įgyvendinti, šios teisės negalima paneigti¹⁰. Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje, aiškinant Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, nurodyta, kad vienas iš teisės į teisingą bylos nagrinėjimą aspektų

³ Ramūnas Kontrauskas, „Lis (alibi) pendens: kitoje Europos Sąjungos valstybėje nagrinėjamo tapataus arba susijusio ieškinio (civilinės bylos) įtaka Lietuvos teismo procesui“, *Jurisprudencija* 69, Nr. 61 (2005 m.): 81–89.

⁴ Mikelėnas, *supra note*, 2: 330.

⁵ „Generalinės Asamblėjos 1948 m. gruodžio 10 d. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“, LRS, žiūrėta 2023 m. kovo 26 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>.

⁶ „1950 m. lapkričio 4 d. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, LRS, žiūrėta 2023 m. kovo 26 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841>.

⁷ „Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas“, LRS, žiūrėta 2023 m. kovo 26 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848>.

⁸ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, LRS, žiūrėta 2023 m. vasario 12 d., <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.

⁹ „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas“, TAR, žiūrėta 2023 m. vasario 12 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2E7C18F61454/asr>.

¹⁰ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. rugpjūčio 17 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gruodžio 10 d. nutarimu Nr. 1423 „Dėl prašymų leisti įsigyti nuosavybėn ne žemės ūkio paskirties žemės sklypus Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antroje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybėn subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo nustatytiems nacionaliniams ir užsienio subjektams pateikimo, nagrinėjimo ir leidimų išdavimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintos prašymų leisti įsigyti nuosavybėn ne žemės ūkio paskirties žemės sklypus Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antroje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybėn subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo nustatytiems nacionaliniams ir užsienio subjektams pateikimo, nagrinėjimo ir leidimų išdavimo tvarkos (1998 m. gruodžio 10 d. redakcija) 18 punkto trečiosios pastraipos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos Teismų įstatymo (2002 m. sausio 24 d. redakcija) 4 straipsniui ir Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (2001 m. rugsėjo 19 d. redakcija) 5 straipsniui“, LRKT, žiūrėta 2022 m. liepos 4 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta270/content>.

– kiekvieno asmens galimybė kreiptis į teismą dėl civilinio pobūdžio teisių ir pareigų klausimo išnagrinėjimo¹¹. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad CPK 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas teisminės gynybos prieinamumo principas tiesiogiai susijęs su CPK 13 straipsnyje įtvirtintu dispozityvumo principu, kuris reiškia, kad asmuo, manantis, jog jo teisės pažeistos, tik pats sprendžia, ar ginti pažeistą teisę ir kokį pažeistų teisių gynimo būdą pasirinkti. Teisės kreiptis į teismą apribojimas galimas tik įstatymu ar įstatymo pagrindu priimtu teismo sprendimu.¹²

CPK 2 straipsnyje nustatyta, kad civilinio proceso tikslai yra ginti asmenų, kurių materialinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesus, tinkamai taikyti įstatymus teismui nagrinėjant civilines bylas, priimant sprendimus ir juos vykdant bei kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių, aiškinti ir plėtoti teisę¹³. Kasacinis teismas nurodo, kad civilinio proceso procedūra skirta konkrečiu atveju konstatuoti materialiosios subjektinės teisės ar įstatymų saugomo intereso pažeidimo (ne)buvimo faktą, ar pažeidimą padarė konkretus asmuo ir kokiomis priemonėmis ar būdu nustatytas pažeidimas turėtų būti pašalintas. Materialiosios subjektinės teisės ar įstatymo saugomo intereso pažeidimą teismas konstatuoja išnagrinėjęs bylą iš esmės ir priimdamas sprendimą. Įsiteisėjusiu teismo procesiniu sprendimu (sprendimu, nutartimi) iš esmės atsakoma į ieškovų, pareiškėjų, kitų suinteresuotų asmenų reikalavimus, išsprendžiamas ginčas, jeigu jis yra kilęs, apginamos asmenų subjektinės teisės arba įstatymų saugomi interesai¹⁴. Teisinės taikos tarp šalių atkūrimas reiškia, kad, priėmus byloje sprendimą, teisiškai išsprendžiamas šalių konfliktas, išaiškinamos šalių tarpusavio teisės ir pareigos¹⁵.

Įsiteisėjusio procesinio teismo sprendimo tikslas yra ne tik išspręsti ginčą suteikiant bylos šalims teisinį tikrumą, bet ir formuoti precedentinę teisę, kuri padėtų užkirsti kelią panašių ginčų atsiradimui bei užtikrintų socialinę darną¹⁶. CPK 18 straipsnyje taip pat įtvirtintas teismo sprendimo visuotinio privalomumo principas: įsiteisėję teismo sprendimas, nutartis, įsakymas ar nutarimas yra privalomi valstybės ar savivaldybių institucijoms, tarnautojams ar pareigūnams, fiziniams bei juridiniams asmenims ir turi būti vykdomi visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje¹⁷.

¹¹ „Europos žmogaus teisių teismo 2000 m. vasario 15 d. sprendimas byloje Garcia Manibardo v. Ispanija, Nr. 38695/97“, Strada lex, žiūrėta 2022 m. liepos 5 d., https://www.stradalex.com/en/sl_src_publ_jur_int/document/echr_38695-97.

¹² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-199/2011“, Lietuvos teismų informacinė sistema LITEKO, žiūrėta 2022 m. birželio 23 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=40bd3afc-1e33-4a6f-90aa-e47d7428d0b0>.

¹³ „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“, *supra note*, 9.

¹⁴ „Vilniaus apygardos teismo 2018 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1458-340/2018“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 3 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=2c8080d0-e395-4299-aa6d-edbe13bc80aa>.

¹⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-72/2009“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 16 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b598c03c-5086-49b2-8ce7-39b8e9be0c9b>.

¹⁶ „Konsultacinė Europos teisėjų Tarybos nuomonė Nr. 11 (2008) dėl teismų sprendimų kokybės“, žiūrėta 2023 m. balandžio 5 d., <https://rm.coe.int/16807481d7>.

¹⁷ „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“, *op. cit.*

Tai reiškia, kad tai, kas nuspręsta teismo, yra privaloma visiems teisės subjektams ir turi būti vykdoma, įsiteisėjusio teismo sprendimo teisingumas negali būti kvestionuojamas kitaip negu instancine tvarka, t. y. įstatymų nustatyta tvarka teismo procesinis sprendimas gali būti skundžiamas tik aukštesnės instancijos teismui. Tai yra viena iš esminių teisinio stabilumo prielaidų¹⁸. Dalyvavusiems byloje asmenims įsiteisėjęs teismo sprendimas taip pat turi *res judicata* (išspręstos bylos, galutinio teismo sprendimo) galią. Šis principas lemia, jog įsiteisėjęs teismo sprendimas negali būti skundžiamas ir privalo būti vykdomas¹⁹. Galutinis (įsiteisėjęs) teismo sprendimas negali būti paneigtas iškeliant kitą tapačią civilinę bylą²⁰.

Kuomet šalių ginčas yra išspręstas negrįžtamai ir bylos šalys bei kiti dalyvavę byloje asmenys ar jų teisių perėmėjai nebegali iš naujo pareikšti teisme tų pačių ieškinio reikalavimų tuo pačiu pagrindu, taip pat kitoje byloje ginčyti teismo nustatytus faktus ir teisinius santykius²¹. Tai grindžiama principu, jog teise kreiptis į teismą dėl konkretaus ginčo išsprendimo galima pasinaudoti tik vieną kartą.

Draudimas teisme nagrinėti tapatų ieškinį taikoma ne tik priėmus įsiteisėjusį sprendimą, bet ir šalims sudarius taikos sutartį ar ir ieškovui atsisakius ieškinio. Įstatyme numatyta, asmuo praranda teisę kreiptis į teismą su tapačiu ieškiniu, jei yra ieškinio atsisakęs. Būtent ieškinio atsisakymas yra laikomas pagrindu teismui atsisakyti priimti ieškinį. Ieškinio atsisakymo atveju, ieškovas praranda teisę tuo pačiu ieškiniu kreiptis į teismą dėl ginčo išsprendimo iš esmės, kadangi, ieškinio atsisakius, byla yra nutraukiama (CPK 140 straipsnio 1 dalis). Nors teismas nepriima galutinio teismo sprendimo dėl ginčo esmės, tačiau ieškovui atsisakius ieškinio, laikoma, kad jis pasinaudojo teise kreiptis į teismą dėl teisminės gynybos konkrečiame ginče. Kalbant apie ieškinio atsisakymą, svarbu paminėti, kad civilinio proceso įstatyme yra numatyti du institutai: ieškinio atsiėmimas (CPK 139 straipsnis) ir ieškinio atsisakymas (CPK 140 straipsnis), kuriuos būtina atiboti. Ieškinio atsiėmimas nesuponuoja draudimo teisme nagrinėti tapataus ieškinio teisiųjų pasekmių, kadangi ieškinį atsiėmus, ieškinys yra paliekamas nenagrinėtas, t. y. ieškovas įstatymų nustatyta tvarka turi teisę pakartotinai kreiptis į teismą.

Civilinio proceso kodeksas numato šalims galimybę baigti bylą taikos sutartimi (CPK straipsnio 3 dalis). Tokiu atveju įstatymu nustatyta tvarka šalių sudaryta taikos sutartį patvirtina, o bylą nutraukiama (CPK 293 straipsnio 1 dalies 5 dalis). Vadinasi, nors teismas nepriima galutinio sprendimo byloje, tačiau teismo nutartimi patvirtina taikos sutartis turi šalims galutinio teismo

¹⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-390-823-2019“, eTeismai, žiūrėta 2022 m. birželio 26 d., <https://eteismai.lt/byla/3395563241454/3K-3-390-823/2019>.

¹⁹ Indrė Jocytė ir Indrė Venslovaitė, „Res Judicata principas teismų praktikoje“, Teisės apžvalga 15 (2017): 113, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/teiapvglr15&i=112>.

²⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. rugpjūčio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-201-1075/2022“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=20b58f6a-4785-42f7-af78-4abf93408c52>.

²¹ *Ibid.*

sprendimo (lot. *res judicata*) galią, kadangi ji kyla iš suderintos šalių valios ir yra patvirtinta teismo sprendimu (nutartimi). Esant šioms teisinėms pasekmėms, šalys išsprendusios ginčą sudarydamos taikos sutartį, išnaudoja galimybę kreiptis dėl ginčo, kuris yra išspręstas teismo sprendimu. Siekiant pakeisti taikos sutarties turinį, šalys apibūsiu susitarimu gali jas pakeisti arba spręsti sutarties sąlygų pakeitimo klausimą tik atnaujinus byloje procesą.²² Šalims ginčą išsprendus taikos sutartimi ir nutraukus civilinę bylą, sprendžiant, ar ginčas, dėl kurio išsprendimo pareikštas ieškinyje nagrinėjamoje byloje, jau yra išspręstas įsiteisėjusiu teismo sprendimu, svarbu nustatyti, ar naujai iškeltoje byloje/pareikštame ieškinyje bylos šalys ir ieškinio elementai yra tapatūs jau išnagrinėtos bylos ieškinio dalykui ir pagrindui, ir ginčą šalys išsprendė taikos sutartimi, kuri įgijo galutinio teismo sprendimo galią²³.

Įstatymų leidėjas Lietuvos civilinio proceso įstatyme, siekdamas kiek įmanoma labiau susiaurinti galimybę teismuose išnagrinėti tą patį ginčą priimant vieną kitam prieštaraujančius sprendimus, numatė keletą teisinių padarinių, kuriuos sukuria inicijavimas civilinio proceso dėl ginčo, kuris jau teisme yra išnagrinėtas. Numatant teisinius padarinius, vadovaujamosi pirmiau nagrinėjamos bylos taisykle, kuri reiškia, kad teismas, kurio žinioje pradedamas tapatus ginčas vėliau, atsisako nagrinėti civilinę bylą, pirmiau iškelto ar išnagrinėtos civilinės bylos naudai. Visų pirma, bylą inicijuojančio dokumento priėmimo stadijoje, teismas *ex officio* (pagal pareigą) tikrindamas atsisakymo priimti ieškinį pagrindų egzistavimo faktą, turi išsiaiškinti ar nėra priimtas teismo sprendimas, kuriuo būtų išspręstas analogiškas ginčas. CPK 137 straipsnio 2 dalies 4 ir 5 punktuose numatyta, kad „teismas, sprenddamas ieškinio priėmimo klausimą, turi įvertinti ir atsisakyti ieškinį priimti, jeigu yra įsiteisėjęs teismo arba arbitražo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, arba teismo nutartis priimti ieškovo atsisakymą ieškinio ar patvirtinti šalių taikos sutartį“²⁴, taip pat, ar „teismo žinioje nėra bylos tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu“²⁵. CPK 296 straipsnio nuostatose yra įtvirtinti atvejai, kuomet pareiškimą teismas palieką nenagrinėta. Vienas iš jų „jeigu teisme nagrinėjamas ginčas tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu“²⁶. Palikus procesinį dokumentą nenagrinėtu, sukuriama teisinė pasekmė nedraudžia šalims išnykus aplinkybėms, dėl kurių procesinis dokumentas buvo paliktas nenagrinėtu, pakartotinai kreiptis į teismą, t. y. jeigu šalių ginčas iš esmės teisme neišnagrinėjamas, šalis nepraranda teisės kreiptis į

²² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-108/2010“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. kovo 18 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d35f49b7-cc18-4917-92b3-1e7986db4054>.

²³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. sausio 19 d. nutartis Nr. e3K-3-67-403/2023“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=166b2f2c-a94a-482c-bd02-f4321df3b900>.

²⁴ „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“, *supra note*, 9.

²⁵ *Ibid.*

²⁶ *Ibid.*

teismą dėl pažeistų ar ginčijamų teisių gynimo. Kitokias pasekmes sukuria CPK 293 straipsnio 1 dalyje numatyti bylos nutraukimo pagrindai. Teismas nutraukia bylą „jeigu yra įsiteisėjęs teismo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, arba teismo nutartis priimti ieškovo ieškinio atsisakymą ar patvirtinti šalių taikos sutartį“²⁷. Nutraukus civilinę bylą dėl tapataus ginčo išnagrinėjimo, konstatuojama, kad šalių ginčas jau yra išnagrinėtas.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad vadovaujantis proceso teisėje įtvirtintu *lis alibi pendens* (kitur nagrinėjama byla) principu, draudžiama dėl to paties dalyko, tuo pačiu pagrindu ir tarp tų pačių šalių vienu metu iškelti ir nagrinėti daugiau kaip vieną civilinę bylą²⁸, tai vadinama bylų arba ginčo tapatumu. Tokia situacija gali susiklostyti, kol anksčiau teisme dėl tapataus ginčo iškelta byla nėra užbaigta ar nėra įsiteisėjęs galutinis sprendimas byloje. Įstatymų leidėjas, įtvirtindamas tokias nuostatas civilinio proceso įstatyme, užkerta kelią viename ginče priimti kelis skirtingus sprendimus.

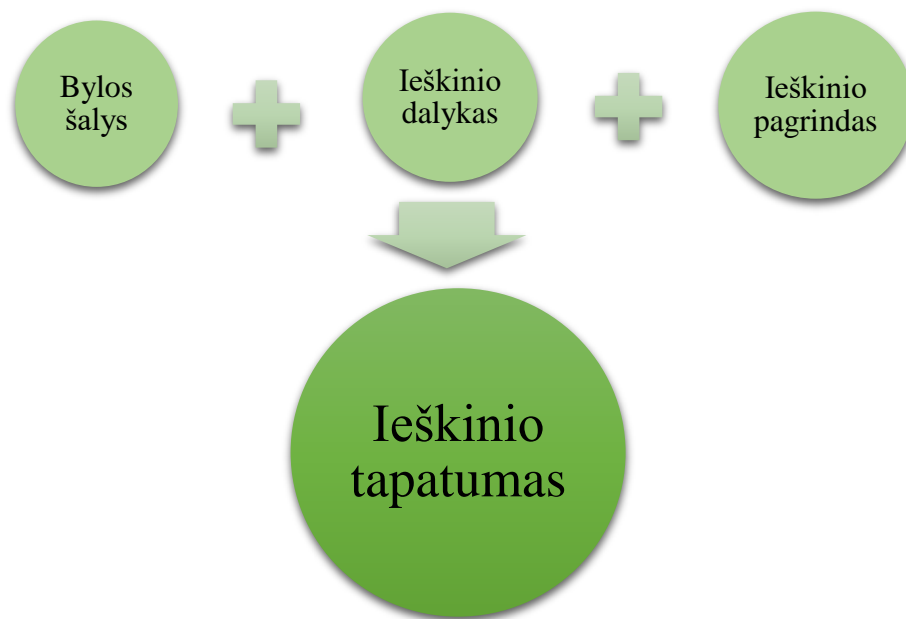
Apibendrinant galima teigti, kad civilinio proceso teisė netoleruoja situacijų, kai, esant teisme išnagrinėtai civilinei bylai, pakartotinai nagrinėjamas tapatus ginčas (reikalavimas). Esminė teisingumo vykdymo prielaida yra teismo sprendimo privalomumas. Draudimo teisme nagrinėti tapatų ieškinį paskirtis yra užtikrinti jog sprendžiant konkretų šalių ginčą nebūtų priimamas daugiau negu vienas sprendimas. Tokiu atveju sukuriama prielaidos teisiniam stabilumui bei užtikrinama, jog niekas nebūtų traukiamas atsakomybėn už tą patį du kartus (*non bis in idem*). Tapataus ginčo pakartotinis išnagrinėjimas reikštų teismo sprendimo privalomumo principo ignoravimą, galutinio teismo sprendimo kvestionavimą ir teisinio apibrėžtumo (tikrumo) principo pažeidimą, teisinių santykių stabilumo ir asmens teisėtų lūkesčių neužtikrinimą. Ieškinio tapatumas privalo būti nustatomas tinkamai įvertinant ką šalys ginčija ir kokio teisinio rezultato jos siekia byloje pareikštais reikalavimais, nes priešingu atveju asmens teisė kreiptis į teismą gali būti suvaržyta nepagrįstai arba tapatus ginčas tarp šalių sprendžiamas pakartotinai.

²⁷ „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“, *supra note*, 9.

²⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-88/2010“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. birželio 26 d., <https://liteko.teismai.lt/viesaspredimupaieska/tekstas.aspx?id=09b4b613-b17e-4180-8191-7099d0219e84>.

2. IEŠKINIO TAPATUMO KRITERIJŲ SAMPRATA

Ieškinys, kaip ir bet koks kitas reiškiny, turi savo vidinę struktūrą. Siekiant įgyvendinti draudimą teisme nagrinėti tapatų ieškinį, būtina atskirti kriterijus, kuriais vadovaujantis bus laikoma, kad ieškiniai yra tapatūs ir ginčas negali būti pakartotinai nagrinėjimas. Teismų praktikoje ir civilinio proceso įstatyme numatyta trijų kriterijų visuma: bylos šalys, ieškinio pagrindas ir dalykas (žr. pav.), kurią konstatavus ieškinys laikoms tapačiu. Šiuos kriterijus tikslinga aptarti plačiau.

Pav. Ieškinio tapatumo kriterijai

Šaltinis. Sudaryta autoriaus, remiantis „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-88/2010“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. birželio 26 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=09b4b613-b17e-4180-8191-7099d0219e84>.

2.1. Bylos šalys

Vienas iš civilinio proceso teisės tikslų yra asmens pažeistų ar ginčijamų materialiujų subjektinių teisių ar įstatymų saugomų interesų gynyba²⁹. Suinteresuoti asmenys gali laisvai naudotis jiems įstatymų suteikta teise į teisminę gynybą (CPK 5 straipsnis)³⁰. Tačiau tai nereiškia

²⁹ Stasys Vėlyvis ir Gitana Abromavičienė, „Kai kurios teisės kreiptis į teismą bendrosios sąlygos“, *Jurisprudencija*, 2 (2006):123. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2917>.

³⁰ „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“, *supra note*, 9.

kad visiems asmenims be išimties bet kada ir dėl bet kokių reikalavimų suteikiama teisminė gynyba³¹. Ši teisė nėra absoliuti ir yra siejama su įstatymuose numatytais sąlygomis.

Asmenų kreipimasi į teismą dėl teisminės gynybos lemia tarp šalių kilęs ginčas. Ginčas – tai „savo nuomonės, savo reikalo gynimas žodžiu, disputas“³². Teisminis ginčas atsiranda nuo to momento, kai teisme yra priimamas ieškinys, t. y. šalis turi teisę pateikti ieškinį. Šalis turinti teisę kreiptis į teismą ir pareiškusi reikalavimą yra vadinama ieškovu. Visuotinė Lietuvių enciklopedija nurodo, kad ieškovas – tai „asmuo, dalyvaujantis civiliniame procese ar arbitražo byloje ir įstatymo nustatyta tvarka reiškiantis reikalavimą atsakovui“³³. Aktyviaja bylos šalimi yra laikomas būtent ieškovas, kadangi jo iniciatyva yra pradedamas teisminis ginčo nagrinėjimas.

Ieškovui, kaip aktyviajai bylos šaliai, suteikiamos išskirtinės proceso teisės: ieškinio dalyko pakeitimas (CPK 141 straipsnis), ieškinio atsiėmimas (CPK 139 straipsnis), ieškinio atsisakymas (CPK 1 straipsnio 1 dalis) ir kt., tačiau be šių teisių ieškovui įstatymas numato ir tam tikras pareigas: pateikti ieškinį atitinkantį įstatymo jam keliamus reikalavimus (CPK 111 straipsnis ir 135 straipsnis), pateikti įrodymus ir pan.

Dvišališkumas - tai vienas iš ginčo teisenos skiriamųjų bruožų, kadangi ginčo teiseną nagrinėjamoje civilinėje byloje kiekvienu atveju turi dalyvauti bent dvi šalys. Be jau minėto ieškovo, kita teisminiame ginče dalyvaujanti šalis yra vadinama atsakovu. Būtent atsakovas yra teismo įpareigojamas atsakyti į ieškovo pareikštą reikalavimą. Pagal CPK 45 straipsnį atsakovo pasirinkimas yra ieškovo teisė, kadangi net nustačius, jog ieškinys pareikštas netinkamam atsakovui, teismas negali savo iniciatyva netinkamos šalies pakeisti kita³⁴. Visuotinė Lietuvių enciklopedija nurodo, kad atsakovas – tai „civilinio ar arbitražinio proceso šalis; materialinių teisių santykių šalis, pažeidusi ieškovo materialines teises ar interesus“³⁵. Atsakovas, kaip ir ieškovas, turi tam tikras procesines teises: pripažinti ieškinį, jį ginčyti ar net reikšti priešieškinį.

Be pradinių proceso šalių (ieškovo ir atsakovo), ginčo teisenoje įstatymas numato dar vieną byloje dalyvaujantį asmenį – trečiąjį asmenį. Trečiuoju asmeniu įprastai laikomas asmuo, kuris įstoja į kitų asmenų pradėtą procesą ieškovo arba atsakovo pusėje. Įstatyme numatyta, kad trečiasis asmuo civiliniame procese gali būti pareiškiantis savarankiškus reikalavimus arba nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų. Trečiasis asmuo, pareiškiantis savarankiškus

³¹ Vėlyvis, *supra note*, 29: 123.

³² „Lietuvių kalbos žodynas“, Lietuvių kalbos institutas, žiūrėta 2023 m. vasario 23 d., <http://www.lkz.lt/?zodis=gin%C4%8Das&id=11041070000>.

³³ Algis Norkūnas, „Ieškovas“, Visuotinė Lietuvių enciklopedija, žiūrėta 2023 m. vasario 23 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/ieskovas/>.

³⁴ „Kauno apygardos teismo 2017 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-2462-896/2017“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 26 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=36593cec-eb2b-4a9e-8672-772d3aea580f>.

³⁵ „Atsakovas“, Visuotinė Lietuvių enciklopedija, žiūrėta 2023 m. vasario 26 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/atsakovas/>.

reikalavimus dėl ginčo, turi visas ieškovo teises ir pareigas (CPK 46 straipsnio 2 dalis), o trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, turi šalies procesines teises ir procesines pareigas, išskyrus susijusias su disponavimu ginčo objektu.

Trečiasis asmuo, pareiškiantis savarankiškus reikalavimus, su viena iš teismo ginčo šalimi arba abiem yra susijęs tokiais materialiniais teisiniais santykiais, kuriais šalies (ieškovo ar atsakovo) bei trečiojo asmens interesai yra tiesiogiai susiję su ginčo objektu³⁶. Toks trečiasis asmuo turi teisę ginti savo teises įsitraukdamas į jau prasidėjusį civilinį procesą arba pareiškdamas savarankišką ieškinį ir tokiu būdu pradėdamas savarankišką civilinį procesą. Trečiojo asmens ir ieškovo ieškinių dalykai dažniausiai sutampa, tačiau gali ir skirtis, kadangi ieškovo ir trečiojo asmens, pareiškusio savarankiškus reikalavimus, ieškinių pagrindas dažniausiai skiriasi³⁷.

Kiek kitaip yra su trečiuoju asmeniu, nepareiškiančiu savarankiškų reikalavimų. Jis gali įstoti į bylą ieškovo arba atsakovo pusėje, jeigu bylos išsprendimas gali turėti įtakos jo teisėms ir pareigoms (CPK 47 straipsnio 1 ir 2 dalys), tačiau jokių savarankiškų reikalavimų šis asmuo byloje nereiškia. Trečiojo asmens, nepareiškiančio savarankiškų reikalavimų, įtraukimas į bylos nagrinėjimą yra reikšmingas vertinant regresinio ieškinio tikimybę bei dėl byloje nustatinėjamų prejudicinių faktų (CPK 182 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Kaip jau minėta, trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, stoja į bylą kurios nors iš šalių (ieškovo arba atsakovo) pusėje, todėl jo tikslas yra padėti šaliai, kurios pusėje jis stoja, laimėti civilinę bylą ir išvengti savo padėties blogėjimo.

Kadangi Lietuvos Respublikos civilinis proceso įstatymas numato tiek byloje dalyvaujančių asmenų, tiek bylos šalių sąvokas, kyla klausimas kuo šios sąvokos skiriasi? CPK 37 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad dalyvaujančiais byloje asmenimis laikomi proceso dalyviai, turintys teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi. Šio straipsnio 2 dalyje numatytas baigtinis sąrašas asmenų, kurie yra laikomi dalyvaujančiais byloje asmenimis: šalys, tretieji asmenys, asmenys, pareiškę ieškinį CPK 49 straipsnio nustatyta tvarka, pareiškėjai, suinteresuoti asmenys CPK 442 straipsnyje išvardytose bylose, CPK 431 straipsnyje numatyti kreditoriai ir skolininkai, taip pat šių asmenų atstovai.³⁸ Įvertinus nurodytą reguliavimą, galima daryti išvadą, kad sąvoka „byloje dalyvaujantys asmenys“ apima proceso dalyvius, kuriems būdingas teisinis (materialusis ir procesinis arba tik procesinis) suinteresuotumas bylos baigtimi, todėl ši sąvoka laikytina apibendrinamąja³⁹. O CPK 41 straipsnyje numatyta „šalių“ sąvoka yra siauresnė ir apibūdina

³⁶ Mikelėnas, *supra note*, 2: 204.

³⁷ *Ibid.*, 203-207.

³⁸ „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas“, TAR, žiūrėta 2023 m. vasario 12 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr>.

³⁹ Artūras Driukas ir kt., *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis. Bendrosios nuostatos. Pirmas tomas* (Vilnius: Justitia, 2004), 157.

pagrindinius byloje dalyvaujančius asmenis – ieškovą ir atsakovą, kadangi nuo jų valios priklauso visas procesas.

Be ankščiau nurodytų šalių individualių bruožų, galima išskirti ir bendruosius civilinio proceso šalims būdingus bruožus, skiriančius jas nuo kitų dalyvaujančių byloje asmenų. Visomis civilinio proceso šalimis gali būti fiziniai asmenys, juridiniai asmenys ar net valstybė (CPK 41 straipsnio 1 dalis). Civilinio proceso šalimis gali būti tik asmenys turintys civilinį procesinį veiksnumą: juridiniai asmenys nuo įsteigimo (CK 2.63 straipsnis) ir fiziniai asmenys – sulaukę pilnametystės, taip pat nepilnamečiai asmenys įstatymų nustatyta tvarka sudarę santuoką arba emancipuoti (CPK 38 straipsnio 2 dalis). Nepilnamečių asmenų iki keturiolikos metų ir fizinių asmenų, pripažintų neveiksniais tam tikrose srityse, teises ir įstatymų saugomus interesus gina šių asmenų atstovai pagal įstatymą, išskyrus CPK numatytus atvejus⁴⁰. Nepilnametis asmuo nuo keturiolikos metų (iki aštuoniolikos metų) ir fizinis asmuo, teismo sprendimu pripažintas ribotai veiksniumi tam tikrose srityse, civilinėse bylose yra atstovaujami atstovų pagal įstatymą, tačiau ieškovu arba atsakovu civilinėse bylose tampa pats nepilnametis asmuo nuo keturiolikos metų (išskyrus įstatymų numatytas išimtis) arba ribotai veiksniumi pripažintas asmuo.

Vienas iš svarbiausių šalių bruožų yra tai, jog civilinėje byloje procesas vyksta šalių vardu, t. y. „šalys personifikuoja procesą“⁴¹. Ne kiekvienas asmuo pareiškiantis ieškinį gali būti laikomas šalimi. Asmuo, veikiantis savo vardu, tačiau kito asmens interesais, yra pripažįstamas šalimi procesine prasme. Tačiau asmuo, veikiantis kito asmens vardu ir interesais, nėra laikomas šalimi. Tai susiję su asmens gebėjimu būti šalimi ir asmeniškai dalyvauti byloje⁴². Nepaisant to, kad įstatymas numato atstovavimo institutą (CPK 51 straipsnis), tačiau civilinėje byloje dalyvaujantys atstovai nėra laikomi šalimi, jie priskiriami ankščiau minėtai byloje dalyvaujančių asmenų kategorijai.

Analizuojant bendruosius civilinio proceso šalims būdingus bruožus, svarbu paminėti, kad nepaisant to, jog ginčo teiseną yra pagrįsta dviejų šalių, turinčių skirtingų arba priešingų interesų, rungtimusi, tačiau tai nereiškia, jog visuomet byloje yra tik vienas ieškovas ir vienas atsakovas. Jau minėtas dvišališkumas civiliniame procese reiškia, jog byloje yra dvi šalys, t. y. du skirtingi interesai. Tačiau skirtingus interesus civilinėje byloje gali atstovauti net keli ieškovai arba keli atsakovai. Toks procesinis bendrininkavimas numatytas CPK 43 ir 44 straipsniuose. Svarbu atkreipti dėmesį, kad ginčo teisenos tvarka nagrinėjamame procese likus vienai šaliai, byla toliau negali būti nagrinėjama (CPK 293 straipsnio 1 dalies 7 punktas).

⁴⁰ Mikelėnas, *supra note*, 2: 190.

⁴¹ Mikelėnas, *supra note*, 1: 164.

⁴² *Ibid.*, 163.

Teisės doktrinoje nurodoma, kad šalių sąvoka būdinga tiek proceso teisei, tiek dažnai aptinkama ir materialinėje teisėje. Materialinėje teisėje šalimis laikomi materialinių teisių santykių subjektai, kuriuos sieja tarpusavio teisės ir pareigos. Procesine prasme šalimis yra laikomas ieškovas ir atsakovas nepriklausomai nuo to, yra jie ginčijamo materialinio santykio subjektai ar ne.⁴³

Įstatymas numato, kad materialinių teisių santykių subjektu asmuo yra iki teisinio santykio pasikeitimo (teisių perėmimo) arba objektyvių įstatyme numatytų priežasčių (fizinio asmens mirties, juridinio asmens likvidavimo)⁴⁴. Įvykus reikalavimo perleidimui arba skolos perkėlimui, buvusios bylos šalys iš proceso pasitraukia, o jų procesines teises ir pareigas įgyja jų teisių perėmėjai, t. y. procesas tęsiamas. Civilinė byla nutraukiama, jeigu nustatoma, kad viena bylos šalis, kurios teisių perėmimas, atsižvelgiant į ginčo teisinius santykius, yra neleidžiamas, mirė arba yra likviduota (CPK 293 straipsnio 1 dalies 7 ir 8 punktai)⁴⁵.

Kadangi sprendžiant pradinio procesinio dokumento (ieškinio) priėmimo klausimą daroma prielaida, jog ieškovas ir atsakovas yra ginčijamų materialinių teisių santykių subjektai, kitose bylos nagrinėjimo stadijose gali paaiškėti, jog kuri nors šalis yra netinkama. Netinkamu ieškovu laikomas netinkamas asmuo, kuris nėra ginčijamo materialinio teisinio santykio subjektas ir neturintis teisės reikšti reikalavimo atsakovui. Netinkamas atsakovas – tai asmuo, nesantis ginčijamo materialinio santykio subjektas ir neturintis pareigos atsakyti į ieškovo reiškiamą reikalavimą.⁴⁶ Susiklosčius tokiai situacijai byloje, netinkama šalis iki priimančios teismo sprendimą turėtų būti pakeičiama tinkama šalimi (CPK 45 straipsnis). Tačiau esminę reikšmę keičiant netinkamą šalį tinkama turi ieškovo sutikimas, kadangi jis pasirenka kokiu būdu disponuoti savo teisėmis ir kokiais būdais ginti tariamai pažeistas savo teises ar interesus.

Akivaizdu, jog įstatymas saugo ginčo šalių interesus suteikdamas jiems civiliniame procese aibę teisių ir pareigų. Tačiau nagrinėjamos temos kontekste svarbiausiu klausimu išlieka įstatyme numatytas draudimas šalims kreiptis į teismą dėl teisminės gynybos jau teismo išspręstame šalių ginče. Kaip ir minėta, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) praktikoje nurodoma, kad ginčo šalys yra vienas iš kriterijų, kuris yra reikšmingas ir vertinamas siekiant nustatyti ar konkrečiu atveju ieškinys nėra tapatus jau teisme išnagrinėtam ar nagrinėjamam civiliniam ginčui.

Kasacinis teismas yra nurodęs, kad „sprendžiant klausimą dėl šalių tapatumo svarbu nustatyti, ar ieškovas ir atsakovas yra tie patys asmenys, kurie buvo šalys tą patį ieškinio faktinį pagrindą ir dalyką turinčioje byloje. Sprendžiant, ar ginčo šalys yra tapačios, esminę reikšmę turi

⁴³ Mikelėnas, *supra note*, 1:162.

⁴⁴ *Ibid.*, 181.

⁴⁵ „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“, *supra note*, 9.

⁴⁶ Mikelėnas, *op. cit.* 168.

ne jų formalus procesinis statusas, o tai, ar asmenys yra to paties materialiojo teisinio santykio, dėl kurio ginčą sprendė teismas, dalyviai. Dėl to šalių tapatumas konstatuotinas, pavyzdžiui, tuo atveju, kai tapatų ieškinio reikalavimą, ginčydamas teismo nustatytus materialiuosius teisinius santykius, buvęs atsakovas reiškia buvusiam ieškovui⁴⁷.

Ginčo šalių tapatumas konstatuotinas ir tuo atveju, kai ieškinį reiškia ne ankstesnės bylos šalis, bet jos teisių perėmėja materialiajame teisiniame santykiyje⁴⁸. Vadinasi, sprendžiant dėl ginčo šalių (ne)tapatumo esminę reikšmę turi ir dėl to turi būti vertinamas ne ginčo šalių formalus procesinis statusas, bet materialiojo teisinio santykio, kurio dalyviai buvo asmenys, kurių ginčą sprendė teismas, (ne)tapatumas⁴⁹.

Taigi, ieškinio tapatumo nustatymo tikslais esminę reikšmę turi ginčo šalių sąvoka materialine teisine prasme, o ne jų procesinis statusas. Vertinant ieškinį šalių tapatumo aspektu, būtina nustatyti, ar naujo teismo proceso šalys ir jau nagrinėjamos ar išnagrinėtos civilinės bylos šalys nėra to paties materialinio teisinio santykio dalyviai.

2.2. Ieškinio elementai

Ieškinys – tai vienas iš asmens teisių gynimo būdų. Asmenys siekdami savo teises ginti ieškiniu privalo laikytis tam tikrų įstatyme numatytų taisyklių. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 135 straipsnio 1 dalyje nustatyti formalūs reikalavimai ieškinio turiniui. Šio straipsnio 1 dalies 4 punkte numatyta, kad teismui pareiškiamame ieškinyje turi būti nurodytas ieškinio reikalavimas, t. y. ieškinio dalykas (lot. *causa actiones; causa petendi*)⁵⁰, o 2 punkte numatytas reikalavimas ieškinyje nurodyti aplinkybes, kuriomis ieškovas grindžia savo reikalavimą, t. y. faktinį ieškinio pagrindą (lot. *causa petendi*). Šie reikalavimai teisės doktrinoje yra apibūdinami kaip ieškinio elementai. Ieškinio elementai yra vidinės ieškinio dalys, kurių visuma nustato ieškinio turinį, individualizuoja ieškinį bei sąlygoja jo savarankiškumą. Būtent šie elementai ne tik apibrėžia teismo nagrinėjimo ribas, tačiau yra itin reikšmingi vertinant ieškinio tapatumą.

⁴⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-602/2013“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 26 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=5c0b97c3-1151-4db2-a053-126009f689ff>.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-476/2010“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 26 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=11d7e510-44eb-4379-be17-63819e8026b1>;

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-95-403/2021“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 21 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=90a58fd8-d81c-4881-ab1f-1557eb1d2bdf>.

⁵⁰ „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“, *supra note*, 9.

2.2.1. Ieškinio dalykas

Ieškinio dalykas – tai ieškinio vidinės struktūros elementas, kuris apibrėžia ieškovo materialinį teisinį reikalavimą atsakovui ir nurodo ieškovo pasirinktą pažeistų ar ginčijamų teisių gynybos būdą⁵¹. Ieškinio dalykas jau romėnų teisėje buvo laikomas vienu iš svarbiausių ieškinio elementų. Kai kuriuose to meto šaltiniuose rašoma apie ieškinio turinio elementus, kurie aktualūs ir šiomis dienomis. Tai, kad romėnų teisėje ieškinio dalykas buvo itin reikšmingas suponuoja tai, kad jeigu ištyrus byloje pateiktus įrodymus, ne visi ieškovo pareikšti reikalavimai buvo pripažįstami pagrįstais, ieškinys būdavo atmetamas visa apimtimi. Akivaizdu, kad netinkamas ieškinio dalyko suformulavimas, ieškovui sukeldavo itin neigiamas teises pasekmes.⁵²

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 135 straipsnio nuostatos numato reikalavimus ieškiniui, nagrinėjamu atveju reikalauja nurodyti ieškinio reikalavimą (ieškinio dalyką), tačiau jo nedetalizuoja. Kaip jau minėta, Lietuvos teisės doktrinoje laikomasi pozicijos, jog ieškinio dalykas yra ieškovo materialinis teisinis reikalavimas apginti ieškovo pažeistą ar ginčijamą teisę ar interesą pasirinkus konkretų teisių gynybos būdą.

Būtent ieškovui tenka pareiga savarankiškai ieškinyje suformuluoti reikalavimą. Paprastai ieškiniuose formuojamas reikalavimas skamba taip: pripažinti nuosavybės teisę, uždrausti atlikti veiksmus, išieškoti skolą, pripažinti sutartį negaliojančia, priteisti materialinį išlaikymą ir kt. Taigi ieškinio dalykas gali būti vertinamas kaip ieškovo reikalavimas pašalinti ieškovo teisės pažeidimus, t. y. apginti ieškovo pažeistas teises arba užkirsti galimiems pažeidimams kelią.

Ieškinio dalykas yra glaudžiai susijęs su ginčijamo civilinio santykio objektu, kuriuo gali būti konkreti piniginė suma, kurią reikia išmokėti ar išreikalauti, ar daiktas, kurį reikia grąžinti ir kt. Materialinis ginčo objektas – tai dėl ko ginčijamasi⁵³. Materialinis ginčo objektas yra tarsi ginčijamo teisinio santykio objektas.

Asmuo kreipdamasis į teismą dėl subjektinės teisės gynimo, ieškinyje dažniausiai nurodo vieną reikalavimą, tačiau įstatymų leidėjas nenumato draudimo ieškovui ieškinyje nurodyti kelis susijusius ieškinio reikalavimus. Jeigu ieškovas vienu metu reikalauja apginti kelias teises, kylančias iš to paties teisinio santykio, toks ieškinio dalykas vadinamas sudėtinu. Sudėtinio ieškinio dalykas rodo, jog ieškovas turi teisę savo subjektinės teises ginti keliais skirtingais ieškiniiais, dėl savarankiško jų pobūdžio, tačiau renkasi juos sujungti ir nagrinėti viename procese.

⁵¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. spalio 7 d. nutartis Nr. e3K-3-256-969/2020“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=30b21de4-b1e7-4a51-85ad-33e02c24e800>.

⁵² Tomas Daukantas, „Ieškinio elementų problema civilinio proceso doktrinoje“, Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai : tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija, 2006 08 14-15, Vilnius / ats. redaktorius S. Vėlyvis (Visus plenus, 2006 m.), <https://www.lituanistika.lt/content/68448>.

⁵³ Vīgita Vėbraitė, „Ieškinio samprata ir rūšys civiliniame procese“, *Teisė*, 60 (2006): 167.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad ieškinyje, atsižvelgiant į materialinį teisinį reguliavimą, galima nurodyti ir alternatyvius ieškinio reikalavimus. Tokių ieškovo reikalavimų esmė, jog „vienas ieškinio reikalavimas pašalina kito galimybę, tačiau bet kuriuo iš jų yra siekiama apginti pažeistas ar ginčijamas asmens materialines subjektines teises arba įstatymo saugomus interesus“⁵⁴.

Akivaizdu, jog kitos šalies reikalavimų ir įrodymų žinojimas, svarbus ne tik teismui, bet ir kitai šaliai. Ieškovas kreipdamasis į teismą privalo nurodyti konkretų asmenį, pažeidusį ar ginčijantį jo subjektinę teisę, t. y. asmenį dėl kurio teismas turėtų priimti konkretų sprendimą (atsakovą). Pasak profesoriaus habilituoto daktaro Valentino Mikelėno ieškinio reikalavimas turi du adresatus: atsakovą, kuris pažeidė ar ginčija asmens subjektinę teisę, ir teismą, kaip instituciją ginančių pažeistas ar ginčijamas subjektines teises⁵⁵. Atsakovas gali įgyvendinti savo teisę gintis nuo jam pareiškiamų reikalavimų tik tuo atveju, jeigu ieškinyje yra suformuluojami aiškūs reikalavimai (ieškinio dalykas). Priešingu atveju, pasyvosios ginčo šalies (atsakovo) galimybės rungtis civiliniame procese bus apribotos.

Kasacinio teismo praktikoje konstatuojama, kad ieškovui tinkamai neįgyvendinant savo teisės ir pareigos tiksliai suformuluoti ieškinio dalyką, t. y. suformuluoti jį taip, kad būtų aišku, kokio materialinio teisinio rezultato siekiama iškeliant bylą, teismas motyvuodamas netiksliu ieškinio dalyko nurodymu, turi nustatyti terminą ieškinio trūkumams pašalinti (CPK 115 straipsnio 2 dalis). Nors teismas bylos iškėlimo stadijoje netikrina ieškinio pagrįstumo, tačiau privalo patikrinti ar ieškinio tenkinimas gali sukurti teisinius padarinius.⁵⁶

Vertinant, ar dviejų ieškinių dalykai sutampa, kasacinio teismo praktikoje svarbu ne tiek reikalavimų lingvistinės formuluotės, kiek ginčo materialinis santykis, t. y. teismo nagrinėjimo objektas ir gynybos būdas⁵⁷. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir CK) bendrosiose nuostatose, o tiksliau CK 1.138⁵⁸ straipsnyje, pateiktas nebaigtinis teisminių civilinių teisių gynimo būdų sąrašas (žr. lentelę). Teismo taikomus gynybos būdus pagal jų turimą tikslą galima skirstyti į kompensacinius arba apsauginius. Pasak docento daktaro Virginijaus Papirčio kompensaciniai teisių gynimo būdai pasižymi tuo, jog juos taikant siekiama kompensuoti dėl

⁵⁴ Civilinių bylų apžvalgos Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. „Ieškinio trūkumų šalinimą reglamentuojančių teisės normų taikymo teismų praktikoje apžvalga Nr. AC-36-1“. Žiūrėta 2023 m. kovo 12 d. <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-bylu-apzvalgos/67>.

⁵⁵ Mikelėnas, *supra note*, 1:361.

⁵⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-485/2008“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 15 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=3ef6e35f-de92-4707-b07e-8bb9255f64c6>.

⁵⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-59-378/2021“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=35659819-f2c1-47a5-ac87-14c10f7b41d8>; Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 47.

⁵⁸ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 38.

pažeistos teisės atsiradusius nuostolius arba nukentėjusiajam kompensuoti jo teisių pažeidimu padarytą turtinę žalą. O apsauginiai teisių gynimo būdai užtikrina teisės reagavimą ne tik į jau esantį teisės pažeidimą ir jo šalinimą, bet turi tikslą – apginti teises nuo būsimų pažeidimų.⁵⁹

Lentelė. Apsauginiai ir kompensaciniai gynybos būdai

Apsauginiai gynybos būdai	Kompensaciniai gynybos būdai
<ul style="list-style-type: none"> teisių pripažinimas; 	<ul style="list-style-type: none"> priteisdamas įvykdyti pareigą natūra;
<ul style="list-style-type: none"> buvusios iki teisės pažeidimo padėties atkūrimas; 	<ul style="list-style-type: none"> išieškodamas iš pažeidusio teisę asmens padarytą turtinę ar neturtinę žalą (nuostolius), o įstatymų arba sutarties numatytais atvejais - netesybas (baudą, delspinigius);
<ul style="list-style-type: none"> teisę pažeidžiančių veiksmų kelio užkirtimas ar uždraudimas atlikti veiksmus, keliančius pagrįstą grėsmę žalai atsirasti (prevencinis ieškinys); 	<ul style="list-style-type: none"> ir kt.
<ul style="list-style-type: none"> nutraukdamas arba pakeisdamas teisinį santykį; 	
<ul style="list-style-type: none"> pripažindamas negaliojančiais valstybės ar savivaldybės institucijų arba pareigūnų aktus, prieštaraujančius įstatymams CK 1.3 straipsnio 4 dalyje numatytais atvejais 	
<ul style="list-style-type: none"> ir kt. 	

Šaltinis. Sudaryta autoriaus, remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.138 straipsnio nuostatomis.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.137 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata, jog asmenys savo nuožiūra laisvai naudojami civilinėmis teisėmis, tarp jų ir teise į gynybą. CK 1.138 straipsnyje numatyta, kad civilinių teisių gynimo būdai įgyvendinami civilinio proceso normų reglamentuota tvarka. Pagal CPK 5 straipsnio 1 dalį ieškovas turi teisę pasirinkti pažeistų ar ginčijamų teisių gynimo būdą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas⁶⁰. Ieškovai turi teisę ginti savo pažeistus interesus kitais įstatymų nustatytais būdais⁶¹.

Įvertinti, koks yra ieškinio dalykas, galima tik nustatius, kokio teisinio rezultato ieškovas siekia byloje pareikštame ieškinyje suformuluotais reikalavimais, pasirinktais gynybos būdais. Kasacinio teismo teisėjų kolegija yra išaiškinusi, jog ginčo dalyko lingvistinės formuluotės bei atskirų ieškinio pagrindo elementų formalus tapatumas ne visada reiškia tapataus ieškinio buvimą,

⁵⁹ Virginijus Papirtis ir Inga Karulaitytė-Kvainauskienė, „Kai kurie civilinių teisių gyvumo ypatumai taikant prevencinį ieškinį“, *Jurisprudencija* 69, Nr. 61 (2005 m.): 99–106.

⁶⁰ „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“, *supra note*, 9.

⁶¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3-317-421/2019“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 21 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=144312b1-2483-4cc5-847a-0c7582025a6e>.

todėl kiekvienu konkrečiu atveju būtina nustatyti bylos nagrinėjimo dalyko, kuris apima konkrečių faktų bei teisinių santykių nustatymą, visumą⁶².

Kasacinis teismas yra nurodęs, kad „kiekviename ieškinyje turėtų būti aiškiai nurodyta asmens teisė arba įstatymų saugomas interesas, kuriuos, į teismą besikreipiančio asmens nuomone, reikėtų ginti. Be to, ieškinyje būtina nurodyti asmens pageidaujama ir teismo prašoma pritaikyti pažeistos teisės gynimo būdą (CK 1.138 straipsnis), tačiau neprivaloma savo reikalavimo teisiškai kvalifikuoti, pakanka, kad į teismą besikreipiantis asmuo nurodytų, ko ir kokia apimtimi jis prašo iš teismo“⁶³, tačiau ieškinio dalykas turi būti suformuluotas aiškiai.

Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad sprendžiant dėl ieškinio dalyko tapatumo būtina įvertinti reikalavimų turinį⁶⁴. Taip pat kiekvienu atveju teismui pareikštas ieškinyje turi atitinkamą teisinį siekį⁶⁵. Teisės doktrinoje skiriamas atskiras ieškinio elementas – ieškinio turinys, arba jo tikslas. Ieškinio turinio doktrinos požiūriu ieškovo reikalavimas, pareikštas atsakovui, yra ieškinio dalykas, o ieškinio turinys – ieškovo reikalavimas, pareikštas teismui. Pasak šios doktrinos bet kuris CK 1.138 straipsnyje nurodytas civilinių teisių gynbos būdas (žr. lentelę), suformuluotas ieškinyje, tampa ieškinio turiniu. Ieškovas gali reikalauti, kad teismas pripažintų jo teisę, įpareigotų atsakovą atlikti veiksmus ir kt.⁶⁶

Kaip jau minėta, ieškovas kreipdamasis į teismą visuomet privalo nurodyti ieškinio dalyką, tačiau svarbu paminėti, jog įstatymas numato galimybę ieškovui jį pakeisti. Profesorius habilituotas daktaras Vytautas Nekrošius, Rimantas Simaitis, ir kiti bendraautorai teigia, kad būtent pasirengimo bylos nagrinėjimui metu turi būti galutinai nustatomas ieškinio dalykas, o įstatyme numatyta išimtis keisti ieškinio dalyką bylos nagrinėjimo iš esmės metu taikoma tik

⁶² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-123/2011“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 21 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=889eccfd-edf4-412b-8e69-4a26011599ba>.

⁶³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-37/2014“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 26 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9d478c59-944d-4c54-a1b2-a9cdca5de811>.

⁶⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-475/2007“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. gruodžio 20 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ab680053-abfc-415f-ab9b-81be49b162d2>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2007“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. gruodžio 20 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=999d7cf2-fd66-41ec-9a58-3e2fdee30ba4>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 30 d. civilinėje byloje Nr. 3K-3-494/2010“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. gruodžio 20 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=693b60e2-bdac-4fd8-a6e0-bed7b78b0bc7>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-137/2013“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 22 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=2285a4f7-a4a3-4f96-814e-92146b47fcf0>.

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 57.

⁶⁶ Egidijus Laužikas, Valentinas Mikelėnas ir Vytautas Nekrošius. Civilinio proceso teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, 34.

išimtiniais atvejais⁶⁷. Ieškinio dalyko (reikalavimo) keitimas – tai vieno reikalavimo pakeitimą kitu. Ieškovo byloje reiškiamas reikalavimas vietoj daikto grąžinimo (pradinio reikalavimo) kompensuoti reikalaujamo daikto vertę – atitinka ieškinio dalyko keitimo esmę. Ieškovas gali vietoj vieno reikalavimo pareikšti kitą tik tokiu atveju, jeigu nesikeičia ieškinio pagrindas (aplinkybės, kurias aptarsime kitame poskyryje). Būtina atkreipti dėmesį, jog reikalavimų padidinimas arba sumažinimas (ieškinio sumos keitimas: padidinimas dėl tolimesnio atsakovo neatsiskaitymo arba sumažinimas dėl skolininko atliktų mokėjimo) nėra ieškinio dalyko pakeitimas.

Apibendrinant tai, kas nurodyta, galima daryti išvadą, kad ieškinio dalykas yra konkretus ieškinyje nurodytas ieškovo reikalavimas, kuris priklauso nuo šalių santykių, nuo ginamų pažeistų ar ginčijamų teisių ir nuo jų gynimo būdo. Vertinant ieškinio tapatumo tikimybę konkrečiu atveju, ieškinių dalykų nustatymas apima ne tik lingvistines jų formuluotes, tačiau ir reikalavimų tikslą bei pasirenkamus galimai pažeistų teisių gynimo būdus.

2.2.2. Ieškinio pagrindas

Kaip jau minėta, šalys gali kreiptis į teismą dėl teisminės gynybos tik esant įstatyme numatytoms sąlygoms. Viena jų, pateikus teismui ieškinio reikalavimą, būtina jį pagrįsti (CPK 135 straipsnio 1 dalies 2 punktą). Aplinkybės, kuriomis grindžiamas ieškinio reikalavimas (dalykas) vadinamos ieškinio pagrindu. Ieškinio pagrindas pagal aplinkybes gali būti juridinis arba faktinis. Pasak profesoriaus habilituoto daktaro Valentino Mikelėno juridiniai faktai, kuriais grindžiamas reikalavimas, yra faktinis ieškinio pagrindas, o konkrečios materialinės teisės normos, kurios reguliuoja ginčijamą materialinę teisinę santykį ir kurių pagrindu teismas patenkina ieškinį – laikomos juridiniu ieškinio pagrindu.⁶⁸

Įstatyme numatytas reikalavimas ieškovui nurodyti faktinį ieškinio pagrindą, tačiau nereikalaujama ieškinyje nurodyti juridinio ieškinio pagrindo, t. y. konkrečios materialinės teisės normos, kuri taikoma ginčijamam teisiniui santykiui ir kurios pagrindu teismas išsprendžia ginčą⁶⁹. Ieškovas ieškinyje gali nurodyti materialiosios teisės normas, kurias, jo nuomone, ginčo santykiui reikia taikyti, tačiau „teisinė kvalifikacija, teisės normų aiškinimas ir taikymas ginčo santykiui yra bylą nagrinėjančio teismo prerogatyva“⁷⁰ ir ieškovo nurodytas teisinis faktinių

⁶⁷ Vytautas Nekrošius ir kt., „Pasirengimo nagrinėti civilines bylas teisme įtaka bylai išnagrinėti per protingą laiką“, Teisė 98 (2016): 9-14, <https://doi.org/10.15388/Teise.2016.98.9965>.

⁶⁸ Mikelėnas, *supra note*, 1:362.

⁶⁹ Edita Bumblienė ir Voldemaras Bumblys, *Kaip kvalifikuotai parengti ieškinį (skundą, prašymą)*, (Vilnius: K. Jovaišo personalinė įmonė, 2007), 50-51.

⁷⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-457/2011“, LITEKO, Žiūrėta 2023 m. kovo 5 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=bd046ef0-431c-447a-a822-a5b910e8b08e>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje

aplinkybių vertinimas teismui nėra privalomas ir jo nesaisto⁷¹. Todėl sprendžiant dėl ieškinio pagrindo tapatumo, esminę reikšmę turi ne ieškinyje nurodyti teisės aktai, o faktinės aplinkybės, kurių pagrindu yra reiškiamas ieškinys⁷².

CPK 135 straipsnio 1 dalies 2 punkte numatytas reikalavimas ieškovui pateikiant ieškinį nurodyti aplinkybes, kuriomis grindžia savo reikalavimą, yra vienas iš ieškinio turinio elementų be kurio teisminis bylos nagrinėjimas nebūtų įmanomas. Faktinis ieškinio pagrindas yra rezultatas konkrečių faktinių aplinkybių, kurias galima laikyti faktine teisinio santykio sudėtimi. Ieškinio pagrindas teismui leidžia nustatyti, ar asmuo gali teismine tvarka ginti savo pažeistas teises⁷³, kadangi jį sudaro aplinkybės, kurios sąlygoja ieškovo kreipimosi į teismą dėl teisminės gynybos būtinumą. Asmens kreipimosi į teismą būtinumą gali lemti jo pažeistų teisių gynybą, poreikis taikyti prevencines priemones, šalių ginčo nagrinėjimo ikiteismine tvarka nepasisekimas ir kt.

Ieškinio pagrindas yra tapatus jau išnagrinėtam ar nagrinėjamam šalių ginčui, jeigu dėl aplinkybių, kuriomis grindžiami konkretūs reikalavimai, esmės teismas ketina pasisakyti išnagrinėjęs bylą iš esmės arba jeigu dėl šių aplinkybių jau yra atliktas teisinis vertinimas teismui priėmus galutinį sprendimą byloje. Reikalavimo grindimas iš esmės tais pačiais, tačiau papildytais arba patikslintais faktais taip pat sąlygoja tapataus ieškinio pareiškimo situaciją⁷⁴. Dėl to naujas ieškinio pagrindas yra tada, kai nurodomos tokios aplinkybės, kurios nebuvo teismo nagrinėjimo dalykas kitame procese išnagrinėtoje byloje⁷⁵.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad vien ieškinio faktinio pagrindo ar jo dalies sutapimas su to paties asmens kitoje byloje pareikšto kito ieškinio pagrindu neeliminuoja pradėto civilinio proceso, t. y. vienoje byloje pareikšto ieškinio to paties faktinio pagrindo nurodymas kitose bylose pareikštuose ieškiniuose, jeigu ieškovų reikalavimai skiriasi, nesudaro teisinio pagrindo konstatuoti ieškinio tapatumo ir nutraukti bylą pagal CPK 293 straipsnio 3 punktą ar palikti ieškinį nenagrinėtą pagal CPK 296 straipsnio 1 dalies 4 punktą⁷⁶. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad kai vienoje byloje ieškinio reikalavimo pagrindas ar jo dalis sutampa su kitoje byloje to paties

Nr. 3K-3-147/2011“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. kovo 5 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7ec4ebbd-845b-4d1e-9906-ab7c22f7ac2e>.

⁷¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-338/2008“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. kovo 5 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=1b3f19a1-d272-4995-b20e-f07aa66f5d49>.

⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla Nr. 3K-3-95-403/2021, *supra note*, 49.

⁷³ „Implied Private Rights of Action for Damages Under Title IX--Lieberman v. University of Chicago Case Comment“, *Georgia Law Review* 16, Nr. 2 (1981 m. 1982): 511–32.

⁷⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-300-421/2015“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. kovo 18 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=86246e61-0573-4ec3-b585-637257f0a5a1>.

⁷⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 18 d. nutartis Nr. e3K-3-65-421/2020“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=31ad5eb2-3b3f-4c17-810a-f8692e7323f6>.

⁷⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-19-695/2020“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. lapkričio 16 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=439db4f6-d4e4-4770-bc49-73f9e3e8c276>.

asmens pareikšto reikalavimo pagrindu, tai reiškia galimą teismo nustatomų faktų prejudiciją, reikšmingą kitoje byloje pagal CPK 182 straipsnio 2 punktą⁷⁷.

Ieškinio pagrindas, kaip ir dalykas, įstatymų nustatyta tvarka gali būti keičiamas (CPK 141 straipsnio 1 dalis), tačiau ieškinio dalyko ir pagrindo pakeitimas vienu metu iš esmės reiškia naują ieškinį, todėl abiejų ieškinio elementų keitimas civiliniame procese nėra galimas.

Apibendrinant šiame skyrelyje pateiktas išvalgas, galima teigti, kad teisės doktrinoje ieškinio pagrindas nėra išsamiai ištirtas, todėl įvertinus nurodytą teismų praktiką ir teisės šaltinius galima daryti išvadą, kad faktinį ieškinio pagrindą sudaro tam tikri įvykiai, atsitikimai ir veiksmai, su kuriais yra siejamas teisės normų taikymas. Individualizuojant ieškinį svarbu įvertinti faktinį ieškinio pagrindą, kurį privalo nurodyti būtent ieškovas, tačiau vien faktinio ieškinio pagrindo sutapimas dviejuose ieškiniuose nėra absoliutus pagrindas konstatuoti ieškinio tapatumą bei taikyti jo procesines pasekmes.

Apibendrinant antrajame skyriuje išanalizuotą teisės doktriną bei teismų praktiką galima daryti pagrįstą išvadą, kad ieškinio tapatumas nustatomas pagal tris kriterijus: bylos šalis, ieškinio dalyką ir pagrindą. Teisės doktrinoje nėra pateikiama išsamios šių kriterijų analizės, tačiau įvertinus teismų praktikoje dėstomą poziciją, galima daryti išvadą, kad tik ieškinio tapatumą lemiančių kriterijų visuma lemia galimybę ieškinius laikyti tapačiais, kadangi šie kriterijai nėra traktuojami kaip alternatyvūs, ir taikyti įstatyme numatytas pasekmes, t. y. atsisakyti priimti ieškinį (CPK 137 straipsnio 2 dalies 5 punktas), nutraukti jau pradėta civilinį procesą (CPK 293 straipsnio 1 dalies 3 punktas) ir kt.

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 75.

3. IEŠKINIO TAPATUMO KRITERIJŲ NUSTATYMAS ATSKIRŲ KATEGORIJŲ BYLOSE

Lietuvoje funkcionuojančioje bendrosios kompetencijos teismų sistemoje vienodą teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus bei kitus teisės aktus formuoja vienintelis kasacinis teismas – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas⁷⁸. Teismo institucija, peržiūrinti dar neįsiteisėjusius pirmosios instancijos teismų sprendimus, Lietuvoje yra apeliacinės instancijos teismai⁷⁹. Siekiant atskleisti draudimo teisme nagrinėti tapatų ieškinį teorinius ir praktinius ypatumus analizuosime būtent LAT bei apeliacinės instancijos teismų praktiką taikant ir aiškinant šį draudimą. Nors ieškinio tapatumas teismų praktikoje yra aiškinamas ir taikomas sistemiškai ir jo kriterijų aiškinimas yra gana nuoseklus, būtų klaidinga manyti, jog teismų praktikoje nesusiduriama su sunkumais vertinant ieškinio tapatumo kriterijų egzistavimą.

3.1. Ieškinio tapatumas bendrojoje ginčo teisenoje

Ieškinys – kaip procesinis dokumentas būdingas tik byloms nagrinėjamos ginčo teisenai. Tikriausiai tai galime vadinti pagrindine priežastimi, kodėl teisės doktrinoje ši teiseną dar vadinama ieškinine⁸⁰. Ginčo teiseną kyla tuomet, kai asmens teisės ir interesai yra pažeidžiami arba gali būti pažeisti, todėl asmuo įgyja teisę kreiptis į teismą. Šeimos teisės, darbo ir dauguma kitų privatinių teisinių santykių sričių yra nagrinėjamos būtent ginčo teisenos tvarka.

Atsižvelgiant į tai, kad įstatymų leidėjas būtent šios rūšies teisei įstatyme numatė ieškinio tapatumo kriterijus ir šio instituto taikymo padarinius, akivaizdu, kad būtina aptarti ieškinio tapatumo instituto nustatymo problemas šioje teisenoje.

Kaip jau ir minėta, įsiteisėjęs (galutinis) teismo sprendimas yra privalomas ir negali būti paneigtas iškeldami kitą tapačią civilinę bylą. Būtent dėl šios priežastis civilinio proceso įstatyme yra numatyta trijų kriterijų visumą, kurią nustačius, ginčas negali būti nagrinėjamas iš esmės teismine tvarka. Vertinant ieškinio tapatumo kriterijų visumą, akivaizdu, kad vieno kriterijaus sutapimas dviejuose ieškinio savaine nereiškia viso ieškinio tapatumo. LAT praktikoje gausu nutarčių, kuriose nustačius vieno iš ieškinio tapatumo kriterijų netapatumą, visas ieškinys pripažįstamas netapačiu. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2020 m. spalio 7 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-256-969/2020 nurodė, kad ieškinio dalykai dėl skolos priteisimo ir dėl prievolių pripažinimo asmeninėmis prievolėmis yra netapatūs, todėl konstatavus vienos iš trijų ieškinio tapatumo sąlygų netapatumą, laikytina, kad ieškiniai

⁷⁸ „Teismų sistema“, Lietuvos teismai, žiūrėta 2023 m. vasario 22 d., <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismai-ir-teisejai/teismu-sistema/153>.

⁷⁹ „Apeliacinis teismas“, Visuotinė lietuvių enciklopedija, žiūrėta 2023 m. kovo 26 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/apeliacinis-teismas/>.

⁸⁰ Inga Žemkauskienė, „Ypatingoji teiseną naujajame civilinio proceso kodekse“, Jurisprudencija 28(20) (2002): 215.

nėra tapatūs⁸¹. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2022 m. rugpjūčio 25 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-201-1075/2022 konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas neįvertino, jog abiejuose bylose skiriasi ginčų materialusis teisinis santykis ir ieškovo gynybos būdas, todėl nepagrįstai nustatė ieškovo reikalavimo tapatumą ir civilinę bylą nutraukė, t. y. apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nustatė ieškinio tapatumą⁸².

Vienas ryškiausių teismų praktikoje ieškinio tapatumo atribojimo kriterijų tampa ieškovo pasirinktas pažeistų ar ginčijamų **teisių gynybos būdas**. Būtent, tai, jog šalis pasirenka savo teises ginti skirtingais būdais gali sąlygoti ieškinių netapatumą. Kasacinio teismo praktikoje pabrėžiama, kad tai, jog „ieškovas ankstesnėje byloje neprašė taikyti visų jam įstatymo suteikiamų civilinių teisių gynybos būdų, neeliminuoja jo teisės kreiptis į teismą su nauju reikalavimu, siekiant apginti savo pažeistas teises ir teisėtus interesus⁸³. Būtent šią situaciją iliustruoja LAT nutartis civilinėje byloje dėl nuosavybės teisių į nekilnojamąjį turtą pripažinimo ir įregistravimo arba kompensacijos už šio nekilnojamojo turto pagerinimą priteisimo. Aptariamoje byloje atsakovė nurodė, kad Vilniaus apygardos teisme nagrinėtoje civilinėje byloje buvo pareikštas tapatus ieškinys, kurio ieškovė vėliau atsisakė ir byla buvo nutraukta. Atsižvelgiant į tai, ieškovės reikalavimas priteisti iš atsakovės kompensaciją už atliktas investicijas, pasak atsakovės, nebegali būti nagrinėjimas. Tačiau LAT nustatė, kad šiuo atveju tai, jog ankstesnėje byloje ir vėliau pareikštas reikalavimas kildinami iš šalių sudarytos sutarties neturi lemiamos reikšmės, kadangi šalis sieja tęstiniai teisiniai santykiai, o tapataus materialinio teisinio reikalavimo pareiškimas kiekvienu atveju gali būti grindžiamas iš esmės kita teisiškai reikšmingų faktų sudėtimi. Ieškovės materialinis teisinis reikalavimas dėl nuostolių atlyginimo priteisimo nagrinėtoje civilinėje byloje buvo grindžiamas tarpusavyje susijusių teisiškai reikšmingų aplinkybių visuma. Pirmą, aplinkybėmis, kurias ieškovė nurodė kaip esminį šalių sudarytos sutarties pažeidimą, sudarantį pagrindą sutartį nutraukti prieš terminą, t. y. numatomą atsakovės, kaip juridinio asmens, likvidavimą. Antra, aplinkybėmis, pagrindžiančiomis ieškovės teisę reikalauti atitinkamo dydžio nuostolių atlyginimo nutraukus sutartį, t. y. atitinkamo dydžio investicijomis į kavinės pastatą ir naujų statinių sukūrimą. Nurodytoje byloje ieškovės teisė į nuostolių atlyginimą buvo tiesiogiai susieta su jos įrodinėjamu subnuomos sutarties esminiu pažeidimu ir šios sutarties nutraukimu prieš terminą, t. y. ieškovė kaip savo teisių pažeidimą nurodė ne patį investicijų į ginčo turtą faktą, o netinkamą šalių sudarytos sutarties vykdymą (atsakovės likvidavimą), lemiantį tolesnių sutartinių santykių tarp šalių negalimumą ir iš to kylančią ieškovės teisę į nuostolių atlyginimą. Bylos nagrinėjimo metu

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 51.

⁸² Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 20.

⁸³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. rugsėjo 30 d. nutartis Nr. e3K-3-26-969/2020“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=8cd770c8-ae92-4054-b1d9-33ab78a99d5b>.

atsisakius planų dėl atsakovės likvidavimo, t. y. išnykus aplinkybėms, kuriomis buvo grindžiamas ieškovės reikalavimas nutraukti sutartį dėl esminio jos pažeidimo, ieškovė aptariamo reikalavimo atsisakė, kartu atsisakydama ir išvestinio reikalavimo dėl nuostolių atlyginimo. Šios aplinkybės buvo nurodytos ir ieškovės procesiniame dokumente dėl reikalavimo atsisakymo. Ieškovės reikalavimo dėl nuostolių atlyginimo buvo atsisakyta, kadangi išnyko ieškovės įrodinėtoms šalims siejusios sutarties nutraukimo pagrindą sudariusios aplinkybės. Nagrinėjamoje byloje ieškovės reikalavimo faktinis pagrindas skiriasi nuo anksčiau nurodytų, kadangi šioje byloje faktiniu ieškinio pagrindu nurodomas netinkamas įsipareigojimo perleisti nuosavybės teisę į ginčo turtą vykdymas, lemiantis atitinkamų ieškovės investicijų praradimą, o ne atsakovės likvidavimas, kaip jau nagrinėtoje civilinėje byloje.⁸⁴ Taigi, šalies pasirinkti skirtingi gynybos būdai lemia reikalavimo grindimą skirtingais pagrindais.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nagrinėdamas kasacinį skundą byloje dėl SASO obligacijų skolintomis lėšomis įsigijimo sutarčių pripažinimo niekinėmis ir negaliojančiomis nustatė, kad pirmos ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai taikė ieškinio tapatumo institutą, kadangi sutapatino ieškinio dalyką (gynybos būdą) ir teisminio nagrinėjimo objektą – ginčą dėl sutarčių neteisėtumo ir teisėtumo. Nurodytu atveju jau išnagrinėtose bylose ieškinių dalykai buvo pareikšti kaip reikalavimas atlyginti nuostolius, kurie atsirado sudarius ginčijimą sutartį, ir pakeisti sutarčių sąlygas dėl palūkanų dydžio nustatymo ir prievolės jas mokėti panaikinimo. Šie ieškiniai buvo patenkinti iš dalies. Ieškovai pateikė teismui naują ieškinį, kurio reikalavimas buvo pripažinti sutartis negaliojančiomis ir taikyti restituciją, t. y. ieškovai prašė konstatuoti teismo, kad ginčo sutartys nė vienai iš šalių jokių materialinių teisinių pasekmių nesukelia. Šiuo atveju LAT atkreipė dėmesį, jog ieškovai turi teisę ginti savo pažeistus interesus kitais įstatymų nustatytais būdais, todėl nustatė, kad naujo pradėto ginčo dalykas yra šalių sudarytos sutarties teisėtumo ar neteisėtumo nustatymas, o ne jau išnagrinėtų bylų dalykas (nuostolių atlyginimo priteisimas arba prievolės mokėti palūkanas panaikinimas), ieškiniai negali būti laikomi tapačiais.⁸⁵ Šioje byloje kasacinio teismo pateiktas išaiškinimas leidžia daryti išvadą, kad ieškovas gali kreiptis į teismą dėl to paties objekto, tačiau **siekdamas skirtingų teisinių pasekmių ir prašydamas taikyti kitus jo teisių gynybos būdus**. Tai patvirtinta LAT civilinėje byloje dėl paveldėjimo teisių pirkimo-pardavimo sutarties pripažinimo apsimestine, šios sutarties pripažinimo galiojančia pirkimo-pardavimo sutartimi ir šios sutarties kylančių pirkėjo teisių bei pareigų perkėlimo. LAT nustatė, kad abiejose bylose ieškovė reiškiamus reikalavimus grindžia iš esmės tomis pačiomis faktinėmis aplinkybėmis – tarp ieškovės ir jos brolio sudarytu žodiniu susitarimu dėl žemės sklypo

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 83.

⁸⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-353-690/2018“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. kovo 18 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=6ebfdaee-3f94-4bd8-bf2e-ff1b285d6974>.

dovanojimo ieškovei, ji viena sklypą prižiūrėjo, deklaravo kaip dirbamą žemę, ir ieškovė turi pirmenybės teisę įsigyti ginčo žemės sklypo dalį kaip bendraturtė. Tačiau nepaisant to, kad ieškovės teisinis siekis abiejose bylose yra tas pats (įgyti nuosavybės teisę į žemės sklypą), ieškinio dalykas sutampa nevisiškai. Jau išnagrinėtoje byloje ieškovė ginčijo paveldėjimo teisės liudijimą, prašė perkelti pirkėjo teises pagal paveldėjimo teisių pirkimo-pardavimo sutartį, o naujai nagrinėjamoje byloje prašė pripažinti paveldėjimo teisių pirkimo-pardavimo sutartį apsimestiniu sandoriu, pripažinti šią sutartį žemės sklypo pirkimo-pardavimo sutartimi ir perkelti ieškovei šios sutarties pirkėjo teises ir pareigas, pripažinti negaliojančiu atsakovui išduotą paveldėjimo teisės liudijimą. Atsižvelgiant į tai, kad jau išnagrinėtoje byloje reikalavimas dėl paveldėjimo teisių pirkimo-pardavimo sutarties pripažinimas apsimestiniu sandoriu nebuvo pareikštas ir teismas nepasisakė dėl šio sandorio apsimestinumo, kasacinis teismas konstatavo, kad ieškinių dalykas nėra visiškai tapatus ne tik dėl lingvistinės formuluotės, tačiau ir dėl pasirinkto gynybos būdo.⁸⁶

Kiek kitokia situacija vertinant ieškovo pasirinktą gynybos būdą pateikta LAT 2021 m. birželio 30 d. nutartyje priimtoje civilinėje byloje Nr. e3K-3-203-684/2021. Inicijuodamas civilinę bylą ieškovas reiškė reikalavimą dėl 35 224,86 Eur kaip be pagrindo įgyto turto priteisimo iš atsakovo. Tačiau pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nustatė, jog ieškovo reiškiamas reikalavimas yra tapatus Vilniaus apygardos teisme išnagrinėtam šalių ginčui, t. y. ieškovo ieškinyis ir priešieškinyis (išnagrinėtas Vilniaus apygardos teisme) yra grindžiami tomis pačiomis aplinkybėmis, tais pačiais juridiniais faktais, siekiama to paties rezultato – priteisti tas pačias sumas, todėl civilinę bylą nutraukė. Kasacinio teismo nutartyje nurodyta, kad ieškovas šioje byloje pasirinko kitą savo teisių gynybos būdą – be pagrindo įgyto turto priteisimą. Tačiau nepaisant to, kad ieškovo pasirinktas teisių gynybos būdas buvo kitoks negu jau išnagrinėtoje civilinėje byloje, LAT nurodė, kad ieškovo reikalavimai iš esmės grindžiami tais pačiais pagrindais ir juridiniais faktais, kurie jau yra išnagrinėti Vilniaus apygardos teisme, ieškovo prašomą priteisti sumą apima ta pinigų suma, dėl kurios buvo sprendžiamas ginčas Vilniaus apygardos teisme, todėl atsižvelgiant į tai, jog ieškovo nurodomos aplinkybės jau buvo analizuojamos ir vertinamos Vilniaus apygardos teisme, konstatavo, jog šis šalių ginčas yra tapatus Vilniaus apygardos teisme išnagrinėtam ginčui⁸⁷. Vertinant pateiktą kasacinio teismo aiškinimą, galime daryti išvadą, jog tai, kad ieškovas naujai reiškiamu ieškiniu pasirenka kitą savo teisių gynybos būdą, negu jau išnagrinėtoje byloje, savaime nereiškia, kad šalių yra ginčas yra netapatus, kadangi kiekvienu atveju būtina įvertinti ieškovo **teisinį tikslą**.

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 57.

⁸⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. birželio 30 d. nutartis Nr. e3K-3-203-684/2021“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=7d2e31d6-5c39-4849-b23b-1e168960cc04>.

Tai, jog **tas pats objektas** buvo kito civilinės bylos objektas taip pat vienareikšmiškai negali reikšti ieškinio tapatumo, kadangi kitoje byloje įsiteisėjęs teismo sprendimas gali turėti prejudicinę galią ir gali būti reikalavimo ar atsikirtimo pagrindas, t. y. šalis, kuriai įsiteisėjusiu teismo sprendimu nustatyti faktai yra naudingi, kitoje byloje gali remtis tuo teismo sprendimu ir tų faktų jai nereikės įrodinėti.⁸⁸

Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad ieškinio pagrindo sutapimas dviejuose ieškiniuose savaimė nereiškia ieškinių tapatumo, kadangi nurodytomis faktinėmis aplinkybėmis gali būti **siekiami skirtingų rezultatų**, todėl teismas kiekvienu atveju turi vertinti nurodytas aplinkybes reikalavimų kontekste iš naujo. Būtent ieškovas turi teisę ir pareigą pasirinkti bei tiksliai suformuluoti ieškinio dalyką, t. y. suformuluoti jį taip, kad būtų aišku, kokio materialinio rezultato ieškovas siekia⁸⁹. LAT civilinėje byloje dėl darbo užmokesčio priteisimo nustatė, kad įsiteisėjusiu teismo sprendimu darbo byloje ieškovei iš atsakovės priteistas darbo užmokestis už laikotarpį nuo 2014 m. rugpjūčio 1 d. iki 2017 m. liepos 31 d., naujai reiškiamu ieškiniu ieškovė prašo priteisti iš atsakovės neišmokėtą darbo užmokestį už laikotarpį nuo 2004 m. lapkričio 22 d. iki 2014 m. lapkričio 22 d. ir ieškinio pagrįstumą iš esmės grindė tapačiomis faktinėmis aplinkybėmis. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad skiriasi didžioji dalis laikotarpio, už kurį ieškovė prašo priteisti neišmokėtą darbo užmokestį ir teismas netyrė bei nevertino šalių susitarimo dėl darbo užmokesčio mokėjimo šiuo (neišmokėto darbo užmokesčio susidarymo) laikotarpiu, negalima konstatuoti ieškinio dalyko tapatumo šiose bylose⁹⁰. Šios pozicijos laikomasi ir kitoje byloje. LAT nagrinėdamas kasacinį skundą civilinėje byloje dėl tvoros ir gyvatvorės pašalinimo išaiškino, kad civilinėje byloje atsisakant priimti ieškovės ieškinį dėl ieškinio dalyko tapatumo, teismai netinkamai taikė ir aiškinių proceso teisės normas dėl ieškinio dalyko ir nepagrįstai nustatė atsisakymo priimti ieškinį pagrindą numatytą CPK 137 straipsnio 2 dalies 4 punkte (ieškinių tapatumas). Ieškovė kreipėsi į teismą siekdama, kad iš jos žemės sklypo būtų pašalintos atsakovei nuosavybės teise priklausančios tujų gyvatvorė ir tvora, t. y. ieškovė negatoriniu ieškiniu siekia atkurti iki jos subjektinės nuosavybės teisės pažeidimo buvusią padėtį. Individualizuojant įsiteisėjusiu teismo sprendimu užbaigtos civilinės bylos dėl žemės sklypų ribų nustatymo ir kadastrinių matavimų panaikinimo pagal ieškovės prevencinį ieškinį ir šioje byloje pareikšto negatorinio ieškinį dalykus, kasacinis teismas konstatavo, kad lyginamuoju aspektu vertinant teisminio nagrinėjimo objektus ir gynybos būdus, šie ieškinio dalykai negali būti laikomi tapačiais.⁹¹

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 85.

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 23.

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 75.

⁹¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. birželio 23 d. nutartis Nr. e3K-3-156-701/2021“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=9e86314d-16e3-4f2b-8adb-90138a7c655e>.

Vertinant ieškinių tapatumą, Lietuvos apeliacinis teismas (toliau – ir LapT) taip pat vadovaujasi kasacinio teismo aiškinimu, jog įvertinti koks ieškinių pagrindas, galima tik nustatius, ką iš tikrųjų šalis ginčija ir kokio teisinio rezultato ji siekia byloje pareikštais reikalavimais. LapT atsižvelgdamas į kasacinio teismo aiškinimus, padarė išvadą, kad ieškovė byloje pareikštais reikalavimais iš esmės siekė to paties rezultato – priteisti jai žalos atlyginimą iš Lietuvos Respublikos, kaip ir jau išnagrinėtoje byloje. Ieškovė kreipdamasi į teismą nauju ieškiniu reiškė reikalavimą, kurį grindė teismų ir teisėjų neteisėtais veiksmais. LapT nurodė, kad tai, jog naujai reiškiamas reikalavimas yra papildytas tik viena nauja aplinkybe, kuri nagrinėjant pirmąją bylą dar neegzistavo – nebuvo priimtas teismo sprendimas priteisti iš ieškovės nuomos mokesčių už naudojimąsi žemės sklypu - nesudaro pagrindo naujai teikiamo ieškinių laikyti netapačiu, jau išnagrinėtam civiliniam ginčui kitoje byloje.⁹²

LAT civilinėje byloje dėl skolos priteisimo nustatė, kad ieškiny, kurio reikalavimas yra prievolių pripažinimas asmeninėmis atsakovo prievolėmis, ir ieškiny, kurio reikalavimas yra dėl skolos priteisimo, negali būti pripažinti tapačiais, kadangi vienu ieškiniu ieškovas (skolininkas pagal vekselius) prašo prievolių pagal vekselius pripažinimo atsakovo prievolėmis, o kitu ieškiniu ieškovas, iš kurio buvo išieškota skola pagal vekselius, prašo priteisti šią sumą iš atsakovo. Nors ieškovo finansinis interesas iš esmės sutampa abiem atvejais, tačiau ieškinių reikalavimais siekiama **skirtingų teisinių tikslų** ir šių reikalavimų tenkinimas sukeltų netapačias teises pasekmes, todėl ieškinių dalykai yra skirtingi.⁹³

Ieškinių dalyko vertinimas neturi būti atliekamas formaliai, LAT civilinėje byloje dėl sutarties pripažinimo nutraukta nustatė, kad ieškovai kreipiasi į teismą iš esmės tapačiais ieškinių, kadangi ieškovai abiejuose bylose įrodinėja šilumos ir karšto vandens tiekimo ir vartojimo sutarties nutraukimą, atliktą tais pačiais jų veiksmais ir tuo pačiu metu, ginčija atsakovo atsisakymą pripažinti sutarties nutraukimą. Kasacinis teismas nurodė, kad tai, jog naujai teikiamo ieškinių dalykas – materialinis teisinis reikalavimas suformuotas iš dalies skirtingai nesudaro pagrindo daryti išvadą, kad ieškinių dalykai skiriasi⁹⁴.

Minėtina, kad įstatymas nedraudžia ieškovui kreipiantis į teismą pateiktį alternatyvius ieškinių reikalavimus. Ieškovo alternatyvių reikalavimų nurodymas reiškia, kad ieškovas, kreipdamasis į teismą, apibrėžia teisme nagrinėtino ginčo ribas tokiu būdu, jog bet kurio iš jo

⁹² „Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjo 2023 m. vasario 2 d. nutartis Nr. e2-99-330/2023“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=3da56059-0d24-472c-ab56-ae1704a64ee6>.

⁹³ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 51.

⁹⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. balandžio 21 d. nutartis Nr. e3K-3-100-1075/2021“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=77531c07-6f81-4d1c-8cf1-423641ef3a80>.

pareikštų reikalavimų patenkinimas reikštų kilusio ginčo išsprendimą iš esmės⁹⁵. Kasacinis teismas yra konstatavęs, kad vertinant ieškinį kaip netapatų „neturi esminės reikšmės, ar tam tikras reikalavimas byloje reiškiamas kaip pagrindinis, ar kaip alternatyvus ieškinio reikalavimas (jei šio reikalavimo dalykas ir pagrindas išlieka nepakitę)“⁹⁶.

Teismų praktikoje taip pat pasitaiko atveju, kai ieškinių tapatumo klausimas turi būti sprendžiamas tuomet, kai byloje priimtas galutinis teismo sprendimas yra neįsiteisėjęs dėl sprendimo peržiūrėjimo apeliacinėje instancijoje. LAT vienoje iš nutarčių nurodė, kad tuo atveju, jeigu šalių ginčas yra išnagrinėtas pirmos instancijos teismui priėmus sprendimą, bet šis nėra įsiteisėjęs dėl šio sprendimo apskundimo apeliacinės instancijos teismui bei dėl šios priežasties nežinant bylos baigties, laikoma, kad naujas ieškinys dėl ginčo tarp tų pačių šalių, tuo pačių ieškinio dalyku ir pagrindu turi būti paliekamas nenagrinėtu dėl bylų tapatumo vadovaujantis CPK 296 straipsnio 1 dalies 4 punktu. Kadangi priešingu atveju, pakartotinai būtų nagrinėjamas tas pats ginčas bei priimami keli sprendimai dėl to paties.⁹⁷

Kaip jau minėta, faktinį ieškinio pagrindą sudaro aplinkybės, kuriomis grindžiamas ieškiniu reiškiamas reikalavimas. Įstatymas numato reikalavimą ieškinyje nurodyti ne tik faktinį reikalavimą grindžiančias aplinkybes, bet tai pat pateikti šias aplinkybes pagrindžiančius įrodymus (CPK 111 straipsnio 2 dalies 5 punktas ir 135 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Šis reikalavimas pateikti įrodymus, grindžiančius nurodytas faktines aplinkybes, negali būti laikomas, kaip naujo pagrindo pateikimas. Kasacinis teismas nagrinėdamas kasacinį skundą civilinėje byloje dėl nepagrįsto praturtėjimo išaiškino, kad nepaisant to, jog ieškovas įrodinėjo, jog nagrinėjamoje civilinėje byloje faktinis pagrindas grindžiamas mokėjimo pavedimais, o jau išnagrinėtoje byloje buvo grindžiamas skolų suvestinėmis ir mokėjimo pavedimais, toks argumentas nesudaro pagrindo konstatuoti esant skirtingus ieškinių pagrindus⁹⁸. LAT šioje byloje konstatavo, jog „faktinio ieškinio pagrindo negalima tapatinti su jį pagrindžiančiais įrodymais: jei teisiškai reikšmingos faktinės aplinkybės išlieka tokios pat, tai kiti (nauji) jas patvirtinantys įrodymai faktinio ieškinio pagrindo nekeičia“⁹⁹.

Ieškinio pagrindo netapatumą, kaip jau minėta, gali sąlygoti ieškovo pasirenkamas jo pažeistų ar ginčijamų teisių gynybos būdas. Atitinkamas gynybos būdas reikalauja teismo nustatinėti skirtingų aplinkybių visumą. Tokio atvejo pavyzdį galime matyti LAT

⁹⁵ „LAT Apie Galimybes Pareikšti Alternatyvius Ieškinio Reikalavimus – Teisė Profesionaliai“, žiūrėta 2023 m. kovo 30 d., <https://www.teise.pro/index.php/2019/05/20/lat-apie-galimybes-pareiksti-alternatyvius-ieskinio-reikalavimus/>.

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 83.

⁹⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gegužės 25 d. nutartis Nr. e3K-3-111-421/2022“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=4d069bcc-97cd-47d1-88f5-6f62d23792c6>.

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 87.

⁹⁹ *Ibid.*

2021 m. lapkričio 4 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-272-1075/2021. Šioje byloje aiškinant civilinio proceso teisės normas, reglamentuojančias teismo atsisakymą priimti ieškinį pagal CPK 137 straipsnio 2 dalies 4 punktą LAT konstatavo, kad „ieškinys, kuriuo siekiama priteisti daikto pagerinimo išlaidų atlyginimą yra susijęs su asmens daiktinių teisių pažeidimų pašalinimu, o ieškinys dėl pareigos grąžinti be pagrindo įgytą turtą yra prievolinio teisinio pobūdžio, be to <...> šis teisių gynybos būdas yra subsidiarus. Nepriklausomai nuo to, kad abiem atvejais reiškiamas reikalavimas yra piniginio pobūdžio (tam tikros piniginės sumos priteisimas), skirtingas teisinis pagrindas suponuoja skirtingų teisiškai reikšmingų aplinkybių įrodinėjimą, vertinimą ir nustatymą“¹⁰⁰.

Kasacinio teismo praktikoje nurodyta, jog tam, kad būtų galima konstatuoti ieškinio pagrindo sutapimą, turi būti įvertinamos ne tik kiekviename ieškinyje nurodomos faktinės aplinkybės, bet turi būti atsižvelgiama ir į **teisės normą, kuria grindžiamas atitinkamas ieškinys**. Net sutampant faktinėms aplinkybėms, bet skiriantis teisės normai, kuria grindžiamas ieškinys, nebus teisinio pagrindo konstatuoti ieškinio pagrindo sutapimą¹⁰¹. Vertinant šią LAT poziciją kyla klausimas, jei ieškovas įstatymo yra įpareigotas kreipdamasis į teismą pateikti tik faktinį ieškinio pagrindą, t. y. nurodyti konkrečias aplinkybes, kaip teisės norma, kurios jis neprivalo nurodyti, gali būti vertinama konstatuojant ieškinio pagrindą? Paties kasacinio teismo praktikoje nuosekliai kartojama, kad ieškovo nurodytas juridinis pagrindas teismo neįpareigoja¹⁰². Bylos iškėlimo stadijoje teismas nevertina šalių siejusių teisinių santykių, todėl neturi galimybės įvertinti ar teisės norma, kuria grindžiamas reikalavimas, iš tiesų yra tinkama. Šalies nurodyta teisės norma, kuria jis grindžia atitinkamą ieškinį, gali būti visiškai neatitinkanti susiklosčiusių teisinių santykių. Todėl nepritartina kasacinio teismo praktikoje nurodytai pozicijai, jog teisės norma, kuria grindžiamas atitinkamas ieškinys, gali lemti ieškinio pagrindo netapatumą, kadangi būtent teismo diskrecija yra kvalifikuoti teisinius santykius ir taikyti aktualias teisės normas.

Lietuvos teisės sistemoje įtvirtintas kreditorių interesų gynybos būdas – netiesioginis ieškinys (CK 6.68 straipsnis) taip pat gali būti laikomas pagrindu kilti ieškinių tapatumo problemoms. Pagrindinis netiesioginio ieškinio tikslas – „kreditoriaus apsauga nuo nesąžiningų skolininko veiksmų tais atvejais, kai skolininkas yra nesuinteresuotas savo subjektinės teisės įgyvendinimu dėl to, kad kreditorius nukreips savo reikalavimų patenkinimą į priteistą turtą“¹⁰³.

¹⁰⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. lapkričio 4 d. nutartis Nr. e3K-3-272-1075/2021“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=07148053-5cee-4417-9b70-21d2f7dd1295>.

¹⁰¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-44-611/2020“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. kovo 19 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=8cf74227-21c7-4654-afee-debbdaa833bc>.

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 70.

¹⁰³ „Teismų praktikos 2012 m. gruodžio mėnesio aktualijos“, žiūrėta 2023 m. kovo 21 d., <https://www.lat.lt/data/public/uploads/2018/01/2012-gruodis-s.doc>.

Teisės doktrinoje nurodoma kad „skolininkui pačiam pareiškus ieškinį ir tuoj pat jo atsisakius, kreditorius, jei ieškovu laikytume skolininką, prarastų galimybę pareikšti netiesioginį ieškinį, nes ieškiniai būtų tapatūs, ir teismas turėtų atsisakyti priimti ieškinį jau pradinėje kreipimosi į teismą stadijoje, neįvertinęs galimo skolininko nesąžiningumo“¹⁰⁴. Teisės doktrinoje atkreipiamas dėmesys į tai, kad kreditorius, pareiškęs netiesioginį ieškinį, yra suinteresuotas bylos baigtimi ne tik procesine, tačiau ir materialine prasme, kadangi jis netiesioginiu būdu siekia savo paties reikalavimo patenkinimo¹⁰⁵.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl actio Pauliana, netiesioginio ieškinio, sulaikymo teisės ir prevencinio ieškinio institutų taikymo apžvalgoje išaiškinta, kad civilinio proceso įstatymas nereglamentuoja skolininko ir kreditoriaus procesinės padėties civilinėje byloje, iškeltoje netiesioginio ieškinio pagrindu. Kreditorius, pradėdamas civilinį procesą vadovaudamasis netiesioginio ieškinio institutu, gali pasirinkti teisminį ginčą inicijuojančio asmens procesinę padėtį (ieškovo, skolininką įtraukiant į procesą trečiuoju asmeniu, skolininko kaip ieškovo, atsakovo ar bendraieškiu). Nurodytu atveju, skolininkas, nepriklausomai nuo savo teisinės padėties civilinėje byloje, neturės teisės atleisti savo skolininką nuo prievolės įvykdymo ar pareikšti, kad prievolė neegzistuoja, kadangi tai pažeistų kreditoriaus teises.¹⁰⁶ LAT taip pat išaiškino, kad skolininkas, kurio vardu pareikštas netiesioginis ieškiny, neturi teisės atsisakyti savo reikalavimo, kaip ieškovo, ar sudaryti taikos sutartį su atsakovu, kadangi tai pažeistų kreditoriaus interesus¹⁰⁷. Tačiau kyla klausimas ar tikrai ši kasacinio teismo pozicija dėl galimybės byloje dalyvaujančiam asmeniui pasirinkti savo procesinę padėtį yra pagrįsta? Juk netiesioginio ieškinio atveju inicijuoti civilinį procesą nėra išreiškama skolininko valia, t. y. skolininkas neįgyvendina savo teisės kreiptis į teismą dėl teisminės gynybos, o šis procesas pradedamas kreditoriaus iniciatyva. Be to, kasacinio teismo praktikoje pabrėžiama, kad nepriklausomai nuo procesinės padėties skolininkas praranda įstatyme numatytas ieškovo teises disponuoti ginčo objektu priešingai kreditoriaus interesams, todėl šiame procese jam suteikiamos teisės ir pareigos sutampa su trečiojo asmens, nepareiškiančio savarankiškų reikalavimų, turimomis procesinėmis teisėmis ir pareigomis. Nors formaliai skolininkas į civilinį procesą įtraukiamas ieškovu, tačiau realiai jo procesinė padėtis šiuo atveju labiau atitinka trečiojo asmens, nepareiškiančio savarankiškų reikalavimų.

Apibendrinant nurodytą kasacinio teismo praktiką galima daryti išvadą, kad teismų praktikoje laikomasi nuoseklios pozicijos, jog ieškinio tapatumas nustatomas vertinant tris

¹⁰⁴ Dangutė Ambrasienė ir Solveiga Cirtautienė, „Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose“, *Jurisprudencija* 37, Nr. 29 (2003 m.): 50–58.

¹⁰⁵ Ambrasienė, *supra note*, 104.

¹⁰⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl actio Pauliana instituto“, VU, žiūrėta 2023 m. kovo 21 d., http://web.vu.lt/tf/v.mizaras/wp-content/uploads/2015/10/LAT_Actio-Pauliana.htm.

¹⁰⁷ *Ibid.*

kriterijus: bylos šalis, ieškinio pagrindą ir dalyką. Tačiau vertinant ieškinio tapatumą LAT atsižvelgia į skirtingus aspektus. Ieškinio dalykas atskleidžiamas ne tik kaip materialinis teisinis reikalavimas, tačiau siejamas ir su ieškovo pasirinktais jo teisių gynybos būdais, kadangi kiekvienas įstatyme numatytas pažeistų teisių gynybos būdas sąlygoja skirtingas ieškinio pagrindą sudarančias aplinkybes ir jų visumos vertinimą. Taip pat svarbus ieškinio dalyko (ne)tapatumo nustatymui yra ieškovo pareikštais reikalavimais siekiamas teisinis tikslas ar rezultatas, kadangi lingvistinis ieškinio dalyko aiškinimas suponuotų tik formalų ieškinio (ne)tapatumo nustatymą. Siekiant tinkamai įgyvendinti draudimą teisme nagrinėti tapatų ginčą kasacinio teismo jurisprudencijoje ieškinio kriterijų nustatymui taikomi išplėstiniai testai, todėl pagrįstai galima teigti, kad formalus ieškinio tapatumo kriterijų nustatymas neužtikrina draudimo teisme nagrinėti tapatų ieškinį paskirties, todėl kiekvienu konkrečiu atveju būtina įvertinti ieškinį pareiškusio asmens teisinį tikslą.

3.2. Ieškinio tapatumo instituto nustatymas ypatingosios teisenos bylose

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas numato civilinių bylų kategorijas, kurios nagrinėjamos ypatingosios teisenos tvarka (CPK 442 straipsnis). Pagrindinis ypatingąją teisena nagrinėjamų bylų bruožas tai, kad šia tvarka nagrinėjamos bylos, kuriose nėra ginčo ir bylos šalių turinčių priešingus interesus¹⁰⁸. Įstatymas ir civilinio proceso teisės literatūra nenumato ypatingosios teisenos tvarka nagrinėjamų bylų tapatumo kriterijų. Tačiau specialioji teisės kreiptis į teismą prielaida yra svarbi ir ypatingąją teisena nagrinėjamose bylose. Prieš priimant bylą inicijuojantį procesinį dokumentą, teismas privalo patikrinti ar asmuo, kuris kreipiasi į teismą turi tam teisę. Teismo sprendimas yra privalomas pareiškėjams ir suinteresuotiems asmenims bei yra galutinis materialinio teisinio reikalavimo išsprendimo teismine tvarka rezultatas, todėl asmuo vieną kartą pasinaudojęs šia teise, laikomas praradusiu teisę kreiptis į teismą pakartotinai to paties ginčo ar situacijos išsprendimui. Draudimas teisme nagrinėti tapatų bylą inicijuojantį procesinį dokumentą – ypatingosios teisenos tvarka nagrinėjamose bylose taip pat sukuria neigiamas galutinio sprendimo (*res judicata*) pasekmes.

Įstatymas numato taisyklę, draudžiančią teismams pakartotinai nagrinėti ieškinius, jei „yra įsiteisėjęs teismo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, arba teismo nutartis priimti ieškovo atsisakymą ieškinio ar patvirtinti šalių taikos sutartį“¹⁰⁹. Vertinant šią taisyklę akivaizdu, kad ypatingosios teisenos byloms ši taisyklė turėtų būti taikoma kiek pakeista, kadangi ypatingosios teisenos tvarka nagrinėjamos bylos yra inicijuojamos ne ieškiniu, tačiau kitais procesiniais dokumentais: pareiškimu, prašymu ar skundu.

¹⁰⁸ „Ypatingoji teisena“, VLE, žiūrėta 2023 m. kovo 22 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/ypatingoji-teisena/>.

¹⁰⁹ „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“, *supra note*, 9.

Todėl šios kategorijos byloms taikyti ieškinio tapatumo kriterijus, kuriuose nagrinėjami ieškinio elementai, būtų netikslinga. Yra pagrindas pritarti teisės doktrinoje pateikiamai nuomonei, kad draudimo teisme nagrinėti tapačius ieškinius taisyklė turėtų būti taikoma ir ypatingosios teisenos tvarka nagrinėjamosiose bylose, tačiau nustatant atskirus kriterijus¹¹⁰. Nustatyti atskirus kriterijus atrodytų tikslinga ne tik dėl to, jog ypatingosios teisenos bylose nėra ieškinio, tačiau šioje teisenoje nėra ir šalių bei paprastai šiose bylose nėra ginčo, o ginčo teisenos bylose ieškinio tapatumas nustatomas pagal tris kriterijus: bylos šalis, ieškinio dalyką bei ieškinio pagrindą¹¹¹. Įvertinus ypatingosios teisenos bylų ypatumus, akivaizdu, kad atitinkami kriterijai visa apimtimi šioje teisenoje neegzistuoja.

Bylos šalių, kaip kriterijaus, nustatymas ypatingojoje teisenoje formaliai yra neįmanomas, kadangi šios teisenos bylose įstatymas numato ne šalis, tačiau byloje dalyvaujančius asmenis – pareiškėją ir suinteresuotus asmenis. Įstatymų leidėjas įtvirtino platų asmenų, galinčių kreiptis į teismą dėl ypatingąją teiseną nagrinėjamų bylų, ratą¹¹². Nėra pagrindo nesutikti su vokiečių profesorius K. Bearmanno nuomone, jog ypatingosios teisenos bylos pagal savo prigimtį yra labai skirtingos¹¹³. Kadangi ypatingosios teisenos tvarka nagrinėjamos bylos, atsižvelgiant į jų prigimtį, įstatyme nurodytos sąrašo principu: juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymas, fizinio asmens pripažinimas neveiksniu tam tikroje srityje, antstolių veiksmų apskundimas, praleisto įstatymų nustatyto termino atnaujinimas ir kitos bylos numatytos CPK 442 straipsnyje. Vien iš nurodytų kategorijų bylų matyti, kad asmenys, kurie gali būti suinteresuoti šių klausimų išsprendimu gali būti labai įvairūs, todėl ieškinio tapatumo kriterijus – šalys, šiuo atveju yra netinkamas šios kategorijos bylose pareiškimo individualizavimui.

Galbūt šiek tiek lengviau, kaip vieną iš tapatumo kriterijų šios teisenos bylose, vertinant reikalavimą. Šis kriterijus turėtų būti laikomas esminiu individualizuojant konkrečią ypatingosios teisenos tvarka nagrinėjamą civilinę bylą, kadangi **reikalavimas (dalykas)** šios kategorijos bylose turi tik jam būdingą turinį ir **faktinį pagrindą**, kuriuo remiantis reikalavimas turi būti atitinkamai sprendžiamas.

Ypatingosios teisenos tvarka nagrinėjama daug ir skirtingų bylų (CPK 442 straipsnis), todėl dėl situacijų įvairovės dalyvaujančių byloje asmenų interesai gali būti nevienodi ar net

¹¹⁰ Vėlyvis, *supra note*, 29: 123–33.

¹¹¹ Vėlyvis ir Abromavičienė.

¹¹² Vėlyvis ir Abromavičienė.

¹¹³ Keidel, T.; Kuntze, J.; Winkler, K. *Freiwillige Gerichtsbarkeit*. Munchen, 1999, p.55 „K. Zweigert H. Kotz *Lyginamosios Teisės Įvadas* PDF | PDF“, Scribd, žiūrėta 2023 m. kovo 19 d., <https://www.scribd.com/document/481267961/K-Zweigert-H-Kotz-Lyginamosios-teis%C4%97s-%C4%AFvadas-pdf>.

priešingi¹¹⁴, todėl šios kategorijos bylose taip pat pasitaiko atvejų, kai teismui priėmus sprendimą konkretaus pareiškimo (skundo ar prašymo) pagrindu, asmuo, galbūt dalyvavęs jau išnagrinėtos bylos nagrinėjime, kreipiasi į teismą su analogišku reikalavimu. Tokiu atveju nėra pagrindo nesutikti, jog ir šiose bylose draudimas teisme nagrinėti tapatų pareiškimą ar kitą procesinį dokumentą yra aktualus ir turi būti šio draudimo laikomasi, kadangi priešingu atveju susiklostytų situacija, kai ta pati byla būtų išnagrinėta priimant skirtingus ir galbūt vienas kitam prieštaraujančius sprendimus.

Visgi, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose galima rasti atvejų, kuomet siekiant nepažeisti draudimo teisme nagrinėti tapačius ginčus, teismai privalo taikyti įstatyme nustatytų ir teismų praktikoje aiškinimų ieškinio tapatumo kriterijų analogiją.

Vilniaus apygardos teismas apeliacine tvarka nagrinėdamas pirmos instancijos teismo nutarties, kuria atsisakyta priimti pareiškimą kaip nenagrinėtiną teisme civilinio proceso tvarka, teisėtumo ir pagrįstumo konstatavo, kad teismas *ex officio* (pagal pareigas) privalo patikrinti ar nėra esminių procesinių kliūčių pradėti civilinę bylą pagal pateiktą procesinį dokumentą. CPK 137 straipsnio 2 dalyje įtvirtinti teismo atsisakymas priimti ieškinį (arba kitą procesinį dokumentą, kuriuo inicijuojama civilinė byla) pagrindai, kurių sąrašas yra baigtinis. Nagrinėjamu atveju, teismas konstatavo pagrindą atsisakyti priimti pareiškimą, kadangi pareiškėjos pareiškimu reiškiamas reikalavimas dėl termino įteisinti savavališkos statybos padarinius atnaujinimo yra tapatus klausimui, kurį pirmosios instancijos teismas jau išnagrinėjo. Byloje pareikštas ieškinio tikslas yra terminų atnaujinimas ir teismo nustatytu terminu statybą leidžiančio dokumento gavimas, nors teismo jau išnagrinėtoje byloje terminas statybą leidžiančio dokumento gavimui taip pat buvo svarstomas. Atsižvelgiant į tai, apeliacinės instancijos teismas darė išvadą, kad šis klausimas jau yra išspręstas ir pakartotinai negali būti sprendžiamas, leidimo įteisinti savavališkos statybos padarinius terminas buvo nustatytas teismo sprendimu, kuris šio pareiškimo dienai yra įsiteisėjęs, todėl vykdytinas. Ieškove, reikšdama tokio turinio pareiškimą, pasirinko netinkamą savo teisių gynimo būdą.¹¹⁵

Akivaizdu, kad teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai draudimas teisme nagrinėti tapatų ginčą yra taikomas ne nuosekliai. Vilniaus miesto apylinkės teismas atsisakė priimti pareiškėjo pareiškimą dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo, grįsdamas tuo, kad analogiškas prašymas, grįstas tomis pačiomis aplinkybėmis ir įrodymais, yra išnagrinėtas Vilniaus apygardos teismo nutartimi panaikinus pirmos instancijos teismo sprendimą ir bylą nutraukus. Vilniaus

¹¹⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-73-378/2023“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. kovo 26 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=fe34d8f5-fc30-4943-8131-e4d260b7799f>.

¹¹⁵ „Vilniaus apygardos teismo 2022 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-2588-340/2022“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 3 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=3d92fd9e-1db6-436a-a03e-7adb5a9bb80d>.

apygardos teismas konstatavo, kad tikrasis pareiškėjo tikslas – įteisinti galimai savavališką gyvenamojo namo statybą. Vilniaus apygardos teismas vertindamas naujai pareikšto pareiškimo tapatumą, vertino CPK numatytus ieškinio tapatumo kriterijus: šalis, ieškinio dalyką ir faktinį ieškinio pagrindą. Vertinant bylos šalis, apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad tai, jog pareiškėjas naujoje byloje yra pareiškėjas, kurios pareiškimas jau buvo išnagrinėtas, teisių perėmėjas nesudaro pagrindo teigti, jog šalys yra tapačios.¹¹⁶ Vertinant plačiai išplėtotą kasacinio teismo praktiką nėra pagrindo sutikti šia apeliacinės instancijos teismo išvada, kadangi „ginčo šalių tapatumas konstatuotinas ir tuo atveju, kai ieškinį reiškia ne ankstesnės bylos šalis, bet jos teisių perėmėja materialiajame teisiniame santykiyje“¹¹⁷.

Nėra pagrindo sutikti ir su kitu Vilniaus apygardos teismo aiškinimu. Šis teismas nurodė, kad tikslas nėra vienas iš kriterijų, pagal kuriuos nustatomas ieškinių tapatumas, kitais dviem kriterijais apeliacinės instancijos teismas nurodė ieškinio dalyką ir pagrindą¹¹⁸. Šį aiškinimą paneigia kasacinio teismo praktika, kurioje vertinant ieškinių tapatumą vertinami ne tik CPK numatyti ieškinio tapatumo kriterijai, tačiau vertinamas ir pareikštu ieškiniu siekiamas teisinis tikslas.

Vilniaus apygardos teismas aiškindamas tapataus ginčo nagrinėjimo pasekmes kitoje civilinėje byloje pagal pareiškėjos skundą dėl antstolio veiksmų, nurodė, kad vertinant teismui teikiamo skundo dėl antstolio veiksmų tapatumą, esminę reikšmę turi nurodytų aplinkybių esmė ir turinys. Naujai nurodomos aplinkybės turi būti esminės ir negalėjo būti žinomos pateikiant ankstesnį skundą dėl antstolio veiksmų. Nagrinėjamu atveju, pareiškėja pažeidė įstatyme numatytą ikiteisminę ginčo nagrinėjimo tvarką ir kreipėsi į teismą su tapačiu skundu dėl antstolio veiksmų.¹¹⁹

Skundo dėl antstolio veiksmų tapatumą Vilniaus apygardos teismas nustatė ir kiek kitokiu atveju. Pareiškėja kreipėsi į teismą su skundu dėl antstolio veiksmų, kuriuo prašė panaikinti antstolio patvarkymą dėl pakartotinių varžytinių paskelbimo ir nekilnojamojo turto, parduodamo pakartotinėse varžytinėse, pradinės kainos. Vilniaus apylinkės teismas atsisakė priimti šį skundą, kadangi Vilniaus miesto apylinkės teismas pareiškėjos nesutikimo motyvus dėl parduodamo turto kainos įvertino jau išnagrinėtoje civilinėje byloje, kurioje priimta nutartis jau yra įsiteisėjusi, dėl kitų antstolio patvarkymų dėl tų pačių klausimų, t. y. dėl varžytinių paskelbimo ir pradinės nekilnojamojo turto paradavimo varžytinėse kainos. Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą,

¹¹⁶ „Vilniaus apygardos teismo 2019 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1977-560/2019“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 6 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=9c056f20-1766-4725-8566-10a9648bd2f3>.

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla Nr. 3K-3-95-403/2021, *supra note*, 49.

¹¹⁸ Vilniaus apygardos teismas, *op. cit.*

¹¹⁹ „Vilniaus apygardos teismo 2020 m. rugpjūčio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1317-567/2020“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 3 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=ee7af888-9b4c-4e6a-a928-b6fa088dd5e2>.

kad abiejų skundų šalys yra tapačios, abiem skundais prašoma panaikinti antstolio patvarkymus, kurie savo esme yra identiški, abiejuose skunduose nurodomi nesutikimo su antstolio nustatyta pradine nekilnojamo turto pardavimo kaina, todėl yra pagrindas laikyti, kad pareiškėja kreipiasi į teismą su tapačiu skundu, dėl kurio teismas iš esmės jau yra pasisakęs priimdamas procesinį sprendimą, kuris jau įsiteisėjo.¹²⁰

Būtinumą nustatyti teismui pareikštų prašymų tapatumą Vilniaus apygardos teismas pažymėjo ir kitoje byloje. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad kiekvienu atveju teismas prieš sprenddamas prašymą iš esmės, siekiant išvengti dvigubo to paties prašymo išnagrinėjimo (t. y. teisiškai ydingos situacijos, kai dėl to paties prašymo pasisakytų du to paties lygmens (ne apeliacinės instancijos) teismai), privalo įvertinti prašymų tapatumą (analogiško prašymo nagrinėjimą kitoje byloje) ir spręsti civilinės bylos, kurioje priimtas tapatus prašymas, tolimesnį bylos nagrinėjimo klausimą.¹²¹

Vilniaus apygardos teismas vertindamas pareiškimo tapatumą yra nurodęs, kad „ypatingosios teisenos tvarka nagrinėjamosiose bylose teismui tenka aktyvus vaidmuo, teismas turi imtis visų būtinų priemonių, kad būtų visapusiškai išsiaiškintos bylos aplinkybės, galinčios turėti įtakos teismo sprendimo teisėtumui ir pagrįstumui, neapsiribodamas vien proceso dalyvių pateikta medžiaga (CPK 443 straipsnio 8 dalis)“¹²². Tokį aiškinimą sąlygojo būtent draudimo teisme nagrinėti teisme tapačius pareiškimus nustatymas. Vilniaus apylinkės teisme inicijuodama civilinė byla apeliante siekė nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą, kad 1917 m. valsčiaus knygoje buvo įregistruotas (įrašytas) jos senelio brolio dukros įvaikinimo faktas. Tačiau Vilniaus apygardos teismas sutiko su pirmos instancijos teismo išvadomis, kad nors pareiškėja išnagrinėtoje byloje nereiškė reikalavimo dėl įvaikinimo fakto įrašo, tačiau Vilniaus apygardos teismas sprendime, kuriuo panaikintas Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimas, pasisakė ne tik dėl įvaikinimo fakto nustatymo galimumo, bet ir dėl šioje civilinėje byloje pareiškėjos keliamo reikalavimo – įvaikinimo įregistravimo juridinio fakto nustatymo galimumo. Įvertinęs tuo metu galiojusį teisinį įvaikinimo santykių reguliavimą, Vilniaus apygardos teismas konstatavo, pareiškėjos prašomas nustatyti faktas apie įrašą dėl įvaikinimo, kaip teisinis veiksmas sukeliantis teisinius padarinius, nagrinėjamos bylos atveju, iš viso nebuvo galimas, kadangi pareiškėjos senelis turėjo savo vaikų – sūnų, o tai pagal tuo metu galiojusį teisinį įvaikinimo santykių reguliavimą nebuvo leidžiama. Dėl šios priežasties toks įvaikinimas negalėjo būti ir įregistruotas, o jo įregistravimo juridinis

¹²⁰ „Vilniaus apygardos teismo 2020 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-296-661/2020“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 3 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=75715471-9674-45f6-b9e4-7bc5c74557d2>.

¹²¹ „Vilniaus apygardos teismo 2020 m. rugpjūčio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1329-855/2020“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. kovo 26 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=cd9601b7-916b-44fb-b8ba-91fd5513aea4>.

¹²² Vilniaus apygardos teismas, *supra note*, 14.

faktas negalėjo būti nustatytas sprendimu. Vilniaus apygardos teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išvadomis, kad įsiteisėjusiu teismo sprendimu jau yra konstatuota, jog įvaikinimo įregistravimo juridinis faktas šiuo konkrečiu atveju negali būti nustatytas, todėl pareiškėjos pareiškimą vertino kaip tapatų jau išnagrinėtam.¹²³

Įvertinus keletą ypatingosios teisenos tvarka nagrinėjamų bylų, susijusių su byla inicijuojančio dokumento tapatumu, galima daryti išvadą, kad nors ieškinio tapatumas civilinio proceso įstatyme numatytas ne ypatingosios teisenos byloms, tačiau teismų praktikoje gausu šio instituto taikymo atvejų. Apibendrinus pateiktas įžvalgas galima pagrįstai teigti, kad ieškinio tapatumas ir jo nustatymo kriterijai ypatingosios teisenos bylose iš esmės praranda esmę, tačiau siekdami nepažeisti draudimo teisme nagrinėti tapatų ginčą teismai privalo taikyti įstatyme numatyta tapataus ieškinio analogiją ir tokiu būdu užkirsti kelią situacijai, kuomet dėl to paties būtų priimami keli sprendimai, kurie gali prieštarauti vienas kitam. Šios kategorijos byloje draudimas teisme nagrinėti tapačius ginčus iš esmės yra aktualus, tačiau teisinis reguliavimas nėra pakankamai aiškus ir konkretus.

3.3. Ieškinio tapatumas nemokumo procese

Lietuvos Respublikoje pagrindinis teisės aktas reguliuojantis įmonės nemokumo procesą yra Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas (toliau – ir JANĮ). Šio įstatymo 2 straipsnio 7 dalyje numatyta, kad juridinio asmens nemokumas yra „juridinio asmens būseną, kai juridinis asmuo laiku negali vykdyti turtinių prievolių arba juridinio asmens įsipareigojimai viršija jo turto vertę“¹²⁴.

Įmonės, susidūrusios su finansiniais sunkumais ir siekiančios visiškai atstatyti savo mokumą, gali įstatymų nustatyta tvarka pasinaudoti juridinio asmens restruktūrizavimo procesu. Restruktūrizavimo procesą įstatymas apibrėžia kaip visumą įstatymo nustatytų „procedūrų, kuriomis siekiama įveikti juridinio asmens finansinius sunkumus, išsaugoti jo gyvybingumą ir išvengti bankroto gaunant kreditorių pagalbą finansiniams sunkumams įveikti, taikant ekonomines, technines, organizacines ir kitas priemones“¹²⁵. Kuomet juridinis asmuo pavėluoja pasinaudoti įstatymų nustatyta galimybe restruktūrizuotis ir juridinio asmens finansinė padėtis kelia grėsmę jo kreditoriams, įstatymas numato kitą procesą – juridinio asmens bankrotas. Paprastai bankrotas suprantamas kaip įmonės nemokumo būseną¹²⁶, kuomet ji nesugeba savarankiškai įvykdyti savo finansinių prievolių, o turimi įsiskolinimai viršija jos turimą turtą.

¹²³ Vilniaus apygardos teismas, *supra note*, 14.

¹²⁴ „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas“, LRS, žiūrėta 2023 m. kovo 26 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/56df69a293fa11e9aab6d8dd69c6da66/asr>.

¹²⁵ *Ibid.*

¹²⁶ „Bankrotas“, VLE, žiūrėta 2023 m. kovo 26 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/bankrotas/>.

JANĮ numato, kad juridinio asmens bankroto procesas yra visuma įstatymo nustatytų procedūrų, kuriomis teismo arba ne teismo tvarka siekiama juridinį asmenį likviduoti, tenkinant kreditorių reikalavimus juridinio asmens turto¹²⁷.

Juridinio asmens nemokumui nustatyti gali būti taikomi du būdai: 1) juridinio asmens turtas lyginamas su jo finansiniais įsipareigojimais (vertinama ar juridinio asmens finansiniai įsipareigojimai nėra lygus arba neviršija tam tikros šalies įstatymų numatyto juridinio asmens turto dalies) arba 2) vertinamas teisės aktais nustatytas neįvykdytų finansinių įsipareigojimų dydis bei trukmė¹²⁸. Vertinant bankroto teisinių santykių esmę, akivaizdu, kad bankroto procedūra skirta spręsti problemas susijusias su bankrutuojančio subjekto skoliniais įsipareigojimais.

Kiekvienam teismine tvarka nagrinėjam reikalavimui, įskaitant ir juridinių asmenų nemokumo byloms inicijuojantiems procesiniams dokumentams yra taikomi bendrieji reikalavimai. Nagrinėjamu atveju, civilinės bylos iškėlimo stadijoje vienas iš teismo vertinamų aspektų yra ar teismui pareikštas reikalavimas nėra tapatus jau nagrinėjamam ar išnagrinėtam reikalavimui tarp tų pačių šalių ir tuo pačiu pagrindu.

Nors JANĮ 24 straipsnio 3 dalyje, numatyta, kad restruktūrizavimo planas, nutraukus restruktūrizavimo bylą ir nuo to nepraėjus penkeriems metams, yra sudedamoji pareiškimo dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo dalis, tačiau tokiu teisiniu reguliavimu įstatymų leidėjas siekia užkirsti kelią piktnaudžiavimui restruktūrizavimo procesu, jo teikiamomis lengvatomis juridiniam asmeniui¹²⁹. Taigi, JANĮ nedraudžia įmonėms, atsiradus naujoms aplinkybėms, pakartotinai kreiptis į teismą dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo. Tai, kad įmonės finansinių sunkumų priežastimi nurodomos tos pačios faktinės aplinkybės, negali būti pripažįstama ieškinių tapatumo priežastimi¹³⁰.

Siekiant užtikrinti kreditorių interesus ir sąžiningą bankroto procesą, JANĮ 70 numatytas tyčinio bankroto institutas. Juridinio asmens bankroto pripažinimas tyčiniu bent vienu iš JANĮ nustatytų pagrindų, savaime pasiekia įstatyme nustatytus tyčinio bankroto tikslus ir nelieka teisinio pagrindo spręsti dėl kitų įstatyme nustatytų tyčinio bankroto egzistavimo pagrindų¹³¹. Lietuvos apeliacinis teismas 2020 m. gruodžio 15 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e2-1867-407/2020 išaiškino, kad pripažinus juridinio asmens bankrotą tyčiniu bet kuriuo JANĮ 70 straipsnyje nustatytu pagrindu, naujas reikalavimas pripažinti bankrotą tyčiniu kitais pagrindais ar dėl kitų asmenų turi būti pripažįstamas tapačiu jau išnagrinėtam prašymui. Taigi, kai įmonės

¹²⁷ „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas“, *supra note*, 124.

¹²⁸ VLE, *supra note*, 126.

¹²⁹ Remigijus Jokubauskas, Juridinių asmenų nemokumo procesas: Monografija (Księgarnia Akademicka Publishing, 2021), 505, žiūrėta 2023 m. kovo 26 d., <https://doi.org/10.12797/9788381386364>.

¹³⁰ Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, „Teismų nutarčių apžvalga nemokumo klausimais“, žiūrėta 2023 m. kovo 26 d., <https://www.avnt.lt/assets/Teisine-informacija/Teiss-akt-aikiniai/Nemokumas/Teism+praktika+2017+m+III+ketvirtisskelbti.pdf>.

¹³¹ Jokubauskas, *op. cit.*

bankroto procese bankrotas pripažintas tyčiniu vienu ar keliais JANĮ nustatytais pagrindais, nėra tikslo spręsti dėl kitų tyčinio bankroto pagrindų ar už tyčinį bankrotą atsakingų asmenų taikant JANĮ. Tačiau jei teismas nepripažino bankroto tyčiniu, suinteresuotas asmuo turi teisę kreiptis į teismą su prašymu pripažinti bankrotą tyčiniu kitais nei ankstesnėje byloje išnagrinėtais pagrindais ir prašyti pripažinti asmenis, atsakingus dėl tyčinio bankroto sukėlimo. Tokiu atveju prašymų tapatumas neturėtų būti nustatomas¹³².

Teisės doktrinoje bankroto procese dalyvaujančių asmenų sąvoka nėra apibrėžta, tačiau ji yra aiškinama plačiąją ir siaurąją prasmėmis. Plačiąją prasme bankroto procese dalyvaujančius asmenis sudaro šalys (ieškovas, atsakovas, tretieji asmenys) bei teismas, nemokumo administratorius ir kreditorių susirinkimas, t. y. visi bankroto procese veikiantys subjektai. O siaurąją prasme bankroto procese dalyvaujančiomis šalimis laikytini tik asmenys, kurie yra suinteresuoti bylos baigtimi, t. y. bankrutuojantis juridinis asmuo bei juridinio asmens kreditoriai. JANĮ taip pat nenumato konkretaus bankroto procese dalyvaujančių subjektų rato, tačiau iš šio įstatymo 31 straipsnio¹³³ nuostatos galime daryti išvadą, kad įstatymas nemokumo proceso dalyviais laiko: juridinį asmenį, kurio atžvilgiu pradėtas nemokumo procesas, nemokumo administratorių, kitus dalyvaujančius byloje ir nemokumo procese asmenis, t. y. įstatymas nenumato baigtinio bankroto procese dalyvaujančių subjektų sąrašo.

Atsižvelgiant į nemokumo proceso esmę, galima daryti išvadą, kad iš esmės bankroto procesas yra susijęs išimtinai su dviem subjektais: juridiniu asmeniu, kuriam iškelta bankroto byla, ir jo kreditoriais. Esminė sąlyga, kreditoriui, siekiant, kad jo reikalavimas bent iš dalies būtų patenkintas bankroto procese, tai, jog jo kreditorinis reikalavimas būtų patvirtintas teisme. Kasacinio teismo praktikoje laikomasi pozicijos, jog bankroto byloje pareiškiama kreditorių reikalavimai pagal jų apibrėžtumo lygį ir įgyvendinimo etapą gali būti: 1) kreditorių reikalavimai, kurių pagrįstumas jau patvirtintas įsiteisėjusiu teismo sprendimu arba įsigaliojusiu viešojo administravimo subjekto (mokesčių administravimo institucijos, socialinio draudimo institucijos ir kt.) administraciniu aktu; 2) kreditorių reikalavimai, kurie pareikšti savarankiškose civilinėse bylose, kuriose teismų sprendimai nėra priimti iki skolininkui iškeliant bankroto bylą (bankroto bylą nagrinėjančiam teismui perduodama civilinė byla, kurioje skolininkui pareikšti turtinio pobūdžio reikalavimai); 3) nauji kreditorių reikalavimai, kurie nebuvo pareikšti iki bankroto bylos iškėlimo skolininkui dienos (teismui perduodamas kreditoriaus reikalavimas bei jį patvirtinantys

¹³² „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1867-407/2020“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. kovo 26 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=1d1267ee-b60c-4841-943e-259ee7f9d103>.

¹³³ „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas“, *supra note*, 124.

dokumentai, o teismas sprendžia, ar reikalavimas yra visiškai ar iš dalies pagrįstas, ir jį visiškai ar iš dalies patvirtina arba atsisako tvirtinti)¹³⁴.

Įstatyme įtvirtinta kreditoriaus teisė ginčyti kito kreditoriaus reikalavimą, būtent ši teisė teismų praktikoje sąlygoja tapataus ginčo problemą. Kreditorius teismui pareiškęs reikalavimą dėl kito kreditoriaus reikalavimo, kurio pagrįstumas jau patvirtintas įsiteisėjusiu teismo sprendimu, nutartimi ar teismo įsakymu, nuginčijimo sukuria situacija, kuomet tinkamai neįvertinus reiškiamo reikalavimo tapatumo, dėl to paties ginčo galėtų būti priimti vienas kitam prieštaraujantys sprendimai. CPK 18 straipsnyje įtvirtintas teismo sprendimo visuotinio privalomumo principas reiškia, kad tai, kas nuspręsta teismo yra privaloma visiems teisės subjektams ir turi būti vykdoma, įsiteisėjusio teismo sprendimo teisingumas negali būti kvestionuojamas kitaip negu instancine tvarka¹³⁵. Kasacinis teismas vienoje iš savo nutarčių išaiškino, kad „teismo sprendimo visuotinio privalomumo principas saisto visus teisės subjektus, tarp jų ir teismus, kurie nagrinėdami bylas ir priimdami jose procesinius sprendimus, negali nepaisyti įsiteisėjusio teismo sprendimo teisinės galios ir priimti jam prieštarujančių procesinių sprendimų“¹³⁶. Be to, teisė doktrinoje yra laikomasi pozicijos, kad jei kreditoriaus reikalavimas kyla iš įsiteisėjusio teismo sprendimo, nutarties ar įsakymo, tokiu procesiniu dokumentu jau konstatuota skolininko prievolė, todėl bankroto bylą nagrinėjantis teismas neturi teisės tikrini tokio kreditoriaus reikalavimo pagrįstumo¹³⁷. LAT nagrinėdamas kasacinį skundą civilinėje byloje dėl kreditorių finansinių reikalavimų juridinio asmens bankroto byloje išaiškino, kad kreditorius, ginčijantis kito kreditoriaus reikalavimą bankroto byloje, paprastai nėra šio teisinio ginčo šalis, ir nesusiklosčius skolininkės bankroto situacijai, negalėtų teisme reikšti jokių su skolininkės ir kito kreditoriaus ginču susijusių reikalavimų. Kreditorius ginčydamas kito kreditoriaus reikalavimą bankroto procese prašo išspręsti tarp skolininkės ir kito kreditoriaus, kaip bylos šalių, kilusį ginčą. Tokiu atveju nėra pagrindo daryti išvadą, kad kreditoriui bankroto byloje ginčijant kito kreditoriaus teismo sprendimu patvirtintą reikalavimą yra keliamas naujas teisinis ginčas, kuris nėra tapatus teismo sprendimu jau išspręstam ginčui tarp skolininkės ir jos kreditoriaus.¹³⁸

Kiek kitokia situacija dėl kreditoriaus teisės ginčyti kito kreditoriaus reikalavimą nagrinėjama LAT 2021 m. gegužės 19 d. nutartyje priimtoje civilinėje byloje Nr. e3K-3-128-823/2021 dėl reikalavimo perleidimo sutarties pripažinimo negaliojančia. Atsižvelgiant į tai, kad

¹³⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. balandžio 21 d. nutartis Nr. e3K-3-96-823/2021“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=6bbbbb53-5ae2-4438-bd86-67fc99181130>.

¹³⁵ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 18.

¹³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla Nr. e3K-3-96-823/2021, *op. cit.*

¹³⁷ Salvija Kavalnė ir Rimvydas Norkus, *Bankroto teisė. Antroji knyga* (Vilnius: Justitia, 2011), 160.

¹³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla Nr. e3K-3-96-823/2021, *op. cit.*

teismų praktikoje laikomasi pozicijos, jog cesija nėra abstraktus savarankiškas sandoris, o yra susietas su pagrindiniu sandoriu, kuriame vyko reikalavimų pasikeitimas, kasacinis teismas nurodė, kad bankroto byloje kilus ginčui dėl kreditoriaus reikalavimo, grindžiamo reikalavimo perleidimo sutartimi, pagrįstumo, teismas, sprendžiantis kreditorių reikalavimo tvirtinimo klausimą, turi nuspręsti ir dėl kreditorės ginčijamos reikalavimo perleidimo sutarties galiojimo, nepriklausomai nuo to, kad toks savarankiškas reikalavimas byloje nebuvo pareikštas.¹³⁹

Kreditoriaus reikalavimo, kuris patvirtintas įsiteisėjusiu teismo sprendimu, nutartimi ar įsakymu, nuginkėjimas galimas tik instancine tvarka. Kreditorius siekdamas nugincyti kito kreditoriaus reikalavimą, pavirtintą įsiteisėjusiu teismo sprendimu, turi jį nugincyti įstatymų nustatyta tvarka, t. y. paduoti kasacinį skundą arba atnaujinti procesą byloje, kurioje ginčytinas kreditoriaus reikalavimas buvo patvirtintas. Įstatymas kitų įsiteisėjusio teismo sprendimo peržiūrėjimo būdų nenumato, todėl bankroto procese „pakartotinis kreditorių reikalavimų, jau patvirtintų įsiteisėjusiu teismo sprendimu, pagrįstumo tikrinimas negali būti atliekamas, nes tai pažeistų įsiteisėjusio teismo sprendimo visuotinio privalomumo principą ir paneigtų ankstesnio įsiteisėjusio teismo sprendimo *res judicata* galią“¹⁴⁰.

Juridiniai asmenys bankrutuoja ne tik dėl nepalankiai susiklosčiusių aplinkybių ar nesėkmingos verslo strategijos, tačiau ir dėl sąmoningai pasirinkto blogo valdymo arba sąmoningo siekio išvengti prievolės įvykdyti įsipareigojimus kreditoriams. Šios bankroto priežastys juridiniams asmeniui ir jo valdymo organams gali lemti ne tik pagrindą kilti civilinei ar baudžiamajai atsakomybei, tačiau ir tapti pagrindu pripažinti juridinio asmens bankrotą tyčiniu. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo 70 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „teismas pripažįsta bankrotą tyčiniu, jeigu nustato, kad juridinio asmens nemokumas kilo dėl sąmoningai blogo juridinio asmens valdymo (veikimu ir (ar) neveikimu) ir (ar) juridinio asmens vardu sudarytų sandorių, kai tapo žinoma ar turėjo būti žinoma, kad jų sudarymas pažeidžia kreditorių teises ir (arba) teisėtus interesus“¹⁴¹. Teismas, pripažinęs juridinio asmens bankrotą tyčiniu, ta pačia nutartimi nustato asmenis, kurių veika sukėlė tyčinį bankrotą (JANĮ 70 straipsnio 3 dalis)¹⁴². Teismui pripažinus juridinio asmens bankrotą tyčiniu, nemokumo administratorius per šešis mėnesius nuo šį faktą patvirtinančios teismo nutarties įsiteisėjimo dienos turi teisę kreiptis į teismą dėl juridinio asmens sudarytų sandorių, kurie numatyti JANĮ 72 straipsnio 1 dalyje, pripažinimo negaliojančiais¹⁴³.

¹³⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. gegužės 19 d. nutartis Nr. e3K-3-128-823/2021“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=e1561a69-11bb-4e1c-9441-7a48a06d8477>.

¹⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 134.

¹⁴¹ „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas“, *supra note*, 124.

¹⁴² *Ibid.*

¹⁴³ *Ibid.*

Sprendžiant klausimą dėl juridinio asmens vadovo civilinės atsakomybės tyčinio bankroto atveju draudimas teisme nagrinėti tapačius ginčus tampa taip pat aktualus, kadangi tyčinio bankroto atveju tiek nemokumo administratorius gindamas kreditorių interesus, tiek patys kreditoriai įstatymų nustatyta tvarka gali reikalauti atlyginti dėl tyčinio bankroto jiems padarytą žalą. Kasacinis teismas laikosi pozicijos, kad „specifinis tiesioginio kreditoriaus ieškinio pagrindas yra individuali jam padaryta žala, kurią sudaro bankroto byloje neišieškotas finansinis reikalavimas“¹⁴⁴, tačiau jei juridinis asmuo nėra likviduotas ir išregistruotas iš Juridinių asmenų registro, visų kreditorių interesus taip pat gina bankroto administratorius.

Civilinėje byloje dėl žalos atlyginimo pagal kreditoriaus tiesioginį ieškinį bankrutavusios įmonės buvusiems vadovams pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, jog ieškinio dalis, kurią grindžia juridinio asmens organų narių pareigų pažeidimu, yra tapati ieškiniui, kurį bankroto procese, gindamas įmonės ir jos kreditorių interesus, buvusiems vadovams buvo pareiškęs bankroto administratorius, o apeliacinės instancijos teismas padarė priešingą išvadą – nagrinėjami ieškiniai nėra tapatūs ir kreditorius turi teisę reikšti tiesioginį ieškinį buvusiam įmonės vadovui dėl jam padarytos žalos. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas aiškindamas ieškinių buvusiam bankrutavusios įmonės vadovui, pareikštų bankroto administratoriaus bankroto procese ir tiesiogiai kreditoriaus atskiroje civilinėje byloje, tapatumą išaiškino, kad bankroto procese bankroto administratorius, reikšdamas ieškinį dėl tyčinio bankroto kaltam buvusiam vadovui ir (ar) dalyviui, atstovauja bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių interesus, t. y. bankroto administratorius atstovauja ir ieškovo, kaip kreditoriaus, interesams. Tačiau pripažinti ieškinių šalių, t. y. ieškovo, tapatumo negalima, kadangi bankroto administratoriaus interesus reiškiant ieškinį dėl tyčinio bankroto kaltam asmeniui yra ne vieno konkretaus kreditoriaus, o pačios įmonės ir visų kreditorių visumos teisių ir interesų gynimas. Dėl šios priežasties kasacinis teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad šiuo atveju bylų šalys nesutampa.¹⁴⁵ Nurodytoje teismų praktikoje pateiktas aiškinimas leidžia daryti išvadą, kad bankroto administratorius, nors ir įstatymų nustatyta tvarka gina kreditorių interesus, tačiau jo reikalavimai ir kreditorių reikalavimai individualizuojant ieškinius negali būti laikomi pareikšti tapačių šalių.

Įmonės vadovui, kurio veiksmai, lėmė tyčinį įmonės bankrotą įstatymų nustatyta tvarka gali būti apribota teisė eiti viešojo ar privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu. LapT vertindamas nemokumo administratorės prašymo taikyti šiuos apribojimus tapatumą jau išnagrinėtam prašymui nustatė, kad pirmąjį prašymą apriboti buvusiam įmonės vadovui teisę eiti viešojo ir (ar) privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar

¹⁴⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. sausio 9 d. nutartis Nr. e3K-3-118-1075/2020“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=68e9f2b4-c476-4af6-9cb4-0150b6258852>.

¹⁴⁵ *Ibid.*

būti kolegialaus valdymo organo nariu, nemokumo administratorė grindė aplinkybėmis, jog vadovas neinicijavo bankroto bylos iškėlimo, kai bendrovė buvo nemoki, bendrovės bankrotą lėmė tyčiniai vadovo veiksmai, buvęs vadovas neįvykdė bankroto bylą nagrinėjančio teismo įpareigojimo perduoti nemokumo administratorėi bendrovės turtą. Šis nemokumo administratorės prašymas, atsižvelgiant į byloje esančius duomenis ir nenustačius pagrindų taikyti buvusiam įmonės vadovui nemokumo administratorės prašomus apribojimus, buvo netenkintas. Naujai reiškiamą reikalavimą dėl vadovui taikytinų apribojimų, nemokumo administratorė grindė aplinkybėmis, jog LapT nutartimi bendrovės bankrotas pripažintas tyčiniu, o aplinkybės dėl bendrovės turto neperdavimo nemokumo administratorėi nustatytos Kauno apylinkės teismo sprendime, kuriuo iš buvusio vadovo priteista žala. Atsižvelgiant į tai, kad prašymų faktinis pagrindas nesutampa, t. y. nėra vieno būtinojo elemento prašymo tapatumui konstatuoti, nėra pagrindo konstatuoti antrojo prašymo tapatumą.¹⁴⁶ Kasacinis teismas taip pat yra pažymėjęs, kad teisės eiti viešojo ir privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu apribojimas – tai poveikio priemonė. Teismo nutartis, kuria atsisakoma šią poveikio priemonę taikyti, neužkerta kelio suinteresuotiems asmenims pakartotinai kreiptis į teismą dėl šios poveikio priemonės taikymo, bankroto procese paaiškėjus naujiems šios poveikio priemonės taikymo pagrindams.¹⁴⁷

Įvertinus bankroto bylose kylančius ieškinio tapatumo nustatymo klausimus ir kasacinio teismo praktiką, galime daryti išvadą, kad bankroto bylose ieškinio tapatumo problema kyla kreditoriams įgyvendinant jų teisę ginčyti kito kreditoriaus reikalavimą, patvirtintą teismo sprendimu, nutartimi ar teismo įsakymu, bei tyčinio bankroto atveju kreditoriams siekiant apginti savo pažeistas teises ir prisiteisti iš buvusių įmonės vadovų, sukėlusių tyčinį bankrotą, kreditorių patirtą žalą. Pirmuoju atveju, atsižvelgiant į tai, kad teismo patvirtintu sprendimu išnagrinėjamas konkretus šalių (skolininkės, t. y. bankrutuojančio juridinio asmens, ir kreditorės) ginčas, kitas kreditorius neturėtų turėti teisės ginčyti tokio, t. y. teismo sprendimu patvirtinto, reikalavimo. Antruoju atveju, nemokumo administratorius ir bankrutuojančio juridinio asmens kreditorius negali būti laikomi tapačiomis šalimis vertinant tyčiniu bankrotu kreditoriui padarytos žalos atlyginimo klausimą.

¹⁴⁶ „Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjos 2022 m. gruodžio 21 d. nutartis Nr. 2-1291-567/2022“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 11 d., <https://liteko.teismai.lt/viasasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=3d519e7a-a1fc-466f-8403-ba6624515946>.

¹⁴⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-166-823/2020“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 3 d., <https://liteko.teismai.lt/viasasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=58fe44f9-a47e-44cf-bd94-b7eba797bd9d>.

3.4. Ieškinio tapatumas bylose su tarptautiniu elementu

Lietuvos Respublika yra tarptautinės bendrijos narė ir tarptautinių sutarčių tarptautinės privatinės teisės srityse dalyvė, savo santykius su užsienio valstybėmis grindžianti tarptautinės privatinės teisės principais ir normomis. Plečiantis tarptautiniam bendradarbiavimui įvairiose srityse, sparčiai vystantys tarptautiniams santykiams, pastebint aktyvią migraciją, akivaizdu, kad daugėja teisinių santykių bei teisinių ginčų, kuriems būdingas tarptautinis, dar kitaip vadinamas užsienio, elementas. Tarptautinis elementas pasireiškia atvejais, kai teisinis santykis ar teisinis ginčas peržengia konkrečios valstybės ribas ir įgyja atitinkamų sąsajų su vienos ar daugiau valstybių teisinėmis sistemomis.

Kadangi kilus ginčiui, turinčiam tam tikrą užsienio elementą, ginčo šalys turi pasirinkti į kurios valstybės teismą jos turi kreiptis, norint išspręsti ginčą, akivaizdu, jog gali susiklostyti situacija, kai tas pats tarp šalių kilęs ginčas nagrinėjamas skirtingų valstybių teismuose. Tačiau būtina įvertinti tai, jog bylos iškėlimas sukelia *lis (alibi) pendens* (kitur nagrinėjamą ieškinį) teisinius padarinius, t. y. ieškovas praranda teisę reikšti tapatų ieškinį kitam teismui¹⁴⁸. Būtent *lis (alibi) pendens* principas tarptautinėje teisėje užtikrina, jog keliose valstybėse nebūtų priimti tarpusavyje nesuderinti sprendimai bei sumažina tapačių teismo procesų galimybę skirtingose šalyse¹⁴⁹.

Europos Sąjungoje siekiant darnaus teisingumo vykdymo, nuspręsta sumažinti vienu metu vykstančių procesų galimybę ir užtikrinti, kad skirtingose ES valstybėse narėse nebūtų priimami nesuderinti sprendimai¹⁵⁰. Būtent tam teismų jurisdikciją nagrinėjant civilines bylas, turinčias tarptautinį elementą, Europos Sąjungoje reglamentuoja Europos Bendrijos Parlamento ir Tarybos 2012 m. gruodžio 12 d. Reglamentas Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – ir Reglamentas). Reglamento 29 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „<...> jeigu skirtingų valstybių narių teismuose pradedamas procesas bylose tarp tų pačių šalių dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, bet kuris teismas, į kurį kreiptasi vėliau, savo iniciatyva sustabdo bylos nagrinėjimą, kol bus nustatyta teismo, į kurį kreiptasi pirmiausia, jurisdikcija“¹⁵¹. Šiuo atveju Reglamentas numato pirmo laike taisyklę („first in time rule“) identiškuose ginčiuose nagrinėjamuose dviejuose skirtingose valstybėse narėse¹⁵². Tačiau reglamente neapsiribojama vien tapataus ginčo identifikavimu, Reglamento 30 straipsnis

¹⁴⁸ Kontrauskas, *supra note*, 3.

¹⁴⁹ Albertas Šekštelas, „Lis pendens taikymas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje“, *Justitia*, žiūrėta 2023 m. kovo 25 d., <https://www.justitia.lt/T80/1/?page=1>.

¹⁵⁰ „2012 m. gruodžio 12 d. Europos Bendrijos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo“, *EUR-Lex*, žiūrėta 2023 m. kovo 25 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32012R1215>, <http://data.europa.eu/eli/reg/2001/44/oj/lit>.

¹⁵¹ *Ibid.*

¹⁵² Šekštelas, *op. cit.*

numato, kad „jeigu skirtingų valstybių narių teismuose nagrinėjami susiję ieškiniai, bet kuris teismas, į kurį kreiptasi vėliau, gali sustabdyti savo bylos nagrinėjimą“¹⁵³. Būtent ši nuostata numato *lis pendens* principo taikymą plačiąja prasme, kadangi joje nurodomas ne identiškų, tačiau susijusių bylos pagrindas teismui savo nuožiūra stabdyti nagrinėjamą civilinę bylą, jeigu kitoje valstybėje narėje nagrinėjama susijusi byla¹⁵⁴.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ir ETT) yra nurodęs, kad „tas pats dalykas ir pagrindas“ ir „tarp tų pačių šalių“ sąvokos turi savarankiškas reikšmes, todėl jos turi būti aiškinamos nepriklausomai nuo specifinės konkrečios valstybės nacionalinės teisės nuostatų ir aiškinimų, t. y. valstybių narių nacionalinėje teisėje pateikiami šių sąvokų skirtumai yra nereikšmingi¹⁵⁵.

ETT yra konstatavęs, kad tų pačių šalių sąvoka yra autonominė ir nepriklauso nuo valstybių narių teisės¹⁵⁶. Vadovaujantis bendrąją taisykle, nustatant susijusius ieškinius, reikalaujama, kad abiejų ieškinių šalys materialiąja prasme būtų identiškų. Šiuo atveju procesinė šalių padėtis nėra svarbi. Atsižvelgiant į tų pačių šalių kriterijų, teismas, kurio byla iškelta vėliau, privalo atsisakyti jurisdikcijos dalyje nagrinėjamos bylos tiek, kiek sutampa bylos šalys jo nagrinėjamos bylos ir kitos šalies nagrinėjamoje byloje.

Akivaizdu, jog skirtingų valstybių teisės doktrinoje ir procesinėje teisėje ieškinio pagrindo sąvoka suprantama skirtingai, todėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismas suformavo autonominę ieškinio pagrindo sąvoką. ETT konstatavo, kad ieškinio pagrindas reiškia atitinkamas faktines aplinkybes ir teisės normą, kuriomis grindžiamas teismui pateiktas ieškinys¹⁵⁷.

Ieškinio dalykas – tai ieškinio tikslas¹⁵⁸. ETT yra išaiškinęs, kad ieškovo reikalavimas priteisti iš atsakovo padarytą žalą ir atsakovo reikalavimas pripažinti, jog jis nėra atsakingas už atsiradusią žalą yra grindžiami tapaćiomis aplinkybėmis ir turi tą patį dalyką¹⁵⁹.

Kaip jau ir minėta, Reglamentas numato diskreciją teismams, kuomet dviejuose Europos Sąjungos valstybėse narėse yra nagrinėjamos susijusios, tačiau ne identiškų bylos, sustabdyti bylos nagrinėjimą iki bus priimtas sprendimas dėl teismo jurisdikcijos. Nors Reglamente susijusios bylos sąvoka nėra išplėtotą, tačiau 2000 m. gruodžio 22 d. Europos Sąjungos Tarybos

¹⁵³ EUR-Lex, *supra note*, 150.

¹⁵⁴ Šekštėlas, *supra note*, 149.

¹⁵⁵ „Court of Justice of the European Union of 6 December 1994 case number C-406/92“, CURIA, 47 punktas, žiūrėta 2023 m. kovo 25 d., <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-406/92>.

¹⁵⁶ *Ibid.*

¹⁵⁷ „Court of Justice of the European Union of 19 December 1998 case number C-351/96“, 25 punktas, CURIA, žiūrėta 2023 m. kovo 25 d. <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=C-351/96&td=ALL>.

¹⁵⁸ „Court of Justice of the European Union of 18 May 2003 case number C-111/01“, 25 punktas, CURIA, žiūrėta 2023 m. kovo 25 d. <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-111/01>.

¹⁵⁹ „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. spalio 25 d. sprendimas byloje Nr. C-133/11“, 49 punktas, CURIA, žiūrėta 2023 m. kovo 25 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:62011CJ0133>; „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2013 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje Nr. C-452/12“, 42 punktas, CURIA, žiūrėta 2023 m. kovo 25 d., <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-452/12&language=LT>.

Reglamento (EB) Nr. 44/2001 28 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad „bylos laikytinos susijusiomis, kai jos yra tokios panašios, kad jas tikslinga nagrinėti ir spręsti kartu, siekiant išvengti sprendimų nesuderinamumo rizikos, atsirandančios bylas nagrinėjant atskirai“¹⁶⁰. ETT aiškindamas šią normą yra nurodęs, kad susijusių bylų „aiškinimas turi būti platus ir apimti visas bylas, kur egzistuoja nesuderinamų sprendimų rizika, net jei tokie sprendimai gali būti vykdomi atskirai ir nesukelia vienas kitą panaikinančių teisinių padarinių“¹⁶¹. ETT praktikoje galima rasti susijusių bylų situaciją iliustruojančių pavyzdžių. Vienas jų Tatry byloje. Tatry laive, iš Brazilijos gabenant sojos pupelių aliejų į Olandiją, aliejus buvo užterštas. Laivo savininkai kreipėsi į vienos valstybės narės teisumą reikalaudami pripažinti, kad ne dėl jų kaltės aliejus buvo užterštas, tuo tarpu aliejaus savininkų grupės kreipėsi į kitų valstybių teismus dėl laivo savininkų jiems padarytos žalos. Šioje byloje ETT konstatavo, kad „pakanka tam, kad būtų nustatytas reikalingas santykis tarp, iš vienos pusės, vienos grupės krovinio savininkų, reikalaujančių žalos, padarytos daliai krovinio, pervežamo laive pagal kelis identiškus kontraktus, iš laivo savininko; ir, iš kitos pusės, ieškinio dėl žalos, kurį kitoje Susitariančioje Valstybėje prieš tą patį laivo savininką pareiškė kita grupė krovinio savininkų dėl krovinio, gabento pagal tas pačias sąlygas ir sutartis, kurios yra skirtingos, bet identiškos sutartims tarp pirmos grupės ir laivo savininko, kad atskiras procesas ir sprendimas apimtų prieštaraujančių sprendimų riziką“¹⁶². Taip pat, šiuo atveju būtina paminėti, kad šioje ETT taip pat išaiškino, kad ginčas jurisdikciją turinčiai šaliai perduodamas ne pilna apimtimi, tačiau tik ta ginčo dalis, kuri yra tarp tų pačių šalių jau pradėtoje byloje, t. y. „tik ta apimtimi, kuria bylinėjimosi šiame teisme šalys yra taip pat šalys byloje, kuri anksčiau buvo pradėta kitos <...> šalies teisme“¹⁶³. Tai reiškia, jog dalies ginčo tarp tapačių šalių perdavimas nagrinėti pagal jurisdikciją, neužkerta kelio teismui nagrinėti ginčo dalies tarp likusių bylos šalių, kurių ginčas nepatenka į susijusių bylų kategoriją.

Nepaisant to, kad ETT numatė, jog Briuselio konvencijoje pateikti kriterijai turėtų būti apibrėžiami, kaip tos pačios bylos šalys, tie patys ieškinio pagrindai bei dalykai, t. y. šie kriterijai atitinka Lietuvos civilinio proceso teisėje numatytus ieškinio tapatumo kriterijus, tačiau Lietuvos Respublikos civilinio proceso komentaras leidžia daryti išvadą, kad Lietuvos civilinio proceso teisėje numatytos ieškinio tapatumo kriterijų teisinės pasekmės negali būti taikomos Lietuvos ir kitos valstybės teisme nagrinėjamų susijusių (arba tapačių) ieškinių santykiams apibrėžti¹⁶⁴.

¹⁶⁰ „2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo“, EUR-Lex, žiūrėta 2023 m. kovo 24 d., <http://data.europa.eu/eli/reg/2001/44/oj/lit>.

¹⁶¹ CURIA, *supra note*, 155: 52-53 punktai.

¹⁶² *Ibid*, 58 punktas.

¹⁶³ Šekštėlas, *supra note*, 149.

¹⁶⁴ Driukas, *supra note*, 39: 380-391.

Siekiant išvengti tapataus ieškinio išnagrinėjimo dvejose valstybėse turėtų būti vertinami kriterijai numatyti ir aiškinami tarptautinėje teisėje su joje numatytais padariniais.

Dar 2000 m. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas išaiškino, kad teismas ieškinį turi atsisakyti priimti, o teisminiam procesui jau vykstant palikti nenagrinėtą, jeigu Lietuvoje priimtas teismo sprendimas turėtų būti pripažįstamas ir vykdomas užsienio valstybėje, tačiau yra grėsmė, jog teismo sprendimas gali likti neįvykdytas, jeigu šalių ir įrodymų buvimo vieta yra užsienio valstybėje, taip pat teismas privalo įvertinti ar byla su tarptautiniu elementu nepriklauso kitos valstybės išimtinai jurisdikcijai¹⁶⁵.

Kasacinis teismas, kilus ginčui tarp Lietuvos ir Anglijos teismų dėl civilinio ginčo teisingumo, yra išaiškinęs, kad skiriasi Reglamento Nr. 1215/2012 nuostatose įtvirtintų tapačių ir susijusių ieškinių taikymo kriterijai. *Lis pendens* taisyklės taikymas siejamas su šalių, ieškinio pagrindo ir bylos dalyko tapatumu, o „ieškiniai laikomi susijusiais, kai jie yra taip glaudžiai susiję, kad juos tikslinga nagrinėti ir spręsti kartu, siekiant išvengti galimo skirtinguose teismo procesuose priimtų sprendimų nesuderinamumo“¹⁶⁶. *Lis pendens* taisyklės yra imperatyvios, o susijusių ieškinių nuostatos veikia teismo diskrecijos pagrindu. Tuo atveju, kai nėra pagrindo taikyti *lis pendens* taisyklės, tačiau yra pagrindas konstatuoti, kad skirtingų valstybių narių teismuose pradėtos bylos yra pakankamai glaudžiai susijusios, siekiant išvengti skirtingose ES valstybėse narėse teismuose galinčių atsirasti priešingų sprendimų, teismas, į kurį šalys kreipėsi vėliau, turi teisę stabdyti savo bylos nagrinėjimą.¹⁶⁷

CPK VII dalyje yra kodifikuotos nacionalinės tarptautinio civilinio proceso teisės normos. CPK 781 straipsnio 2 dalyje įstatymų leidėjas numato sąvoka „ta pati byla“, kuri atskleidžia tapataus ginčo nagrinėjimo ypatumus bylose su tarptautiniu elementu. Tačiau įstatymų leidėjas nepasisako dėl Reglamente numatytos „susijusios bylos“ sąvokos ir tokių bylų nustatymo teisinių padarinių. Neišsamios teisės normos sukuria ydingą *lis (alibi) pendens* instituto taikymą. Sutiktina su teisės doktrinoje pateikta pozicija, jog šį ydingumą, gali bent iš dalies pašalinti *mutatis mutandis* (su tam tikrais pakeitimais) aiškinant ir taikant nacionalinio proceso teisės normas.¹⁶⁸

¹⁶⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas Nr. 28 dėl Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant tarptautinės privatinės teisės normas“, Teisės gidas, žiūrėta 2023 m. kovo 25 d., <https://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=26342>.

¹⁶⁶ EUR-Lex, *supra note*, 150.

¹⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *supra note*, 101.

¹⁶⁸ Kontrauskas, *supra note*, 3:85–86.

Tapačioms byloms, turinčioms tarptautinį elementą, gali būti taikomas:

- 1) CPK 137 straipsnio 1 dalies 5 punktas – teismas atsisako priimti ieškinį, jeigu „teismo žinioje yra byla dėl ginčo tarp tų pačių šalių dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu“¹⁶⁹.
- 2) CPK 296 straipsnio 1 dalies 4 punktas – teismas pareiškimą palieka nenagrinėtą, „jeigu teisme nagrinėjamas ginčas tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu“¹⁷⁰.

O kitos „susijusios bylos“ įtaka nacionaliniame teisme nagrinėjamai civilinei bylai gali būti:

- 1) CPK 163 straipsnio 3 punktas – teismas privalo sustabdyti bylą, „kai negalima nagrinėti tos bylos, kol bus išspręsta kai byla, nagrinėjama civiline, baudžiamąja arba administracine tvarka“¹⁷¹.
- 2) CPK 164 straipsnio 4 punktas – teismas gali dalyvaujančių byloje asmenų pareiškimu arba savo iniciatyva stabdyti bylą, kai pripažįsta, jog bylą stabdyti būtina¹⁷².

Šių nacionalinės teisės nuostatų taikymu galima iš dalies pašalinti nacionalinio reglamentavimo ydingumą, susijusį su Lietuvos ir kitų valstybių teismuose nagrinėjamų tapačių ar susijusių bylų procesiniais padariniais.

Kaip jau aptarta, Europos Sąjungos teisinis reguliavimas numato draudimą teisme nagrinėti tapačius ginčus, tačiau įvairūs teisiniai santykiai yra vystomi ne tik su ES valstybėmis narėmis, todėl natūraliai kyla klausimas, kaip nustatoma teismų jurisdikcija su kitomis valstybėmis, kurios nėra saistomos ES teisinio reguliavimo. Tokiu atveju svarbūs valstybių dvišaliai susitarimai.

Tokią situaciją iliustruoja kasacinio teismo nutartis, kurioje išaiškintas šalių jurisdikcijos susitarimas ir Lietuvos teismo jurisdikcijos nagrinėti priešieškinį klausimas. Šioje byloje ginčas kyla dėl Lietuvos teismo jurisdikcijos nagrinėti priešieškinį, kadangi šalių (Lietuvos ir Ukrainos bendrovių) sudarytoje pirkimo-pardavimo sutartyje šalys susitarė, jog visi ginčai susiję su sandoriu, nepavykus deryboms, perduodami spręsti įgaliotam atsakovo buvimo vietos teismui, kad šis jį išspręstų pagal atsakovo šalies teisės aktus. Teisminis procesas buvo inicijuotas Ukrainos bendrovės, pareiškus ieškinį atsakovei Lietuvos bendrovei, jos restruktūrizavimo byloje. Atsakovė gindamasi nuo ieškinio pareiškė priešieškinį. Įvertinus šalių susitarimą ir tai, jog priešieškinio

¹⁶⁹ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 38.

¹⁷⁰ *Ibid.*

¹⁷¹ *Ibid.*

¹⁷² *Ibid.*

atveju Ukrainos bendrovė tampa atsakove, kilo teisingumo klausimas ar Lietuvos teismas turi jurisdikciją nagrinėti priešieškini.¹⁷³

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad kilęs teisinis ginčas turi tarptautinį elementą, todėl šiuo atveju taikytinas Lietuvos Respublikos ir Ukrainos Dvišalis susitarimas, kuris turi pirmenybę prieš Lietuvos Respublikos civilinio proceso teisės normas. 1993 m. liepos 7 d. Lietuvos Respublikos ir Ukrainos sutarties dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (toliau – Dvišalis susitarimas) 21 straipsnio 3 punkte įtvirtintas siekis vengti nesuderinamų sprendimų. Šis vengimas susijęs su *lis pendens* taisyklės taikymu ir yra siejamas su šalių, bylos dalyko ir pagrindo tapatumu, bei šiuo susitarimu teismams leidžiama nepripažinti kitoje susitariančioje valstybėje priimto, pažeidžiant *lis pendens* taisyklės, teismo sprendimo ar vėliau priimto ir įsiteisėjusio teismo sprendimo (Dvišalės sutarties 45 straipsnio 2 punktas)¹⁷⁴. Šias Dvišalės sutarties nuostatas kasacinis teismas aiškino, kaip dviejų pakopų filtrą: 1) eliminuojama galimybė koegzistuoti dviem byloms, pasižyminčioms šalių, bylos dalyko ir pagrindo tapatumu; 2) byloms, kurios formaliai neatitinka *lis pendens* kriterijų, tačiau yra susijusios su tuo pačiu teisiniu ginču, siekiama riboti priimamų teismų sprendimų galiojimą susitariančiose valstybėse.¹⁷⁵

Kadangi sklandaus, operatyvaus ir ekonomiško teismo proceso tikslas, siekis vengti perteklinių procesų, nesuderinamų teismo sprendimų, užtikrinti teisinį apibrėžtumą ir nuspėjamumą yra bendras tiek Lietuvos, tiek Ukrainos teisinėms sistemoms, kasacinis teismas darė išvadą, kad protingiems ir racionaliems verslo subjektams sudarant jurisdikcinius susitarimus turėtų būti natūralu vengti realių procesinių sunkumų, kurie galėtų kilti atskirai nagrinėjant ieškinį ir priešieškini, todėl nesant ginčo ir abejonių dėl šalių valios sudaryti dvipusį jurisdikcinį susitarimą *per se* (savaiame), nagrinėjamu atveju jis laikytinas nenustatančiu draudimo šaliai (atsakovui), kurios buveinės vietos valstybės teisme pareikštas ieškinys, gintis nuo tokio ieškinio priešieškiniu, kadangi priešingas aiškinimas neatitiktų teisės į tinkamą civilinį procesą principo ir LAT praktikos standarto.¹⁷⁶

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad nacionaliniai teismai neturi jokios galimybės patikrinti kitose užsienio valstybių teismuose nagrinėjamų bylų. Gauti informaciją apie tarp šalių išnagrinėtą tapatų ginčą teismas gali tik iš pačių byloje dalyvaujančių asmenų. Lietuvos teismai susiduria su problema, jog tapataus ginčo ar susijusios bylos faktas yra sužinomas tik iškėlus civilinę bylą,

¹⁷³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-66-381/2023“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. balandžio 7 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=011ada79-ccbe-4b7d-af9e-ddc6d96e9f0e>.

¹⁷⁴ „Lietuvos Respublikos ir Ukrainos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose“, LRS, žiūrėta 2023 m. balandžio 3 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.11168>.

¹⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *op. cit.*

¹⁷⁶ *Ibid.*

informavus kitą šalį apie inicijuotą civilinę procesą, todėl draudimas nagrinėti tapačius šalių ginčus ieškinio priėmimo stadijoje yra sudėtingai įgyvendinimas. Tačiau nurodytoms aplinkybėms paaiškėjus tolimesnėse bylos nagrinėjimo stadijose nacionaliniai teismai vis tik šį draudimą įgyvendina vadovaudami tarptautiniuose teisės aktuose ar tarpvalstybiniuose susitarimuose nustatyta tvarka.

Taigi, bylose su tarptautiniu elementu Lietuvos civilinio proceso teisėje įtvirtintas ieškinio tapatumas nėra taikomas, šiose bylose taikomi tarptautiniuose teisės aktuose arba dvišalėse sutartyse numatyti reikalavimai tokių bylų nagrinėjimo jurisdikcijai. Europos Sąjungos teisėje taip pat siekiama išvengti situacijų dėl nesuderintų teismų sprendimų priėmimo tapačiose ginčiuose, tačiau Europos Sąjungos nuostatos numato platesnio pobūdžio priemones šiam rezultatui pasiekti, t. y. numato susijusios bylos kategoriją.

Apibendrinus trečiajame skyriuje išanalizuotą kasacinio teismo ir apeliacinės instancijos teismų praktiką galima teigti, jog civilinio proceso įstatyme numatyta ieškinio tapatumo kriterijų visuma nėra pakankama siekiant, jog teisme nebūtų nagrinėjami ginčai tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir pagrindo. Turint tikslą išvengti situacijų, kuomet teismuose išnagrinėjami tapatūs ginčai ir priimami vienas kitam prieštaraujantys sprendimai, negalima ieškinio tapatumo kriterijų vertinti formaliai. Be to, net ir formalus ieškinio tapatumo kriterijų vertinimas nėra pakankamas. Todėl kasacinio teismo praktikoje galima pastebėti įvairius papildomus aspektus: siekiamas teisinis tikslas, pasirinkti gynybos būdai ir kt., kurių vertinimas užtikrina draudimo teisme nagrinėti tapačius ginčus paskirtį. Teismų praktikoje galima pastebėti atvejų, kai ieškinio tapatumo kriterijai yra vertinami itin formaliai. Tokia situacija susiklosto dėl to, kad teisinis reglamentavimas nėra pakankamas ir išsamus.

IŠVADOS

Atlikus tyrimą daroma išvada, kad ginamasis teiginys pasitvirtino ir Lietuvoje civilinio proceso teisėje įtvirtintas teisinis reguliavimas nėra pakankamai aiškus ir konkretus. Tai patvirtina šios išvados:

1. Draudimas teisme nagrinėti tapatų ieškinį užtikrina teismo sprendimo privalomumo principo ir teisinio apibrėžtumo (tikrumo) principo įgyvendinimą, teisinių santykių stabilumo ir asmens teisėtų lūkesčių principo įgyvendinimą.

2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nuostatose įtvirtintas draudimas iš naujo nagrinėti teismo išspręstą ginčą įgyvendinamas nustatant trijų ieškinio kriterijų: ginčo šalių, ieškinio pagrindo ir dalyko, visumos tapatumą.

2.1. Vertinant ginčo šalių tapatumą svarbiausia nustatyti ar šalys yra teisme nagrinėto ginčo materialinio teisinio santykio dalyviai.

2.2. Ieškinio dalykas suprantamas kaip ieškovo materialinis teisinis reikalavimas, tačiau jo nustatymui didelę reikšmę turi ir ieškovo pasirenkami jo pažeistų teisių gynybos būdai.

2.3. Ieškinio (faktinis) pagrindas – tai konkrečių faktų ir aplinkybių, su kurių (ne)buvimu teisės aktai sieja teisinių santykių atsiradimą, pasikeitimą ar pasibaigimą, visuma.

3. Ne visais atvejais CPK reguliavimas sutampa su kasacinio teismo jurisprudencija. CPK 137 straipsnio 2 dalies 4 punkte numatyti ieškinio tapatumo konkretūs kriterijai, tačiau kasacinis teismas vertindamas ieškinio (ne)tapatumą vertina ir CPK nenumatytus kriterijus.

4. Lietuvos Aukščiausiojo teismo jurisprudencijoje nėra vieningos nuomonės dėl ieškinio dalyko sampratos, kadangi ieškinio dalyko (ne)tapatumui nustatyti naudojami tokie kriterijai kaip teismo nagrinėjimo objektas, gynybos būdai, siekiamas teisinis tikslas arba rezultatas.

5. CPK numatytų tapačių ginčų kriterijų taikymas byloms nagrinėjamos ypatingosios teisenos tvarka nėra tinkamai įgyvendinantis draudimą teisme nagrinėti tapačius ginčus, kadangi šios kategorijos bylos nepasižymi ginčo teisenai būdingais bruožais.

6. Draudimas teisme nagrinėti tapatų ieškinį bankroto bylose suponuoja ginčą dėl bankrutuojančio juridinio asmens kreditorių reikalavimų, kurie patvirtinti įsiteisėjusiu teismo sprendimu, pagrįstumo bei nemokumo administratoriaus ir kreditorių reiškiamų reikalavimų tapatumo.

7. Bylose su tarptautiniu elementu nacionalinėje teisėje įtvirtintas draudimas teisme nagrinėti tapačius ginčus ir jo nustatymo kriterijai nėra taikomi, kadangi šiose bylose yra taikomi tarptautiniuose teisės aktuose įtvirtinti autonominiai ginčų tapatumo kriterijai ir jų aiškinimas.

8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje siekiant įgyvendinti draudimą teisme nagrinėti tapačius ginčus laikomasi nuostatos, kad civilinio proceso įstatyme nustatytų

ieškinio tapatumo kriterijų formalus vertinimas neužtikrina šio draudimo prasmės, todėl individualizuojant ieškinį būtina įvertinti teisinio nagrinėjimo objektą, prašomus taikyti gynybos būdus ir reiškiamu ieškiniu siekiamą teisinį tikslą.

PASIŪLYMAI

1. Atsižvelgiant į tai, kad teismai įgyvendindami draudimą teisme nagrinėti tapatų ieškinį vertina ne tik CPK 137 straipsnio 2 dalies 4 punkte numatytus ieškinio tapatumo kriterijus, siūlytina papildyti nuostatas susijusias su draudimo teisme nagrinėti tapatų ieškinį teisinėmis pasekmėmis, nurodant, kad konkrečios įstatyme numatytos teisinės pasekmės gali būti taikomos, ne tik formaliai įvertinus ieškinio tapatumo kriterijus, tačiau ir įvertinus pareikštu ieškiniu siekiamą teisinį tikslą.

2. Siekiant įtvirtinti tinkamą draudimo teisme nagrinėti tapatų ginčą reglamentavimą ypatingosios teisenos bylose siūlytina CPK nuostatas, susijusias su teisiniais padariniais nustačius ginčų tapatumą (CPK 137 straipsnio 2 dalį, 293 straipsnio 1 dalį bei 296 straipsnio 1 dalį) papildyti punktu, kuriame būtų numatyta, kad teismas taiko atitinkamas teises pasekmes, jei nustato, kad pareiškimas pareikštas ypatingosios teisenos bylose <...>, jeigu nustatoma, kad teisme yra nagrinėjamas/išnagrinėtas pareiškėjo pareiškimas, kurio tapatus reikalavimas buvo grindžiamas tapačiomis faktinėmis aplinkybėmis“.

3. Siekiant išvengti draudimo teisme nagrinėti tapatų ginčą ydingumo, siūlytina JANĮ nuostatas, susijusias su kreditorių teisę ginčyti kito kreditoriaus reikalavimus patikslinti nurodant, kad kreditoriai įstatymų nustatyta tvarka gali ginčyti tik tuos bankrutuojančio juridinio asmens reikalavimus, kurie nėra patvirtinti įsiteisėjusiu teismo sprendimu.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“. LRS. Žiūrėta 2023 m. vasario 12 d. <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.
2. „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas“. TAR. Žiūrėta 2023 m. vasario 12 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr>.
3. „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas“. TAR. Žiūrėta 2023 m. vasario 12 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2E7C18F61454/asr>.
4. „Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2023 m. kovo 26 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/56df69a293fa11e9aab6d8dd69c6da66/asr>.

Pojstatyminiai teisės aktai

5. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. rugpjūčio 17 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gruodžio 10 d. nutarimu Nr. 1423 „Dėl prašymų leisti įsigyti nuosavybėn ne žemės ūkio paskirties žemės sklypus Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antrojoje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybėn subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo nustatytiems nacionaliniams ir užsienio subjektams pateikimo, nagrinėjimo ir leidimų išdavimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintos prašymų leisti įsigyti nuosavybėn ne žemės ūkio paskirties žemės sklypus Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antrojoje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybėn subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo nustatytiems nacionaliniams ir užsienio subjektams pateikimo, nagrinėjimo ir leidimų išdavimo tvarkos (1998 m. gruodžio 10 d. redakcija) 18 punkto trečiosios pastraipos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos Teismų įstatymo (2002 m. sausio 24 d. redakcija) 4 straipsniui ir Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (2001 m. rugsėjo 19 d. redakcija) 5 straipsniui“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. liepos 4 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta270/content>.

Tarptautiniai teisės aktai

6. „Generalinės Asamblėjos 1948 m. gruodžio 10 d. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“. LSR. Žiūrėta 2023 m. kovo 26 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>.

7. „1950 m. lapkričio 4 d. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“. LRS. Žiūrėta 2023 m. kovo 26 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841>.
8. „Lietuvos Respublikos ir Ukrainos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose“. LRS. Žiūrėta 2023 m. balandžio 3 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.11168>.
9. „Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas“. LRS. Žiūrėta 2023 m. kovo 26 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848>.
10. „2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo“. EUR-Lex. Žiūrėta 2023 m. kovo 24 d. <http://data.europa.eu/eli/reg/2001/44/oj/lit>.
11. „2012 m. gruodžio 12 d. Europos Bendrijos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo“. EUR-Lex. Žiūrėta 2023 m. kovo 25 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32012R1215>.

Lietuvos Respublikos teismų praktika

12. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-475/2007“. LITEKO. Žiūrėta 2022 m. gruodžio 20 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=ab680053-abfc-415f-ab9b-81be49b162d2>.
13. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2007“. LITEKO. Žiūrėta 2022 m. gruodžio 20 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=999d7cf2-fd66-41ec-9a58-3e2fdee30ba4>.
14. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-338/2008“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. kovo 5 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=1b3f19a1-d272-4995-b20e-f07aa66f5d49>.
15. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 13 d. nutartis Nr. 3K-3-485/2008“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 18 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=3ef6e35f-de92-4707-b07e-8bb9255f64c6>.

16. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-72/2009“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 16 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=b598c03c-5086-49b2-8ce7-39b8e9be0c9b>.
17. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-88/2010“. LITEKO. Žiūrėta 2022 m. birželio 26 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=09b4b613-b17e-4180-8191-7099d0219e84>.
18. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-108/2010“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. kovo 18 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=d35f49b7-cc18-4917-92b3-1e7986db4054>.
19. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-362/2010“. LITEKO. Žiūrėta 2022 m. gruodžio 20 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=d02b398f-ec28-4a97-a318-e53a3038a2ff>.
20. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-476/2010“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 26 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=11d7e510-44eb-4379-be17-63819e8026b1>.
21. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 30 d. civilinėje byloje Nr. 3K-3-494/2010“. LITEKO. Žiūrėta 2022 m. gruodžio 20 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=693b60e2-bdac-4fd8-a6e0-bed7b78b0bc7>.
22. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-147/2011“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. kovo 5 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=7ec4ebbd-845b-4d1e-9906-ab7c22f7ac2e>.
23. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-199/2011“. Lietuvos teismų informacinė sistema LITEKO. Žiūrėta 2022 m. birželio 23 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=40bd3afc-1e33-4a6f-90aa-e47d7428d0b0>.

24. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-123/2011“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 21 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=889eccfd-edf4-412b-8e69-4a26011599ba>.
25. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-457/2011“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. kovo 5 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=bd046ef0-431c-447a-a822-a5b910e8b08e>.
26. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-466/2011“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 21 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=889eccfd-edf4-412b-8e69-4a26011599ba>.
27. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-137/2013“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 22 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=2285a4f7-a4a3-4f96-814e-92146b47fcf0>.
28. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-602/2013“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 21 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=5c0b97c3-1151-4db2-a053-126009f689ff>.
29. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-37/2014“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 26 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=9d478c59-944d-4c54-a1b2-a9cdca5de811>.
30. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-466/2011“. LITEKO. Žiūrėta 2022 m. liepos 22 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=a85cff41-fdb8-4ccd-81b2-1e8282f6b551>.
31. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 8 d. nutartis Nr. 3K-3-169-690/2015. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 18 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=fed8d549-0da8-4681-a3df-1ec33458b8c3>.

32. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-300-421/2015“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. kovo 18 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=86246e61-0573-4ec3-b585-637257f0a5a1>.
33. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-353-690/2018“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. kovo 18 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=6ebfdaee-3f94-4bd8-bf2e-ff1b285d6974>.
34. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-317-421/2019“. LITEKO. Žiūrėta 2022 m. liepos 20 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=144312b1-2483-4cc5-847a-0c7582025a6e>.
35. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-390-823-2019“. eTeismai. Žiūrėta 2022 m. birželio 26 d. <https://eteismai.lt/byla/3395563241454/3K-3-390-823/2019>.
36. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-19-695/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2022 m. lapkričio 16 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=439db4f6-d4e4-4770-bc49-73f9e3e8c276>.
37. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. sausio 9 d. nutartis Nr. e3K-3-118-1075/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 11 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=68e9f2b4-c476-4af6-9cb4-0150b6258852>.
38. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 18 d. nutartis Nr. e3K-3-65-421/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 11 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=31ad5eb2-3b3f-4c17-810a-f8692e7323f6>.
39. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-44-611/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. kovo 19 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiaska/tekstas.aspx?id=8cf74227-21c7-4654-afee-debbdaa833bc>.

40. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-166-823/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. balandžio 3 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=58fe44f9-a47e-44cf-bd94-b7eba797bd9d>.
41. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. rugsėjo 30 d. nutartis Nr. e3K-3-26-969/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 11 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=8cd770c8-ae92-4054-b1d9-33ab78a99d5b>.
42. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. spalio 7 d. nutartis Nr. e3K-3-256-969/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 11 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=30b21de4-b1e7-4a51-85ad-33e02c24e800>.
43. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. kovo 24 d. nutartis Nr. e3K-3-59-378/2021“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 11 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=35659819-f2c1-47a5-ac87-14c10f7b41d8>.
44. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-95-403/2021“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 21 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=90a58fd8-d81c-4881-ab1f-1557eb1d2bdf>.
45. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. balandžio 21 d. nutartis Nr. e3K-3-96-823/2021“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 11 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=6bbbb53-5ae2-4438-bd86-67fc99181130>.
46. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. balandžio 21 d. nutartis Nr. e3K-3-100-1075/2021“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 11 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=77531c07-6f81-4d1c-8cf1-423641ef3a80>.
47. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. gegužės 19 d. nutartis Nr. e3K-3-128-823/2021“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 11 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=e1561a69-11bb-4e1c-9441-7a48a06d8477>.

48. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. birželio 23 d. nutartis Nr. e3K-3-156-701/2021“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 11 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=9e86314d-16e3-4f2b-8adb-90138a7c655e>.
49. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. birželio 30 d. nutartis Nr. e3K-3-203-684/2021“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 11 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=7d2e31d6-5c39-4849-b23b-1e168960cc04>.
50. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. lapkričio 4 d. nutartis Nr. e3K-3-272-1075/2021“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 11 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=07148053-5cee-4417-9b70-21d2f7dd1295>.
51. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-111-421/2022“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 21 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=4d069bcc-97cd-47d1-88f5-6f62d23792c6>.
52. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. rugpjūčio 25 d. nutartis Nr. e3K-3-201-1075/2022“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 11 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=20b58f6a-4785-42f7-af78-4abf93408c52>.
53. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-66-381/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. balandžio 7 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=011ada79-ccbe-4b7d-af9e-ddc6d96e9f0e>.
54. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. sausio 19 d. nutartis Nr. e3K-3-67-403/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 11 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=166b2f2c-a94a-482c-bd02-f4321df3b900>.
55. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-73-378/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. kovo 26 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=fe34d8f5-fc30-4943-8131-e4d260b7799f>.

56. „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1867-407/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. kovo 26 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=1d1267ee-b60c-4841-943e-259ee7f9d103>.
57. „Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjos 2022 m. gruodžio 21 d. nutartis Nr. 2-1291-567/2022“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 11 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=3d519e7a-a1fc-466f-8403-ba6624515946>.
58. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 2 d. nutartis Nr. e2-99-330/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 11 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=3da56059-0d24-472c-ab56-ae1704a64ee6>.
59. „Kauno apygardos teismo 2017 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-2462-896/2017“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. vasario 26 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=36593cec-eb2b-4a9e-8672-772d3aea580f>.
60. „Vilniaus apygardos teismo 2018 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1458-340/2018“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. balandžio 3 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=2c8080d0-e395-4299-aa6d-edbe13bc80aa>.
61. „Vilniaus apygardos teismo 2019 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1977-560/2019“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. balandžio 6 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=9c056f20-1766-4725-8566-10a9648bd2f3>.
62. „Vilniaus apygardos teismo 2020 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-296-661/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. balandžio 3 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=75715471-9674-45f6-b9e4-7bc5c74557d2>.
63. „Vilniaus apygardos teismo 2020 m. rugpjūčio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1317-567/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. balandžio 3 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=ee7af888-9b4c-4e6a-a928-b6fa088dd5e2>.

64. „Vilniaus apygardos teismo 2020 m. rugpjūčio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1329-855/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. kovo 26 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=cd9601b7-916b-44fb-b8ba-91fd5513aea4>.
65. „Vilniaus apygardos teismo 2022 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-2588-340/2022“. LITEKO. Žiūrėta 2023 m. balandžio 3 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=3d92fd9e-1db6-436a-a03e-7adb5a9bb80d>.

Europos sąjungos teismų praktika

66. „Court of Justice of the European Union of 8 December 1987 case number C-114/86“. CURIA. Žiūrėta 2023 m. kovo 25 d. <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-144/86>.
67. „Court of Justice of the European Union of 6 December 1994 case number C-406/92“. CURIA. Žiūrėta 2023 m. kovo 25 d. <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-406/92>.
68. Court of Justice of the European Union of 19 December 1998 case number C-351/96“. CURIA. Žiūrėta 2023 m. kovo 25 d. <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=C-351/96&td=ALL>.
69. „Court of Justice of the European Union of 18 may 2003 case number C-111/01“. CURIA. Žiūrėta 2023 m. kovo 25 d. <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?&num=C-111/01>.
70. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. spalio 25 d. sprendimas byloje Nr. C-133/11“. CURIA. Žiūrėta 2023 m. kovo 25 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:62011CJ0133>.
71. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2013 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje Nr. C-452/12“. CURIA. Žiūrėta 2023 m. kovo 25 d. <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-452/12&language=LT>.
72. „Europos žmogaus teisių teismo 2000 m. vasario 15 d. sprendimas byloje Garcia Manibardo v. Ispanija, Nr. 38695/97“. Strada lex. Žiūrėta 2022 m. liepos 5 d. https://www.stradalex.com/en/sl_src_publ_jur_int/document/echr_38695-97.

Monografijos ir straipsnių rinkiniai

73. Bumblienė, Edita ir Voldemaras Bumblys. *Kaip kvalifikuotai parengti ieškinį (skundą, prašymą)*. Vilnius: K. Jovaišo personalinė įmonė, 2007.

74. Driukas, Artūras, Egidijus Laužikas, Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Virgilijus Valančius. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis. Bendrosios nuostatos. Pirmas tomas*. Vilnius: Justitia, 2004.
75. Jokubauskas, Remigijus. Juridinių asmenų nemokumo procesas: Monografija. (Ksiegarnia Akademicka Publishing, 2021). Žiūrėta 2023 m. kovo 26 d. <https://doi.org/10.12797/9788381386364>.
76. Kavalnė, Salvija ir Rimvydas Norkus. *Bankroto teisė. Antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2011.
77. Keidel, T., Kuntze J., Winkler, K. *Freiwillige Gerichtsbarkeit*. Munchen, 1999.
78. Laužikas, Egidijus, Valentinas Mikelėnas ir Vytautas Nekrošius. *Civilinio proceso teisė. I tomas*. Vilnius: Justitia, 2003.
79. Mikelėnas, Valentinas. *Civilinis procesas*. Vilnius: Justitia, 1997.
80. Mikelėnas, Valentinas, Vytautas Nekrošius, Egidija Tamošiūnienė, Vigita Vėbraitė, Artūras Driukas, Rimantas Simaitis, Egidijus Laužikas, Aurimas Brazdeikis ir Sigitas Barakauskas. *Civilinio proceso teisė. Bendroji dalis. I knyga*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2020.
81. Nekrošius, Vytautas, Valentinas Mikelėnas ir Egidija Tamošiūnienė. *Civilinio proceso teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2020.
82. Keidel, T.; Kuntze, J.; Winkler, K. *Freiwillige Gerichtsbarkeit*. Munchen, 1999, p.55. „K Zweigert H Kotz Lyginamosios Teisės Įvadas PDF | PDF“, Scribd. Žiūrėta 2023 m. kovo 19 d. <https://www.scribd.com/document/481267961/K-Zweigert-H-Kotz-Lyginamosios-teis%C4%97s-%C4%AFvadas-pdf>.

Moksliniai straipsniai

83. Adomavičiūtė, Giedrė. „Netiesioginis ieškinys, kai skolininkas nenori įgyvendinti savo teisių“, 2009.
84. Ambrasienė, Dangutė ir Solveiga Cirtautienė, „Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose“, *Jurisprudencija* 37, Nr. 29 (2003 m.).
85. Daukantas, Tomas. „Ieškinio elementų problema civilinio proceso doktrinoje“. Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai: tarptautinė mokslinė - praktinė konferencija, 2006 08 14-15. Vilnius: Visus plenus, 2006. <https://www.lituanistika.lt/content/68448>.
86. „Implied Private Rights of Action for Damages Under Title IX--Lieberman v. University of Chicago Case Comment“. *Georgia Law Review* 16, Nr. 2 (1981 m. 1982).
87. Jocytė, Indrė, ir Indrė Venslovaitė. „Res Judicata principas teismų praktikoje“. Teisės apžvalga 15 (2017). <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/teiapvglr15&i=112>.

88. Kontrauskas, Ramūnas. „Lis (alibi) pendens: kitoje Europos Sąjungos valstybėje nagrinėjamo tapataus arba susijusio ieškinio (civilinės bylos) įtaka Lietuvos teismo procesui“. Jurisprudencija 69, Nr. 61 (2005 m.).
89. Nekrošius, Vytautas, Rimantas Simaitis, Vigita Vebraitė ir Aurimas Brazdeikis. „Pasirengimo nagrinėti civilines bylas teisme įtaka bylai išnagrinėti per protingą laiką“, Teisė 98 (2016 m. balandžio 27 d.). <https://doi.org/10.15388/Teise.2016.98.9965>.
90. Šekštelas, Albertas. „Lis pendens taikymas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje“. Justitia, žiūrėta 2023 m. kovo 25 d., <https://www.justitia.lt/T80/1/?page=1>.
91. Vėlyvis, Stasys ir Gitana Abromavičienė. „Kai kurios teisės kreiptis į teismą bendrosios sąlygos“. Jurisprudencija, 2 (2006). <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2917>.
92. Virginijus Papirtis ir Inga Karulaitytė–Kvainauskienė, „Kai kurie civilinių teisių gyvumo ypatumai taikant prevencinį ieškinį“, Jurisprudencija 69, Nr. 61 (2005 m.).

Internetiniai tinklapiai/svetainės

93. „Apeliacinis teismas“. VLE. Žiūrėta 2023 m. kovo 26 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/apeliacinis-teismas/>.
94. Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. „Teismų nutarčių apžvalga nemokumo klausimais“. Žiūrėta 2023 m. kovo 26 d. <https://www.avnt.lt/assets/Teisine-informacija/Teiss-akt-aikinimai/Nemokumas/Teism+praktika+2017+m+III+ketvirtisskelbti.pdf>.
95. „Bankrotas“. VLE. Žiūrėta 2023 m. kovo 26 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/bankrotas/>.
96. Civilinių bylų apžvalgos Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. „Ieškinio trūkumų šalinimą reglamentuojančių teisės normų taikymo teismų praktikoje apžvalga Nr. AC-36-1“. Žiūrėta 2023 m. kovo 12 d. <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-bylu-apzvalgos/67>.
97. „European e-Justice Portal - How to bring a case to court“. EUROPE.EU. Žiūrėta 2023 m. kovo 19 d. https://e-justice.europa.eu/34/EN/how_to_bring_a_case_to_court?GERMANY&member=1&fbclid=IwAR1G16OhEmfiIg64RG72E0q4uucXEsIBPCsIMuK4YSk70hYtePDkpYWJQGk.
98. „Ypatingoji teisena“. VLE. Žiūrėta 2023 m. kovo 22 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/ypatingoji-teisena/>.
99. „Konsultacinė Europos teisėjų Tarybos nuomonė Nr. 11 (2008) dėl teismų sprendimų kokybės“. Žiūrėta 2023 m. balandžio 5 d. <https://rm.coe.int/16807481d7>.

100. „LAT Apie Galimybes Pareikšti Alternatyvius Ieškinio Reikalavimus – Teisė Profesionaliai“. Žiūrėta 2023 m. kovo 30 d. <https://www.teise.pro/index.php/2019/05/20/lat-apie-galimybes-pareiksti-alternatyvius-ieskinio-reikalavimus/>.
101. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas Nr. 28 dėl Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant tarptautinės privatinės teisės normas“. Teisės gidas. Žiūrėta 2023 m. kovo 25 d. <https://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=26342>.
102. „Lietuvių kalbos žodynas“. Lietuvių kalbos institutas. Žiūrėta 2023 m. vasario 23 d. <http://www.lkz.lt/?zodis=gin%C4%8Das&id=11041070000>.
103. Lietuvos teismai. „Teismų sistema“. Žiūrėta 2023 m. vasario 22 d. <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismai-ir-teisejai/teismu-sistema/153>.
104. Norkūnas, Algis. „ieškovas“. Visuotinė Lietuvių enciklopedija. Žiūrėta 2023 m. vasario 23 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/ieskovas/>.
105. „Atsakovas“. Visuotinė Lietuvių enciklopedija. Žiūrėta 2023 m. vasario 26 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/atsakovas/>.
106. „Teismų praktikos 2012 m. gruodžio mėnesio aktualijos“. LAT. Žiūrėta 2023 m. kovo 21 d. <https://www.lat.lt/data/public/uploads/2018/01/2012-gruodis-s.doc>.
107. Vėbraitė, Vigita. „Ieškinio samprata ir rūšys civiliniame procese“. *Teisė*, 60 (2006).
108. Žemkauskienė, Inga. „Ypatingoji teisena naujajame civilinio proceso kodekse“. *Jurisprudencija* 28(20) (2002).

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuojami ieškinio tapatumo nustatymo kriterijai. Baigiamojo darbo tikslas – identifikuoti ieškinio tapatumo problemas Lietuvos teismų praktikoje. Tyrime siekta atsakyti į klausimą, kokios ieškinio tapatumo sąlygos turi būti identifikuojamos siekiant užtikrinti šalių interesus ir užtikrinti draudimo teisme nagrinėti tapatų ieškinį paskirtį. Pirmoje darbo dalyje atskleidžiama draudimo teisme nagrinėti tapatų ieškinį paskirtis. Antroje darbo dalyje išanalizuotos ieškinio tapatumo nustatymo kriterijai, pateikta bylos šalių samprata ir ieškinio elementų tarpusavio santykis. Trečiame skyriuje identifikuotos konkrečios ieškinio tapatumo problemos atskirų kategorijų bylose. Atlikus tyrimą nustatyta, kad ieškinio tapatumo kriterijai nėra pakankamai apibrėžti, todėl siekiant suvienodinti teismų praktiką ir užtikrinti draudimo teisme nagrinėti tapatų ieškinį aiškumą, pateikti pasiūlymai dėl nacionalinio civilinio proceso įstatymo keitimo.

Reikšminiai žodžiai: ieškinio tapatumas, ieškinio elementai, ieškinio pagrindas, ieškinio dalykas, ieškinio reikalavimas.

ANNOTATION

The master's thesis analyzes the criteria for determining the identity of the claim. The aim of the thesis is to identify the problems of the identity of the claim in Lithuanian court practice. The research sought to answer the question of what conditions of identity of claim must be identified in order to ensure the interests of the parties and ensure the purpose of examining identical claims in the insurance court. The first part of the work reveals the purpose of examining identical claim in the insurance court. The second part of the work analyzes the criteria for determining the identity of the claim, presents the concept of the parties to the case and the relationship between the elements of the claim. The third chapter identifies specific problems of the identity of the claim in separate categories of cases. After the investigation, it was found that the criteria for the identity of the claim are not sufficiently defined, therefore, in order to unify the court practice and ensure the clarity of the examination of identical claims in the insurance court, proposals were made for changing the national law on civil procedure.

Key words: identity of claim, subject matter of the claim, the basis of the claim, parties to the action, content of the claim, purpose of the claim.

SANTRAUKA

IEŠKINIŲ TAPATUMO NUSTATYMO TEORINĖS IR PRAKTINĖS PROBLEMOS

Lietuvos teisės doktrina, analizuojanti ieškinio tapatumo instituto teorines ir praktines taikymo problemas, yra itin negausi. Iki šiol ieškinio tapatumo institutas sistemiškai teoriniu lygmeniu nebuvo tirtas. Ieškinio tapatumo problematika bendrais bruožais analizuojami tik civilinio proceso teisės vadovėliuose. Šiuo pagrindu buvo tiriamas aptariamo instituto įgyvendinimas atskirų kategorijų bylose, atskleista draudimo teisme nagrinėti tapatų ieškinį paskirtis, ieškinio tapatumo sąvoka, pateikiama CPK normų, susijusių su draudimo teisme nagrinėtų tapatų ginčą teisinėmis pasekmėmis, analizė bei Lietuvos kasacinio teismo, aiškinančio šio draudimo taikymą, ir apeliacinių teismų, taikančių šį institutą, praktika.

Baigiamojo darbo tikslas buvo - identifikuoti ieškinio tapatumo problemas Lietuvos teismų praktikoje.

Siekiant identifikuoti ieškinio tapatumo problemas Lietuvos teismų praktikoje, buvo iškeliami šie uždaviniai: 1) apibrėžti ieškinio tapatumą lemiančių kriterijų turinį, 2) tiriant bei analizuojant apeliacinės instancijos ir kasacinio teismo priimtus procesinius sprendimus, taikyti ir aiškinti ieškinio tapatumo kriterijus, bei atskleisti nustatytas praktines problemas.

Siekiant baigiamajame darbe išsikelto tikslo, formuojant išvadas ir pasiūlymus, pagrindinis tyrimo metu taikytas duomenų rinkimo metodas – dokumentų analizės metodas. Nagrinėjama tema atrinkus dokumentus galima suskirstyti juos į šias grupes: 1) Lietuvos teisės aktai ir teisės šaltiniai, 2) Lietuvos teismų praktikos bylos, 3) straipsniai, monografijos ir kiti mokslo darbai. Atsižvelgiant į atliekamo tyrimo pobūdį, svarbiausias šio darbo duomenų analizės metodas – lyginamasis, tačiau įvertinant galimus baigiamojo darbo adresatus (tai Lietuvos įstatymų leidėjas, teismai ir teisės doktrina), šio mokslinio tyrimo atskaitos taškas – ieškinio tapatumo instituto teisinis reglamentavimas ir jo įgyvendinimo praktika Lietuvos civilinėje teisėje.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys skyriai. Pirmajame skyriuje atskleidžiama draudimo teisme nagrinėti tapatų ieškinį paskirtis. Antrajame skyriuje išanalizuoti ieškinio tapatumo nustatymo kriterijai, pateikta bylos šalių samprata ir ieškinio elementų tarpusavio santykis. Trečiajame skyriuje identifikuotos konkrečios ieškinio tapatumo problemos atskirų kategorijų bylose. Atlikus tyrimą nustatyta, kad CPK įtvirtinti ieškinio tapatumo kriterijai, įgyvendinantys draudimą teisme nagrinėti tapatų ginčą, turinys nėra pakankamai konkretus ir apibrėžtas, todėl siekiant suvienodinti teismų praktiką ir užtikrinti draudimo teisme nagrinėti tapatų ieškinį aiškumą, pateikti pasiūlymai dėl nacionalinio civilinio proceso įstatymo keitimo.

SUMMARY

THEORETICAL AND PRACTICAL PROBLEMS OF IDENTIFICATION OF IDENTICAL CLAIMS

Lithuanian legal doctrine that analyzes the theoretical and practical application problems of the institute of claim identity is extremely scarce. Until now, the institute of claim identity has not been systematically studied at the theoretical level. The problem of the identity of the claim is basically analyzed in general terms only in civil process law textbooks. On this basis, the implementation of the institute was investigated in question in separate categories of cases, the purpose of examining identical lawsuits in the prohibition court, the concept of the identity of the claim, an analysis of the CPK norms related to the legal consequences of the identical dispute heard in the prohibition court, and the Lithuanian Court of Cassation explaining the application of this prohibition and appeals were presented.

The aim of the thesis was to identify the problems of the identity of the claim in Lithuanian court practice.

In order to identify the problems of claim identity in the practice of Lithuanian courts, the following tasks were set: 1) to define the content of the criteria determining the identity of a claim, 2) by studying and analyzing the procedural decisions made by the appellate instance and the court of cassation, to apply and explain the criteria of claim identity, and to reveal the identified practical problems.

To achieve the goal set in the thesis, in forming conclusions and proposals, the main data collection method used during the research is the document analysis method. After selecting the topic under consideration, the documents can be divided into the following groups: 1) Lithuanian legal acts and legal sources, 2) Lithuanian court practice cases, 3) articles, monographs and other scientific works. Considering the nature of the research being conducted, the most important method of data analysis in this work is comparative, but considering the possible addressees of the thesis, the starting point of this scientific research is the legal regulation of the claim identity institute and its implementation practice in the Lithuanian civil society law.

The master's thesis consists of three sections. In the first chapter, the purpose of hearing the same claim in the insurance court is revealed. In the second chapter, the criteria for determining the identity of the claim are analyzed, the concept of the parties to the case and the relationship between the elements of the claim are presented. The third chapter identifies specific problems of the identity of the claim in separate categories of cases. As a result of the investigation, it was found that the content of the criteria for the identity of the claim established by the Code of Civil Procedure is not sufficiently specific and defined, therefore, in order to unify court practice, proposals have been made to amend the national civil procedure law.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2023-04-27

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto, civilinės ir verslo teisės studijų programos

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

studentė Monika Kuveikienė,

(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

„IEŠKINIŲ TAPATUMO NUSTATYMO TEORINĖS IR PRAKTINĖS PROBLEMOS“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų

metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

Monika Kuveikienė
(vardas, pavardė)